

ਕਬੱਡੀ! ਕਬੱਡੀ!! ਕਬੱਡੀ!!!
ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਮਿਡਵੈਸਟ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ)
9ਵਾਂ ਮਿਡਵੈਸਟ ਕਬੱਡੀ ਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਕੱਪ
ਐਤਵਾਰ 3 ਜੁਲਾਈ 2011
Busse Woods Forest Preserve
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 312-404-3590, 630-957-8243

**At Your Service for Your
hassel free Travel needs 24/7**
HM World Travel & Tours
3530 W. Peterson Ave, Chicago, IL 60659
Cell: 773-817-1443, TEL: 773-942-6056
FAX: 773-942-6004, Email: hmworldtravel@yahoo.com

ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਧਰਮ ਭਾ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ
ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਅਮਨਟੈਲ
AMANTEL.COM
\$100 'ਚ 126 ਘੰਟੇ
(7560 ਮਿੰਟ)
ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋਗੇ ਉਨੇ ਹੀ ਮਿੰਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ
Customer Service 24/7 ਟੌਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ
1-888-652-6268, 732-983-4332/4333

Twelfth Year in Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
Punjab Times, Vol 12, Issue 24, June 11, 2011 20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074 Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388
www.punjabtimesusa.com

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੰਡੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਖਦੇੜਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 'ਚ ਜੁਟੇ ਯੋਗ ਆਚਾਰੀਆ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ 'ਦਿੱਲੀ' ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਐਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵਾਂਗ

ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਤੁੜਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਲਈ ਤਾਂ ਫਿਕਰਮੰਦ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਲੈਕਮੇਲਿੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕਤਈ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਹਰਿਦੁਆਰ ਪੁੱਜਣ 'ਤੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ

ਮੁਫਤੋਂ-ਮੁਫਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਖੱਟਣ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਚ ਆਏ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੰਡੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ

ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਮੰਚ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਭਾਰਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਿਰ ਗਏ। ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 'ਤੇ)

ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ

ਜੂਨ 84: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਉਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵਿਖੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 1984 ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ

ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗੀ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਕਮੇਟੀ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਨੀਯਤ ਸਮੇਂ 'ਚ ਯਾਦਗਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾਏਗੀ।

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੌਮੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 'ਤੇ)

FARMERS
*Auto *Home
*Business
*Workers
Compensation
ਆਟੋ, ਘਰ ਤੇ ਬਿਜਨਸ
ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਚੰਗੇ ਭਾਅ
ਉਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ
ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ

Gurjinder Dimple
Insurance Agent
License #537993
ਫਰੀ ਕੋਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ
Ph: 517-499-4883
Fax: 517-993-5755, gurjindersingh@att.net.
2681 Loon Ln, Okemos, MI 48864

Worldwide Travel, Inc.
Call for special fares
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬੇ
734-525-7304 ਜਾਂ 800-504-3044
ਵਾਜਬ ਰੇਟ, ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ

Great America Brokers
**2 Liquor Stores
For Sale**
in Saginaw, MI
Monthly Sales- \$85,000 &
\$60,000 Plus Lotto, Money
Orders, Check Cashing.
L/C Available.
Call: Ladi Multani
Ph: 517-204-4171

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਕਲੀਵਲੈਂਡ (ਓਹਾਇਓ)

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ

ਅਤੇ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੇਲਾ
ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 25 ਜੂਨ 2011
ਸਵੇਰੇ 8:30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਗਾਇਕ-ਗੀਤਾ ਜੈਲਦਾਰ

Longwood Park

1494 E. Aurora Rd, Macedonia, OH 44056

ਫਰੀ ਐਂਟਰੀ, ਫਰੀ ਖਾਣਾ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮੇਲਾ ਸਵੇਰੇ 8:30 ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਅਤੇ ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ ਆਦਿ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਦੌੜਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਦੌੜ ਵਗੈਰਾ ਖੇਡਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਇਨਾਮ

ਕਬੱਡੀ

ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ-5100 ਡਾਲਰ
ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ-4100 ਡਾਲਰ
ਬੈਸਟ ਸਟਾਪਰ ਅਤੇ ਰੇਡਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਵਾਲੀਬਾਲ

ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ 3100 ਡਾਲਰ
ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ 2100 ਡਾਲਰ

ਕਬੱਡੀ ਮੈਚਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਨਾਮੀ ਟੀਮਾਂ ਭਿੜਨਗੀਆਂ

ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ: ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਰਿਆੜ
ਕੁਮੈਂਟਰੀ: ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾੜ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੇਲਾ ਫੋਨ:216-280-4201
ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ ਫੋਨ:330-754-9396
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਫੋਨ:216-244-5727
ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਫੋਨ:330-998-3501
ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਫੋਨ:216-375-8463

ਸਮਰਥਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨਜ਼, ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ।

Punjab Sports Club, Cleveland, OH

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ, ਸੇਲਮ (ਓਰੇਗਾਨ)

860 Oakhill Ave. SE, Salem, OR 97302 Ph:503-391-7031 www.salemgurdwara.com

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ 18 ਜੂਨ 2011

(ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਇਕ ਵਜੇ)

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਓ,
ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਫੋਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਮਾਈ-ਭਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਟਿਕਟ ਸਮੇਤ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਟਿਕਟਾਂ ਫਰੀ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਟਿਕਟ ਫਰੀ

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਏਅਰਲਾਈਨ

ਸਭਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਪਾਸੋਂ ਰਖਵਾਉਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

19 ਜੂਨ 2011 (ਐਤਵਾਰ) ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਓ,
ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ, ਸੇਲਮ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਮੌਕੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਐਤਵਾਰ 19 ਜੂਨ 2011 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤੇਗਾ ਜੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

17 ਜੂਨ 2011, ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ
ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ
18 ਜੂਨ 2011, ਸਨਿਚਰਵਾਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ-ਦੁਪਹਿਰ 1 ਵਜੇ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀਵਾਨ
ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ
19 ਜੂਨ 2011, ਐਤਵਾਰ
ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ
ਅਰੰਭ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ-ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ

ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ ਜਥੇ

> ਭਾਈ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੇਲਮ) > ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਬੀਬੀ ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ (ਨਾਭੇ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ) > ਭਾਈ ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਵੈਨਕੂਵਰ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ)

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਾਸ

ਭਾਈ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ 503-559-8233

ਭਾਈ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ 503-569-0167

ਭਾਈ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ 541-619-3075

ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ 503-569-6657

ਰਾਮ (ਦੇਵ) ਲੀਲਾ !

ਬਾਬਾ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੌਡੇ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਲਕਿਆ

ਯੋਗ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਪਾਪੂਲਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਪਟੜੀ ਉਤੇ ਚਾੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਖਿੰਡ-ਖੱਪਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਾਹਵਾ ਆਦਰਯੋਗ ਥਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਰਤਾ ਕੁ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵਾਚੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡਾ ਸਿਰਫ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਦਰਅਸਲ ਉਸ ਵੱਡੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੋਂ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਹਮਾਇਤ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਜੱਗ ਜਾਹਿਰ ਵੀ ਹੋ ਗਈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜੋ ਡਰਾਮਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਐਨ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਹੈ। ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਕਠਪੁਤਲੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਸਭ ਨੇ ਕੀਤੇ।

ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਈ ਖਲੋਤਾ ਰਾਮਦੇਵ

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ 'ਤੇ ਵਰਿਆ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਡੰਡਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ 'ਡੰਡੇ' ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਮੁੜ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ 4 ਮਈ ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਕੈਂਪ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਅਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਡੇਢ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲੈਣ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਏ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਥਰਾਅ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਝੜਪ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਾਨੀਚਾਰਜ ਤੇ ਅੱਥਰੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਵੀ ਛੱਡੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਗਦਤ ਮੱਚਣ 23 ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਸਮੇਤ 60 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਧਾਰਾ 144 ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਯੋਗ ਕੈਂਪ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ 'ਮਾਈਕ ਸਿਸਟਮ' ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਈ

ਸੁਥਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਮਾਇਆਵਤੀ, ਨੀਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਨਵੀਨ ਪਟਨਾਇਕ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਤੇ ਚੰਦਰ ਬਾਬੂ ਨਾਇਡੂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਉਧਰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਬਾਬੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਲਾ ਧਨ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤੀ 'ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ

ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਵਾਅਦਿਆਂ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਮੀਟਰ ਉੱਚੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਭੋਸ 'ਚ ਬਚ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹ 15 ਦਿਨ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਖਰ ਕਿੰਝ ਵਿਗੜੀ ਗੱਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਵਿਚਾਲੇ ਭੁੱਖ-ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਜਾਣ ਬਾਰੇ 4 ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਪੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਿਗੜ ਗਈ। ਭੁੱਖ-ਹੜਤਾਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਮਲਾ ਉਦੋਂ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਕ ਕਰੀਬੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਖਤ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ-ਹੜਤਾਲ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਔਖੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਧੋਖਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰੇ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਉੱਝ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨ ਲੈਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਭਰੋਸਾ ਮਿਲਣ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਚਿੱਠੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਉਲਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਮਦੇਵ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਤੀ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਜਨਤਾ ਤੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕਾਅ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰੱਖੀ? ਸ੍ਰੀ ਸਿੰਬਲ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁਗਾਈਆਂ ਹਨ।

ਉਧਰ ਪੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਤੋਂ ਰਾਮਦੇਵ ਕਸੂਤੇ ਫਸ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤਕ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੁੜ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੰਗਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸੰਪਤੀ ਐਲਾਨਣਾ, ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਕਰ ਚੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਨਾਹਗਾਹਾਂ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਬਾਬੇ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸ਼ਹਿ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਾਧਵੀ ਰਿਤੰਭਰਾ ਦੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਲੋਕ ਪਾਲ ਬਿੱਲ ਦੀ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਸਨ। ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੁਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫ਼ਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਮੰਚ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਭੁਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਬਾ ਵੱਲੋਂ ਸਾਧਵੀ ਰਿਤੰਭਰਾ ਨੂੰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਸਲੇ ਦਾ ਰਾਜਸੀਕਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਵਾਮੀ ਅਗਨੀਵੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਅਗਨੀਵੇਸ਼ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਧਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਾਧਵੀ ਰਿਤੰਭਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਸਾਧਵੀ ਰਿਤੰਭਰਾ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ) ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮ ਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ.) ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਿਤੰਭਰਾ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪਰੀਸ਼ਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ।

ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਵੀ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਖੁਦ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰ ਹਨ। ਸੰਤਾਲੀ ਸਾਲਾ ਬਾਬਾ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਯਾਦਵ ਵਜੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅਲੀਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਰਿਦੁਆਰ ਸਥਿਤ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਹੈਂਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 261.468 ਹੈਕਟਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਕੀਮਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਅੰਦੋਲਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਬਰੀ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚਲੀਆਂ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਦੇ ਵਾਰ 2008 ਵਿਚ ਤੇ ਇਕ ਘਰ 2010 ਵਿਚ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸਹਾਇਕ ਅਚਾਰੀਆ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬਣਦੀ ਕੀਮਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੌਤੇ ਹਿੱਤਾਂ ਖਾਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੂਬਾਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਦਿਵਾਕਰ ਭੱਟ ਨੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਰਿੰਦਰ ਰਾਕੇਸ਼ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕਈ

ਥਾਈ ਬਾਬੇ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਿਰੋਧ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਕਬਜ਼ੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਹਰਕ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੇ ਰੁਤਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗ਼ੈਰ ਖੇਤੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਿਆਇਤੀ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ਟਮ ਫੀਸ ਚੋਰੀ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 16 ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪਤੰਜਲੀ ਯੋਗਪੀਠ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਕੁਨ ਅਵਧੇਸ਼ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਕ ਰੁਪਏ 'ਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਥਿਆਈ: ਕੈਪਟਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ

ਰਾਮਦੇਵ ਖੁਦ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੰਡਾਘਾਟ-ਚੈਲ ਰੋਡ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਸਾਧੂਪੁਲ 'ਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ 127 ਬਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿਰਫ ਇਕ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਸੀਦ ਦੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ 99 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂਕਿ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੁੱਲ ਕਈ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਮੁੱਲ ਕਰੀਬ 20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਬਿਘਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਠੱਗ: ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ 'ਤੇ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਧਰਨੇ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਤਕਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਰਨ ਵਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹਟ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਦਿਗਵਿਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਠੱਗ ਹੈ। ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ

ਤੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਸੰਨਿਆਸੀ ਘੱਟ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਵੱਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੋਗ ਸਿਖਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਮੁਹਰਲੀ ਸੀਟ ਲਈ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ ਲਈ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੇ ਆਖਰੀ ਸੀਟ ਲਈ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਵਸੂਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਾਂਗਰਸ ਡਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਹੈ। ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਪਿੱਛੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮ ਸੰਘ (ਆਰ. ਐਸ.ਐਸ.) ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਹੁਣ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਏਗਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਖਦੇਤਣ ਤੋਂ ਖਫਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਤੰਜਲੀ ਯੋਗਾਪੀਠ 'ਚ 6 ਜੂਨ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਮਰਨ ਵਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ ਜ਼ਾਲਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੇ ਜੇ ਕੰਮ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦੇ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਹੋਵੇਗਾ।

ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਚਾਰੀਆ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਚਰਿਤਰ 'ਤੇ ਉੱਗਲੀ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਮੁਖੀ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਘਸੀਟ-ਘਸੀਟ ਕੇ ਕੁੱਟਿਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੰਝੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਕ ਕੰਧ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਲੁੱਕ ਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਤੇ ਆਖਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਗਲ ਘੁੱਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਅਡਵਾਨੀ ਵੱਲੋਂ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਸਾਕੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ

ਚੇਨਈ: ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈ, ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਸਾਕੇ ਤੇ 1975 ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦਾ ਹੰਗਾਮਾ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ

ਮੌਜੂਦਾ ਯੂ ਪੀ ਏ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਾਸਰ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਹੈ।

ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਮੰਦਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ:ਬਾਦਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਰਤੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਦਭਾਗਾ ਕਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੂਆਤ ਉਲੰਘਣਾ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਧੱਬਾ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

Ace Transportation Services Inc.

Wanted Owner Operators

Solo or Teams - Prefer owner operators with reefer, van or car hauler trailers but not required. OTR and local runs are available.

2,500-3,000 miles per week *Excellent earnings

***Paid 70% of load**

***GREAT Home time *Paid orientation *Base plate program *100% FSC *FSC updated weekly *Nation-Wide Fuel Network *Referral Bonus Program *Yearly Safety Bonus *In-house Accounting Program.**

MINIMUM REQUIREMENTS: Class A CDL - Current. Minimum 2 Years Verifiable Experience. OTR or local Tractor/Trailer Experience. Min. 25 Years of Age. No More Than 3 Moving Violations - Past 3 Years. No More Than 1 Accident - Past 3 Years.

Contact: Ms. Clark at 630-780-1088

Law Office of Navdeep S. Jhaj

Immigration Law Attorney

General Legal Practice

Navdeep S. Jhaj

Member, American Immigration Lawyers Association

**Estate Planning
Personal Injury
Bankruptcy**

ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

- ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ
- ਜਨਰਲ ਲਾਅ
- ਪਰਸਨਲ ਇੰਜਰੀ
- ਬੈਂਕਰਪਸੀ
- ਐਸਟੇਟ ਪਲਾਨਿੰਗ

1930 W Hubbard, 2nd Floor, Chicago, IL 60622

Voice: 312.404.8893, Fax: 312.243.2277

email: navjhaj@me.com

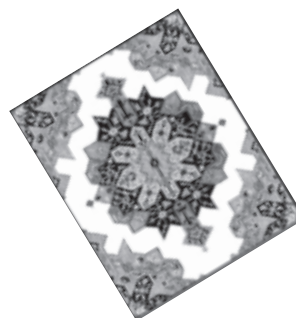
ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ

ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੱਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ, ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

Same day service in Chicago and suburbs

Amar Carpets Inc

ਵੈਸਟਰਨ ਅਵੇਨਿਊ ਤੋਂ ਅਧਾ ਬਲਾਕ ਵੈਸਟ, 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਾਲ ਕਰੋ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

Ph: 773-508-5253, 773-507-8043, Fax: 773-508-5249

Punjab Times

Established in 2000
12th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Editor:

Amolak Singh Jammu
Astt. Editor:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Graphics:

Mandeep Singh

Photographer

Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Prof. Kulwant S. Romana

Corrpondents

Mann Mandeep
Bureau Chief
661-889-1927
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin, Ohio, Iowa, Mississippi, Arkansas, Texas, Nevada, Virginia, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, Massachusetts, Washington, New York, Missouri

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 85 ਡਾਲਰ,
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 400 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਚਿੱਤ

ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪ ਵੀ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ

ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਉਹ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ, 'ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ' ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

ਉਧਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤਿੱਖੀ

ਸਿਆਸਤ ਛਿੜ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਅਰਾਜਕ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੇਗੀ, ਜਦਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਦਰ ਖੜਕਾ ਕੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ

ਲਈ ਸੰਸਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪਾਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤੀ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਾਰਟੀ ਤਰਜਮਾਨ ਜਨਾਰਦਨ ਦਿਵੇਦੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਝਾੜਝੜ ਕੀਤੀ।

ਉਧਰ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ (ਯੂ.ਪੀ.ਏ.) ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੇ ਕੌਮੀ ਜਮਹੂਰੀ ਗਠਜੋੜ (ਐਨ.ਡੀ.ਏ.) ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇਵੀ ਸਿੰਘ ਪਾਟਿਲ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਫ਼ਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਭਾਜਪਾ ਸੰਸਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਲ.ਕੇ. ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਐਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਖ਼ਤ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਕ ਵੰਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਮਗਰੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਾਬੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਥਾਂ-ਪੁਰ-ਥਾਂ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜੂਨ 84:ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

27 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਅੱਜ ਵੀ ਔਲੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਮੋੜਨ ਲਈ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਕਈ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਉਜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਨਿੱਤ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅੱਜ ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਅਤੇ ਗੁਰੂਡੰਮ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ, ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਅਰੇ

ਲਾਏ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਮਸਲੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵੱਲੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 27ਵਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਕ ਮਹਿਤਾ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੇਸ਼, ਵਿਦੇਸ਼

ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਨਿਆਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸੰਗਤਾਂ ਪੁੱਜੀਆਂ।

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘਿਰ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਆਗੂ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 72 ਘੰਟੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤੇ ਪੰਥਕ

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਗੁਨਾਹ ਕਬੂਲਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਏ ਸੈਟੇਨਰੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ' (ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਇਤਿਹਾਸ) ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲੋਕਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 125 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਲੇਖਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਲੇਖ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਐਚ.ਕੇ.ਐਲ. ਭਗਤ, ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ, ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਅਤੇ ਧਰਮਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ

ਪ੍ਰਣਾਬ ਮੁਖਰਜੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ 'ਚ ਭਗਤ, ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ, ਟਾਈਟਲਰ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੱਕੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 31 ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰੀ ਭਗਤ, ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ, ਟਾਈਟਲਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਨੇਤਾ, ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 20 ਫਰਵਰੀ 2002 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੜ 2005 ਵਿਚ ਐਂਟ੍ਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਲੰਗਰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੀਨਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੇਕਸੂਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ; ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਤੇ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲੇਖ 'ਹਿੰਦੂ ਕੈਜੂਅਲ ਚੈਲੇਂਜ' ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕਦੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਬੇਵੱਸ ਸਨ ਪਰ ਮਈ 2004 ਵਿਚ ਪੱਗਤੀਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੋਝੇ ਹੋਏ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਬੀਬੀ ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ (ਡਾ.)

ਸ੍ਰੀ ਸੰਨੀ ਧੂੜ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

ਪ੍ਰੋ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ

ਸ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਸ. ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ

ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ

ਸ੍ਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ

ਸ. ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ

ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ (ਮਿਲਵਾਕੀ)

ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ

ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਸ੍ਰੀ ਹੋਪੀ ਹੀਰ

ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਨਾਲ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਹਿਸਾਰ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਜਨਹਿਤ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦਾ ਲੰਘੀ 3 ਜੂਨ ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ 81 ਸਾਲਾ ਆਗੂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦੌਰਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਸਿਨੀ ਗੁਣਗੁਓਂ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਦੌਰਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਸ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜਸਮਾ ਦੇਵੀ, ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਅਤੇ ਧੀ ਹਨ।

ਭਜਨ ਲਾਲ

ਸ੍ਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਦੋ ਵਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਗੈਰ-ਜਾਟ ਆਗੂ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਹ 28 ਜੂਨ 1979 'ਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਅਤੇ 5 ਜੁਲਾਈ 1985 ਤੱਕ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਰਹੇ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਮਰਹੂਮ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵੱਧ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਦਲ ਬਦਲੀ

ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਖੁਦ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਧਾਇਕ ਹੀ

ਖਰੀਦੇ ਸਗੋਂ ਮੌਕੇ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਵੀ ਖਰੀਦਿਆ। ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਉਹ 23 ਜੁਲਾਈ 1991 ਤੋਂ 11 ਮਈ 1996 ਤੱਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਬੇਹੱਦ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸੇਕ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸਮੇਂ ਹੀ

1982 ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਏਸ਼ੀਆਈ ਖੇਡਾਂ ਵੇਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਰੱਜ ਕੇ ਦੁਰ-ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਰੋਲ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ

ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਗੜ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਟ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

2005 ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਾਟ ਲੀਡਰ

Matrimonials

ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ

ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦੇ ਖੁਬਸੂਰਤ 25 ਸਾਲਾ, 5'-11" ਗੁਰਸਿੱਖ ਢਿਲੋਂ ਜੈਟ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 847-454-4062

US/Canadian citizen girl sought for Canadian citizen Kamboj Sikh cleanshave boy 27, 5' 7", Chem. engg., working with SNC Lavalin. No bars. Pl. contact: e-mail at: ravhanda@hotmail.com

Wanted suitable match for Jatt Sikh US born, handsome, cleanshaven, 27/ 6'1", engineer (BSc. Engg.) boy, manager in a top US corporation. Educated, respected family, no demands. Contact: Sikh5family@gmail.com

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਖੜਕਾ-ਦੜਕਾ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਖੀਰ 2007 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਜਨਹਿਤ ਕਾਂਗਰਸ ਬਣਾ ਲਈ। 2009 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 9 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ

ਇਕੋ-ਇਕ ਹਾਰੀ ਸੀਟ ਉਹ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਭਜਨ ਲਾਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੋਕ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਸੰਪਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆਦਮਪੁਰ ਦੇ ਪੰਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਰਪੰਚ ਬਣੇ ਸਨ।

ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਓਹਾਇਓ ਅਤੇ ਓਹਾਇਓ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਲਈ ਪੱਕੇ ਰੁਟ ਲੋਡ ਚੱਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਾਗਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਰਤ ਭੁਗਤਾਨ

Dry and Reefer loads

ਕਾਲ ਕਰੋ: 765-610-9795

Easy Travel Inc.

Consolidator of Major Airlines

ਸਸਤੀਆਂ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ

Detroit-Delhi \$1110
Chicago-Delhi \$1050

Tel: 734-451-9526, Toll Free 866-51-INDIA

Freeway Travel Inc

ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ, ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ

Call Raju

Tel: 773-973-0200

Fax: 773-973-0557

2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@yahoo.com

Lowest Fares With Excellent Service

AMERICAN AIR,
CONTINENTAL AIR

JET AIRWAYS
DELTA, AIR INDIA,
KLM, LUFTHANSA.

For Emergency
Call anytime at

847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

India \$545

London \$250

Best Way Travels & Tour Inc.

Since 1975

6353 N Claremont
(Corner of Devon & Claremont)
Chicago, IL 60659

Best Fares For India/
Pakistan.

Europe 50% Discount
Business Class.

Ph: 773-465-4949, Fax: 773-465-8599

\$5,000 Guaranteed

Saving on your purchase or I will.

Pay you \$1,000 Cash!

For More Info.: 888-760-3069

GP Singh

ID#3008

Bankowned

\$131,000

Carol stream \$630 Payment
Beautiful and Clean.
Great Neighborhood, 3B.R., 2
Bath. Starter Home. Why Rent?
Free Info. 1-888-760-3069
ID#3301

\$140,000

Elgin \$680 Payment
Quite Street Bright Family
Room. Private Shaded Backyard.
Open Layout. Great Opportunity.
Free Info. 1-888-760-3069
ID#3302

\$280,000

Elgin \$1275 Payment
New community. Good School.
Walking distance to park. Full
Basement. Custom patio.
Free Info. 1-888-760-3069
ID#3303

Bankowned

\$159,000

Lombard \$746 Payment
Great Investment. Wonderful
Area. Finished Basement. Easy
access to Hwy. Large Driveway.
Free Info.: 1-888-760-3069
ID#3304

Bankowned

\$160,000

Elgin \$746 Payment
Great opportunity First time home
buyer. Walking distance to school
& park. Clean and New safe Area.
Free Info.: 1-888-760-3069
ID#3305

\$145,000

Glendale Heights \$715 Pmt.
Beautiful home on a corner lot.
Open floor plan with large family
room. Upgraded Kitchen.
First time buyer delight.
Free Info.: 1-888-760-3069
ID#3306

Call GP Singh Realtor/Mortgage Broker 630-942-8004
Statewide Home Realty

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਲ੍ਹੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਦਰਦ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੀਸ 27 ਸਾਲ ਬੀਤਣ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸਾਕੇ ਮਗਰੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਜੋਂ ਬਣਾਏ ਗਲਿਆਰੇ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਈ ਘਰ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਘਰਾਂ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਵਧੇਰੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿਆਂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਸਾਕੇ ਕਾਰਨ ਉਜੜੇ ਇਹ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਡੀਕ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ 40 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਕ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ।

ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ 'ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ ਟੈਨੰਟ ਮਰਚੈਂਟ ਸਫਰਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ' ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰ-ਦਰਬਾਰੇ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੋਪੜਾ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ 133 ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਨਿਆਰਾ ਵਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਰਕੀਟ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਰਕੀਟ 'ਚ ਮੈਸਰਜ਼ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲੀ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ

ਉਜੜੇ ਲੋਕ ਦਰ-ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪੀੜਤ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਸਾਕੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕਦਮ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁੜ ਘਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਜੋ ਉਹ ਮੋਤ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੇ 1993 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਮੁੜ ਲੀਹ 'ਤੇ ਨਾ ਆ ਸਕੀ। ਦੋ ਬੇਟੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਸ ਦੀ ਹੁਣ ਵਿਧਵਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਰਡ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਪੀੜਤ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ (70) ਜਿਸ ਦੀ ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਕੰਘੇ-ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ, ਅੱਜ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਵੇਚ ਪੇਟ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਚੁੱਕੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਚੋਪੜਾ ਦੀ ਵੀ ਮੁਨਿਆਰੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ। ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਪਰ ਕੰਮ ਨਾ ਚੱਲਿਆ ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਵਧ ਕੇ 28 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਚ-ਵੇਟ ਕੇ ਮੋੜਿਆ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਜੀ.ਐਸ. ਭੱਲਾ, ਸੁਭਾਸ਼ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਹਿ ਕੇ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੇ.ਐਸ. ਪੰਨੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਬਚੇ 27 ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਹਾਲੇ ਵੀ 27 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲੇ ਪੁਣਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਸੂਚੀ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਾਲੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ 142 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੱਢੇ ਸਨ ਪਰ 27 ਨਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ 169 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 1978 ਤੋਂ 1995 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ 'ਚ

ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸੂਚੀ ਬਾਰੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ

ਖਾਤਰਕੁਵਾਦ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਜ਼ਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਘੱਟ ਖਤਰਨਾਕ ਦੋਸ਼ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾਂ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉੱਝ ਇਨ੍ਹਾਂ 27 ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਰੱਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮੁੜ ਜਾਇਜ਼ਾ ਹੀ ਕੁਝ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਸੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵਤ ਉਰਫ ਪੰਮਾ ਉਰਫ ਪਿੰਦਰਜੀਤ, ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਨੀਟਾ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਜਦਕਿ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢੇ ਨਾਵਾਂ 'ਚ ਕਈਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਅਤਿ ਖਤਰਨਾਕ ਦੋਸ਼ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਿਲਾਮੀ

ਲੰਡਨ: ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਕਲਾ ਕਿਰਤਾਂ ਲੁਡਲੋਅ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀ ਬੋਲੀ ਦੌਰਾਨ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਸਮੇਤ ਸਣੇ ਨੌਂ ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ 13000 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਡਾਲਰ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੱਖ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮਾਲੀਆ ਜੁਟਾਉਣ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਜਰੀਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚਿੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਲਾਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤਰ, ਹਾਥੀ ਦੰਦ 'ਤੇ ਬਣੇ ਲਗੂ ਚਿੱਤਰ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸੰਤ, ਜਨਰਲ ਤੇ ਭਾਈ ਲਈ ਪੰਥ ਰਤਨ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮੰਗਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ, ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਰਨਲ ਸੁਬੋਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਥ ਰਤਨ ਐਵਾਰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ. ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਰਕਾਰ

ਕੋਲੋ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਛੇ ਜੂਨ ਨੂੰ ਘੱਲੂਘਾਰਾ

ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇ, ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ

ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ

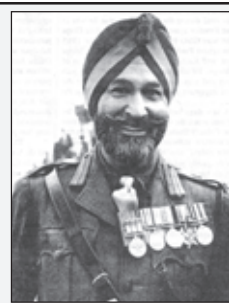
ਜਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ

ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਾਕਮ ਪਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਚਾਰਜੇਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ

ਜਰਨਲ ਸੁਬੋਗ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਉਧਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 2002 'ਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਸਿੰਘ

ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਹੀ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਐਲਾਣਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਹਰ ਸਾਲ ਛੇ ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਰਦਾਸ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਇਕੱਤਰਤਾ 'ਚ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰਨ ਬਾਰੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁੜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਮੌਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵੇਲੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਢੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰੇ ਦੁਖਾਂਤ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ।

ਖਾਲਸਾ ਵਿਰਾਸਤ ਕੰਪਲੈਕਸ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਸ ਬੱਝੀ

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਖਾਲਸਾ ਵਿਰਾਸਤ ਕੰਪਲੈਕਸ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਸ ਬੱਝ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਗੈਲਰੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ 31 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਉਪਦਰਸ਼ੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਭਵਨ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 25 ਗੈਲਰੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕੰਮ 31 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਟਿਕਟ ਨਾ ਲਾਈ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਵਿਰਾਸਤ ਭਵਨ 'ਤੇ ਟਿਕਟ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਨਾ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਿਕਟ ਰਾਹੀਂ

31 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ

ਖਾਲਸਾ ਵਿਰਾਸਤੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬੀਬੀ ਉਪਦਰਸ਼ੀਤ ਕੌਰ।

ਹੋਈ ਆਮਦਨੀ ਅਜਾਇਬ ਘਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖ-ਰਖਾਓ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਧਰੋਹਰ

ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਮੇਅਰ ਬਣਿਆ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੰਗਲ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਲੰਡਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹੰਸਲੇ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੇਅਰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ. ਮਾਨ 1994 ਤੋਂ ਹੰਸਲੇ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਕੌਂਸਲਰ ਬਣਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਸ. ਮਾਨ ਦਾ ਜਨਮ 25 ਨਵੰਬਰ 1963 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕਾ ਪਿੰਡ ਨਾਗਰਾ ਤਹਿਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਜੀਤ

ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾ ਵਸਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਲੇਜਰਜ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸਾਹੂਬ ਤੋਂ ਕੀਤੀ। 1987 ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਹਰਟਫੋਰਡਸ਼ੀਰ ਲੰਡਨ ਤੇ 2007 ਵਿਚ ਥਾਮਸ ਵੈਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਕਿੱਤੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ ਤੇ ਸੋਲਿਸਟਰ ਹਨ। 1994 ਤੋਂ ਹੰਸਲੇ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਕੌਂਸਲ

ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। 2011 ਤੋਂ 2012 ਤੱਕ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮੇਅਰ ਦੀ ਟਰਮ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੌਂਸਲ ਦੇ 60 ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ 35 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

- FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
- FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies
and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

www.punjabtimesusa.com

Satwant Kaur Takk

Lose Weight Feel Great

ਮੇਰੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 40 ਪੌਂਡ ਭਾਰ ਘਟਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਕਲੇ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਚਲਾ ਉਠੀ ਹੈ।

Before: 165 Lbs.
After: 125 Lbs.
Lost 40 Lbs.

All Herbal, American Doctors' formulated and Guaranteed Results

ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਜੜੀ ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਅਤੇ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਨਤੀਜੇ

Business Opportunity

International Company looking for serious people to work from home-part time or full time. Great earning potential, full training and support provided. To attend training in your area and For more info. call:

Surjit Singh or Satwant K. Takk Cell:
(416) 889-9886

Sukhpreet Kaur Indiana
Ph:317-884-3557

www.safeandeasyweightloss.com
e-mail:sstakk@hotmail.com

ਪ੍ਰਕਾਸ਼: ਸਿਰਫ ਚੁਪ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ...

ਪ੍ਰੋ. ਨਵਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ

ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਭੁਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਮੈਂ ਉਹ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਿਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹਨ 'ਚੋਂ ਬਰਫ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਘਲ ਜਾਵਾਂ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਧੁੰਦ' 'ਚ ਠਹਿਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੀ ਕਵਿਤਾ 'ਪਤਾ ਨਹੀਂ' ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਸੱਚਾ ਸੀ। ਸਚਮੁਚ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦੇ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। 28 ਮਈ ਦੀ ਤਪਦੀ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੌਣੇ ਕੁ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ। 66 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਨਾਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਏਨੀ ਕੁ ਹੈ। ਦੋ ਛੀਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉਤਰਾਅ ਚੜਾਅ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਜੀਵੇ। ਕਠਿਨ ਤੋਂ ਕਠਿਨ ਰਾਹ ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਤੌਰ ਤੁਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅਨਿਖਤ ਅੰਗ ਸੀ। ਆਖਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ 'ਆਜ਼ਾਦ' ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੁ ਸੀ।

1945 'ਚ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਜਨਮੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਰਹੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿਚ ਖਾਲਤੇ ਨੇੜੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਕਲਸੀਆਂ ਆ ਵਸਿਆ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੱਠ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਆ ਵਸੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਹਿਮ 25 ਸਾਲ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰੇ। ਭਾਵੇਂ ਪਿੰਡ 'ਚ ਜੱਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕਲਾ ਸੀ ਤੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਚਿੰਗਾਰੀ। ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਉਥੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ

ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਈ ਚਿਤਰ ਵੀ ਬਣਾਏ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਵੀ। ਅਜੀਤ ਵਲੋਂ ਕੱਢੇ ਫਿਲਮੀ ਰਸਾਲੇ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਉਹੀ ਕਰਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਚਿਤਰ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਲਈ ਬਣਾਏ ਉਹਦੇ ਚਿਤਰਾਂ ਨੂੰ

ਭਲਾ ਕੌਣ ਭੁਲ ਸਕਦੇ। 1978 'ਚ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਬਰਜਿੰਦਰ ਹਮਦਰਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ ਤੇ 2005 'ਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਅਦਾਰੇ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਉਹ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਈ ਸਕੈਚ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ਪਰ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਸੋਚ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੋਸਟਰ ਬਣਾਏ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਉਹ ਨਿਰੰਤਰ ਚਿਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

1971 'ਚ ਦਿੱਲੀ ਲਲਿਤ ਕਲਾ ਅਕਾਦਮੀ 'ਚ ਲੱਗੀ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤਾਂ ਜਿਉਂ ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤਰਾਂ

ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। 1987-88 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਚਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦਾ ਮੌਂ ਖੁਦ ਚਸਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ, ਆਪਣੇ ਦੋਧੀ ਪ੍ਰੋਮ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਕਾਲਮ ਵੀ ਪਰ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਚਿਤਰਕਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕਲਪਨਾ ਦੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ, ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਅਸੀਮ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਐਸੇ ਮਿਸ਼ਰਣ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਵਾਹ' ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਬੋਤੀ ਜਿਹੀ ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨਿੰਗ ਵੀ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਚਿਤਰਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਖੁਸ਼। ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਸੀਮਤ ਜਿਹੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਨਿਹਾਲ। ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਸਹਿਣ-ਦੇਨਾਂ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿ ਦਾ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਹ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਰਿਤੂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਗਭਰੇਟਾਂ ਵਰਗੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਲਾਲੀ ਕਦੇ ਵੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਿਤੂ, ਧੀ ਪੁਰਬਾ, ਪੁਤਰ ਆਵੇਸ਼, ਜਵਾਈ ਸ਼ਮੀਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਕੇ-ਸਨੇਹੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਤਰ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲਾਈਨਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਤੇ ਦੇਖੋ ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਭਾਵਪੂਰਕ ਨੇ:

ਪਰ ਬਾਦ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ 'ਚ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਉਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਸਿਰਫ ਚੁਪ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਸਿਰਫ ਚੁਪ ਹੋਇਆ ਹੈ ਨਾ ਕਿ...

R K Carpet & Flooring, Inc.

6346 N. Claremont Ave. Chicago, IL 60659

ਵਾਜ਼ਬ ਭਾਅ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰਵਿਸ

- *Commercial
- *Residential
- *Industrial
- *Sales
- *Installation
- *Cleaning
- *Repair

Ravinder Singh Ravi

Ph:773-761-6888

Fax:773-761-6865

PANNUN THE LAW FIRM
ATTORNEYS & COUNSELLORS

ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ

ਤੁਹਾਡਾ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ?
ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ

ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਾਅ

- ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਅਪੀਲਜ਼
- ਰੀਲੀਜ਼ਿਅਸ ਵਰਕਰਜ਼
- ਬੋਨਾਫਾਇਡ ਅਸਾਇਲਮ ਪਟੀਸ਼ਨਜ਼

ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕੇਸਿਜ਼

- ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਜ਼
- 9th & 2nd ਸਰਕਟ ਅਪੀਲਜ਼
- ਕੈਨਸੇਲੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ

NEW YORK
T 718.672.8000

JACKSON HEIGHTS, NY 11370

• ADMITTED IN THE STATE OF NEW YORK ONLY

CALIFORNIA
T 510.796.9000

39300 CIVIC CENTER DR.
SUITE 170 FREMONT, CA 94538
FREMONT, CA 94538

Asian International Foods Indian Grocery Store

ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਾਜ਼ਬ
ਕੀਮਤ 'ਤੇ

- ਗਰੋਸਰੀ
- ਸਬਜ਼ੀਆਂ
- ਮਿਠਾਈਆਂ

1950 West Columbia Ave., Battle Creek (MI)

Ph#269-288-0574, 269-420-8135

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧਰਨਾ ਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਰਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿਛ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ

ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧਰਨਾ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮੀਡੀਏ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਧਰਨਾ ਉਸ ਧਰਨੇ ਨਾਲੋਂ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਲਾਏ ਅਤੇ ਰਾਹ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਐਨ ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਖਰੀ ਵਕਤ ਤੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਹਵਾ ਵੱਧ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਚਾਰ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਸੈਕਟਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਚੇਚਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕੈਪ ਆਫਿਸ ਬਣਾ ਕੇ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਨਾ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪੰਜ ਤਾਰਾ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਸੱਦ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਰਾਹ ਕੱਢਦੇ ਰਹੇ, ਕੋਈ ਰਾਹ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ।

ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਮੁੱਕਣ ਮਗਰੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਵੀ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉਤੇ ਮੱਤਭੇਦ ਲੱਗਭਗ ਮੁੱਕ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝਨਾਂ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 99 ਫੀਸਦੀ ਮਾਮਲੇ ਨਿੱਬੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਅੜਚਣ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸੰਕੇਤਕ ਧਰਨਾ ਲਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਬਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੈ। (ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜੋ ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਉਹ ਵੀ ਇਹੋ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨ ਦਾ 'ਤਪ' ਕਰ ਕੇ ਧਰਨਾ ਚੁੱਕ ਲਵਾਂਗਾ।)

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲਈ ਮਿਥੀ ਗਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਰਕਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਜਾਂ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਧਿਰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰੀ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਰੂਸ, ਚੀਨ, ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉਚ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ

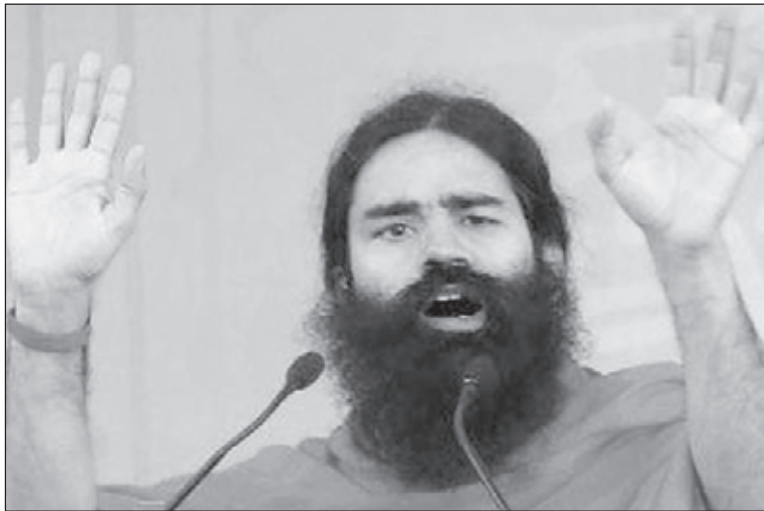
ਇਹ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਉਹੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ ਚਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਸ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਬਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੰਨ ਕੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਮਦਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਬਾਬਾ ਨਾ ਕਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਧਰਨਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਲਾ ਲਿਆ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਜਾਂ ਭਾਜਪਾ ਉਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਖ ਵੀ ਏਨਾ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਹਾਲਾਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੁੱਢਲੀ ਝਿਜਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਚਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਫਿਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਤਿੱਕੇ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ। ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਲਿਆ ਸਕਣਾ ਏਨਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਤਨ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਥਕ ਸਿੱਟੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ

ਕਿਸਮ ਦੇ ਨੋਟ ਫਿਰ ਚਲਾਉਣੇ ਪਏ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਪੈਸੇ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸਾਰ ਸਕਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਹੀ, ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਮੰਗ ਉਠਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਿੱਕਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਖੜੇ ਪੈਰ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ ਉਤੇ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਕੁਝ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਿਚਾਲੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਧਰਨਾ ਲਾ ਲਿਆ,

ਅਚਾਰੀਆ ਰਾਮਦੇਵ

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਇਹ ਚੁੱਕੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਧਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਨਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਦੂਸਰਾ ਵੱਡਾ ਅਤਿੱਕਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੋਟ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਮੁਰਾਰਜੀ ਡਿਸਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਕਾਲਾ ਧਨ ਕੁਝ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਏਦਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹੋ ਦੇਵੇਂ

ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਵੀ ਖੜੇ ਪੈਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ। ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਮੋਰਚਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਉਦੋਂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਬਾਬਾ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵਿਚਾਲੇ ਲੋਕਪਾਲ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ਕ ਮੋੜ ਉਤੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਅਤਿੱਕਾ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਬਰ ਆਈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਹੀ ਅਤੇ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਸਾਥੀ ਇਸ ਮੰਗ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਉਦੋਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕਦਮ ਵੱਖਰੇ ਪੈਂਤੜੇ ਦਾ ਸੀ। ਵੱਖਰਾ ਪੈਂਤੜਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਉਤੇ ਬੈਠਣਗੇ ਪਰ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲੋਕਪਾਲ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ।

ਅਗਲਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਧਰਨਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਡਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਪੈਸਾ ਖਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਟੀ ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਚੈਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਮਗਰ ਆਮ ਆਦਮੀ

ਫੈਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬਬੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਵਿਕਦਾ, ਜਿੰਨੀ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਗੂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਸਿੱਧਾ ਰਾਜਸੀ ਹਮਲਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਖਰੇਵਾਂ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਹਾਲੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਵਾਹੁਣ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਰਥਕ ਸਾਧਵੀ ਰਿਤੰਬਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜੇ ਇੱਕ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਜੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਖੇਡ ਵੀ ਇਹੋ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਨਵਾਂ ਸਿਆਸੀ ਗੱਠਜੋੜ ਸਿਰਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਜਨ ਸੰਘ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਹਾਸਲ ਸੀ, ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਆਗੂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੋਣ ਚੰਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਤਲਬ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਉਂਜ ਇਹ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਉਹੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ ਚਾਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਸ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਬਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੰਨ ਕੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਮਦਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਬਾਬਾ ਨਾ ਕਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਧਰਨਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਲਾ ਲਿਆ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਜਾਂ ਭਾਜਪਾ ਉਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਖ ਵੀ ਏਨਾ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਹਾਲਾਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਕਾਲੇ ਧਨ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੰਨ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਪਰਦੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਰੋਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਦਾ ਲਾਭ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਲੈ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਤੀਸਰੇ ਮੋਰਚੇ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਧਿਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਗਵਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਣੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹੁਣ ਸਾਫ ਵੇਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮੁੜ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਅਸਤਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਲਖਨਊ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ 'ਰਾਮ ਮੰਦਰ' ਅਸਤਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੁੜ ਸਤਾਂ 'ਚ ਆਉਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੁੜ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਝ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਤਿਨ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਅਗਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਭਾਜਪਾ ਦੀ 3-4 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੋਈ ਕੌਮੀ ਕਾਰਜਾਕਰਨੀ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਯੁੱਧਿਆ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਲਖਨਊ

ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਸਹੀ ਰਾਮ ਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਖੇ ਵੱਡੇ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਦਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੰਦਰ ਮੁੱਦਾ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗਡਕਰੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਹਮਾਇਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੋਹਾਲੀ, ਪੰਚਕੂਲਾ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਪੁਨੀਆ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ: 94173-34049

ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ATM's & Credit Card Terminals at Lowest Prices! No Hidden Fees.

Merchant Accounts-Grocery, Motels, Limos/Taxis, Gas stations.

Credit card terminals -Verifone, Hypercom...

Transfer existing CC processing to us for lower rates.

99% approved same day. We specialize in high risk businesses.

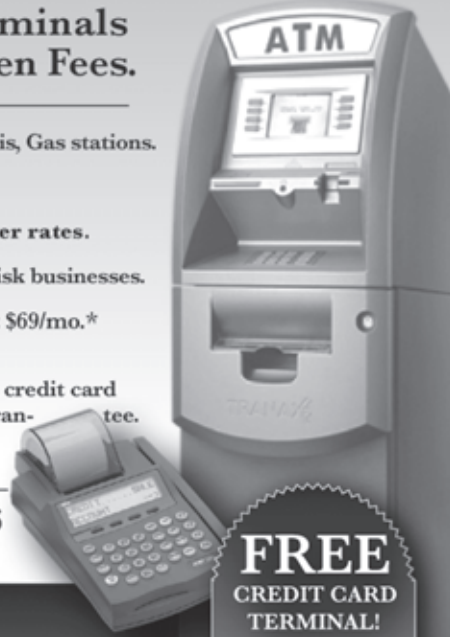
ATMs - TRANAX/TRITON/WRG, starting at \$69/mo.*
(Perfect for retail stores, hotels, gas stations, etc.)

Need Money? We provide cash advance against credit card processing with NO collateral or personal guarantee.

Online Data Corp. is a registered ISO/MSP of Wells Fargo Bank N.A.
*Credit restrictions apply.

Call SAGAR HANDA at: 773-416-8526
or 773-935-VISA, SagarATM@yahoo.com

www.GoldCoastATM.com

FREE
CREDIT CARD
TERMINAL!

SYAN VIDEO PRODUCTION, INC.

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera Shooting / Digital Still Photography
(with flush mount Album)

Live Video Display with Large Screens

DJ Service with Laser Lights

Call Toll Free : 1-888-RAJ- SYAN

(725-7926)

(With 14 years Experienced)

734-261-0936 / 734-890-1767

E-mail: raj@syانvideo.com

or visit at: www.syانvideo.com

ਗੁਰੂਘਰ ਗੁਰਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਚ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਈਲੈਂਡ ਲੇਕ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਮ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਸ਼੍ਰੀਦਾਸ ਨੂੰ ਅਕੀਦਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਨੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੰਤ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ

ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਦੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਮਲੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਦਿਨ ਚੁਣਿਆ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ

ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਰਾਗੀ ਜਥਾ

ਆਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਕਸੂਰ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਣੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਨ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

The Karn Gill Radio Show
TUESDAY(S)
8:00 PM till 9:00 PM
680/690 AM

Karn Gill, Realtor
44644 Ann Arbor Road Suite A
Plymouth, MI 48170
Cell: (734) 612-9984
Email: KarnGill@Hotmail.com
Website: www.KarnGill.com

COLDWELL BANKER
Preferred, Realtors

Serving Michigan's Greater Detroit Communities

Topics:
-Bollywood Movie Songs
-Discussions / Debates
-Community Events
-Every Day Issues
-Interviews

Language:
- Hindi
- English
- Punjabi
- Gujarati
- Urdu

If you want to buy or sell a home in Michigan always go with the winner!

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਜੋਰਦਾਰ ਮੰਗ 'ਤੇ ਹੁਣ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ
ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

*ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
*ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੋਬ
ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
*ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
*2-3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ
ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੇ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi

Office: (866) 933-3038

Balhar S. Ranu Cell: 916-502-7733

Yuba City Ph: 530-383-2785

4585 Pell Dr. Sacramento CA, 95838

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment

www.SistarMortgage.com

Balbair (Bill) Grewal, Loan Officer

Residential & Commercial Loans

(734) 330-8859 Mobile

(586) 262-0156 Fax

Balbir.Grewal@SistarMortgage.com

Loans Available In Most States!

> 100% FHA Financing > Residential (Purchase & Refinance) > Self Employed > Cash Out Refinance > Investment Property Loans > Jumbo Loans > Commercial Property With Business or Business Only

DJ Dice

ਦਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ
ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ
ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਡੀ ਜੇ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਵਾਂਗੇ ਝੂਮਣੇ...
ਅੱਡੀ ਲਾਵਾਂਗੇ ਬਿਰਕਣੇ...

734-812-7331
734-890-1767

28523 Ford Road, Garden City, MI 48135 - e-mail: DICECDJ@GMAIL.COM - www.thedjdice.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 11 ਜੂਨ 2011

ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਆਸਣ

ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਯੋਗ ਆਚਾਰੀਆ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ 'ਦਿੱਲੀ' ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਹੈਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਰਤ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਹੈਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਯੋਗ ਕੈਂਪ ਲਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਦੇਸ਼-ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਚਿੱਤ ਕਰੇ, ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਦਵਾਈਆਂ-ਵਸਤਾਂ ਵੀ ਵਿਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਦੇਖਦਿਆਂ-ਦੇਖਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਹਰ ਪਾਸੇ ਛਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੀ। ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਠੀ ਹਰ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਕਰਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਉਭਾਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤੀ ਗੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰ ਮਸਲੇ ਦੀ ਤਹਿ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਪੋਤੜੇ ਤੱਕ ਫਰੋਲਣ ਵਾਲਾ ਮੀਡੀਆ ਵੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੀ ਇੰਨਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੀ, ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਆਪਣੀ ਬਾਜ਼ ਅੱਖ ਇਸ ਸ਼ਖ਼ਸ ਉਤੇ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਹੀ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਯੋਗ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚਲੇ ਭਾਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਰੰਗ ਘੁਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਸੇ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗ ਦਾ ਰੰਗਿਆ ਬਾਬਾ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਮੁੱਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਯੋਗ ਕੈਂਪੀ ਗੋੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਵਾਰ ਬਾਬੇ ਦਾ ਰੰਗ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੀ; ਇਸ ਵਾਰ ਉਹ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਣ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਇਸ ਵਾਰ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹ ਜਮਾਤ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਰੂਆਤ ਖੁਲਾਸਾ ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਉਹ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਹ ਨੇਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਈਆਂ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਇਹੀ ਰਾਇ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਿਰ 'ਡਿਫੈਂਸ' ਉਤੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਪਾਲ ਬਿੱਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿੱਢੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਮੰਤਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਜਾ ਟੱਕਰੇ, ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮਿੰਨਤਾਂ-ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ; ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਗੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ। ਇਸੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਮਗਰੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕੌਲ-ਕਰਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲ-ਭੁਲਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜਨ, ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਅਜਿਹੇ ਉਖੜੇ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਹੀ ਕਿ ਹੁਣ ਅੱਗਿਓਂ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਫਿਲਹਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੈਡ-ਕੁਆਰਟਰ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬਾਬੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜੱਗ-ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕੀ ਸ਼ੈਅ! ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਟਕ ਨਾਲ ਬਾਬੇ ਦਾ ਪਾਜ਼ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਹੀ ਹੈ; ਸਰਕਾਰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ-ਬੂੰਹਦਾ ਅਕਸ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਕਹਿ ਬੈਠੇ ਜੋ ਇਕ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਦਭਾਗੀ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਚਾਰਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬੇਵਸੀ ਦਾ ਇਹ ਆਲਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ। ਸਿਰਫ਼ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਪਾਰਟੀ-ਕਾਂਗਰਸ, ਇੰਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਿਰ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘਿਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ। ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸਭ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਕੇ ਦੀ ਇਸ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨੂੰ ਜੋਖਦਿਆਂ ਹੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਗ-ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਾਅ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਣਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਉਤੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਉੱਜ, ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਇਸ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਸੀਨ ਬਦਲਿਆ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਚਿਤ-ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹਰ ਵਾਰ ਖਤਾ ਖਾ ਗਏ। ਹਰ ਮਸਲੇ ਦੇ ਉਭਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਦ ਛੋਟਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਨਪੁਤਲੀ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਰਾਮਦੇਵ ਵਰਗਾ ਸ਼ਖ਼ਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਉਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਧਿਰ ਟਾਲਾ ਨਹੀਂ ਵੱਟ ਸਕਦੀ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤ?

ਜਿਹੜੇ ਜਾਣਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕੰਮ ਦੋਏ, ਚੇਲੇ ਮੁੰਨਣੇ ਤੇ ਮੰਤਰ ਰੱਟਣੇ ਸੀ। ਡੱਡੂ ਵਾਂਗ ਛੱਤਪੇ ਤਾਂ ਲਾਉਣਗੇ ਹੀ, ਗੁਰੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣਗੇ ਟੱਪਣੇ ਸੀ। ਸ਼ੌਹਰਤ ਵਾਸਤੇ ਕਰੀ ਸਟੈਂਟ ਜਾਂਦੇ, ਕਬੀ ਜਾਣ ਪਰ ਕਰਨੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਸੀ। ਭਗਵਾਂ ਪਹਿਨਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਟਿੱਡ ਕੱਢੀ, ਰੂਪ ਹੋਰ ਬਹੁਤੇਰੇ ਬੇ-ਪੱਤਣੇ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਡੰਗ ਵੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਹੋਣੀ, 'ਜੂਸ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਚੱਖਣੇ ਸੀ। ਫੇਰੁਮਾਨ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਸਿਦਕ ਵਾਲਾ! ਵਿਹਲਤ ਸਾਧਾਂ ਵਰਤ ਕੀ ਰੱਖਣੇ ਸੀ?

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ

ਲਮਹੇਂ ਨੇ ਖ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ, ਸਦੀਓਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ

ਮਹੀਪ ਸਿੰਘ

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਨੂੰ ਵਾਪਰੇ 27 ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਾਲਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕਾਰੇ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੁਰ ਬੰਦਾ ਜਨੂੰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਕਾਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਲੋਕੀਂ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਭੁਗਤਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵੀ 400 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਹਕੂਮਤ (ਅਤੇ ਸਰਾਬ) ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਚੁਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਗ਼ਲ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਗੱਦੀ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਖੂਨੀ ਜੰਗ ਲੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਗੜਦੀ ਗਈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ-ਉਦ-ਦੀਨ ਨੇ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਭੁੱਜੇ ਸੁੱਟ ਕੇ, ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ ਵੇਲੇ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲ ਸਲਤਨਤ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕੋਹਾਂ 'ਤੇ ਵਸੇ ਪਾਲਮ ਤੱਕ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ- 'ਸ਼ਾਹ ਆਲਮ-ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪਾਲਮ'।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਭੁੱਲ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ ਜਾਏਗੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੁੜ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੀਲਮ ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ.ਵੀ. ਗਿਰੀ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੀ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। 1971 ਵਿਚ ਹੋਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਵਾਹ-ਵਾਹੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਸਾਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ; ਅਧਿਐਨ ਕੀਤੇ ਗਏ; ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਬੜਾ ਨਾ-ਸਮਝੀ ਭਰਿਆ ਕਦਮ ਸੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ (ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ) ਐਚ. ਐਸ. ਸੋਢੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪੀ ਸੀ- 'ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈਆਂ'। ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੋਤੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵਰਗੇ ਲਹੂ ਭਿੰਜੇ ਸਾਕੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਸਿਨਹਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਉਹ ਪਿੱਛੋਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਫੌਜ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਹੂੰ ਪਾਸੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਵੇ। ਲਾਹੌੜ ਸਪੀਕਰ ਰਾਹੀਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਏ ਕਿ ਫੌਜ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਏਗੀ। ਜਨਰਲ ਸਿਨਹਾ ਦੀ

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੁੜ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੀਲਮ ਸੰਜੀਵ ਰੈਡੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੀ.ਵੀ. ਗਿਰੀ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੀ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। 1971 ਵਿਚ ਹੋਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਮਾਹਿਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਤਜਵੀਜ਼ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕੁਝ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖ ਦੇਣ। ਜੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਿਜਲੀ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਟੁਕੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵੜਨ। ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਵੇਲੇ ਉਹ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਢਕੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ-ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਬੁਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਜਨਰਲ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਨਰਲ ਕੇ. ਸੁੰਦਰਜੀ ਪੱਛਮੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਗਏ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਗਾੜਨ ਅਤੇ ਖਾਤਕੂਦਾ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਲੀਡਰਾਂ-ਸ. ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਸੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਅਤੇ ਖਹਿਬਤ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਬਕਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਬੀਰਬਲ ਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਬਦਲੀ ਮੰਗ ਲਈ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫੌਜ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫੌਜ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਬੜੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਉਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਉਸ ਨੂੰ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਅਕਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਫੌਜ ਵਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੂਰਬ ਸੀ। ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕੀਂ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੂਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜ ਵਰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ। ਕਿੰਨੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਿੰਨੇ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਤਿਹਾਏ ਮਰ ਗਏ। ਫੌਜ ਨੇ ਇਹ ਪਛਾਣ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੌਣ ਕਿਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਥੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਏ ਨਿਹੱਥੇ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ (ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ) ਬੀ.ਕੇ.ਐਨ. ਛਿਬਰ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਕਸ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦੇ

ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਕਸ 'ਤੇ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਨੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਜੰਗਾਂ ਲੜੀਆਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਸੀ। 1965 ਅਤੇ 1971 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰਸਦ ਪਹੁੰਚਾਉਣ, ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਸ ਨਾਲ ਫੌਜ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਨਫ਼ਰਤ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ-ਦੁਕੱਲੇ ਫੌਜੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਣ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰੋਸ ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨਾਸਮਝੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਦਾ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ?

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 1990 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚਿੰਗਮਾਈ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਮੁੜਨਾ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਬੜੀ ਵਿਗੜ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਜੈਦੀਪ ਉਥੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਜਿਸ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ੀਰੀਨ ਭਾਟੀਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਬੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਥਾਈਲੈਂਡ ਜਾ ਕੇ ਵਸ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਡਾ. ਭਾਟੀਆ, ਜੈਦੀਪ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਡਾ. ਭਾਟੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਗੱਲ ਛਿੜ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਡਾ. ਭਾਟੀਆ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ ਤੇ ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਵਸਦੇ ਲੱਖਾਂ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਕੇ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਸੰਤਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ...

ਤਾਰੀਖ ਕੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਨੇ
ਵੇਂ ਮੰਜਰ ਭੀ ਦੇਖੇ ਹੈਂ,
ਜਬ ਲਮਹੋਂ ਨੇ ਖ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ,
ਸਦੀਓਂ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਪਾਈ।

ਸਵਾਤ ਵਾਦੀ ਕਿੱਦਾਂ ਬਣੀ ਜਹਾਦ ਦੀ ਵਾਦੀ

ਗੁਆਂਢ-ਮੱਥਾ

ਸਵਾਤ ਵਾਦੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਵਿੱਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਕਸ਼ ਪਰਬਤਮਾਲਾ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਇਸ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਵਾਦੀ ਵਿਚੋਂ ਸਵਾਤ ਦਰਿਆ ਮਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸੈਰਗਾਹ ਰਹੀ। ਉਦੋਂ, ਇੱਥੋਂ ਦਾ 18 ਹੋਲ ਵਾਲਾ ਗੋਲਫ ਕੋਰਸ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖਿੱਚ ਸੀ। ਸਵਾਤ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨੀ ਨਿਹਾਇਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਅਣਗਿਣਤ ਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬੀਹੜਾਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਖੂਬ ਲਿਆ ਹੈ। ‘ਦ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਰਾਜ ਚੇਗੱਪਾ ਇਸ ਵਾਦੀ ਦਾ ਗੇੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਦੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਉਂ ਹੈ:

1980ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸੋਵੀਅਤ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਮੋਲਣ ਕਾਰਨ ਅਫਗਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਉਪਜੀ ਖਾਨਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਹਵਾ ਖੈਬਰ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਲੇ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ (ਫਾਟਾ) ਅਤੇ ਸਵਾਤ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਸਲੀ ਕਬੀਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖੈਬਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਅਫਗਾਨ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗੁੱਸਾ ਸੋਵੀਅਤ ਫ਼ੌਜਾਂ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨ ਸ਼ਾਸਕ ਨਜ਼ੀਬ ਉੱਲਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੀ ਪਰ 1990ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜਾਹਿਦੀਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਫੈਡਰਲ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਗਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਫੀ ਮੁਹੰਮਦ ਨਾਮੀ ਮੁਲਾਣੇ ਨੇ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਨਾਫ਼ਜ਼-ਏ-ਸ਼ਰੀਅਤ-ਏ-ਮੁਹੰਮਦੀ (ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਰੀਅਤ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ)। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਤਹਿਰੀਕ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਫੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਲਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 9/11 ਕਾਂਡ ਮਗਰੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕੱਟਤਪੰਥੀ ਧਾਰਮਿਕ ਟੋਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਸੂਫੀ ਮੁਹੰਮਦ ਵਾਲੀ ਤਹਿਰੀਕ ਉਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਹਿਰੀਕ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੂਫੀ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਜਵਾਈ ਮੌਲਾਨਾ ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਮੌਲਾਨਾ ਕਦੇ ਸਵਾਤ ਵਿਚ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਪੁਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਗੁਜ਼ਰ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲੇ ਢੰਗ ਆਪਣਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਫ.ਐਮ. ਰੇਡੀਓ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਕਰੀਰਾਂ ਤੇ ਤਹਿਰੀਰਾਂ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਰੇਡੀਓ ਮੁੱਲਾ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕੱਟਤਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਮੰਚ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ਉੱਥੇ ਸਵਾਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੇ।

ਮੌਲਾਨਾ ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਿੱਠੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਲਾਭ ਉਸ ਨੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਜਹਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ। ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹਾਲੀਆ ਬਗ਼ਾਵਤ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਲਾ ਰੇਡੀਓ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੇਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਸਰਕਾਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾਮ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਵਾਜਾ ਖੇਲਾ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀ 19ਵੀਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਜਾਵੇਦ ਇਕਬਾਲ ਰਾਮਦੇਅ ਨੇ ਮੰਨਿਆ: "ਸਮਾਜਿਕ ਨਾਬਰਾਬਰੀ,

ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਤੇ ਕੋਤਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਅਮਲ ਦੀ ਸੁਸਤੀ ਵਰਗੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨੇ ਇੰਤਹਾਪਸੰਦੀ ਨੂੰ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ।"

ਦਸੰਬਰ 2007 ਵਿਚ ਇੰਤਹਾਪਸੰਦੀ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਸਵਾਤ ਅਤੇ ਫਾਟਾ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ

ਫਾਟਾ ਸਵਾਤ ਵਿਚ ਮੁੱਲਾ ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਨੇ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਿਮਾਨਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹੀਅਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 400 ਸਕੂਲ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੁਰਕਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਾ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੇਵ ਕਰਨ। ਸੰਗੀਤ, ਵੀਡੀਓਜ਼ ਤੇ ਕੇਬਲ ਨੈਟਵਰਕ ਜਬਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜਹਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਤਾਲਿਬ (ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ) ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਚਰਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਵਾਤ ਦੇ ਮੌਲਾਨਾ ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਸਮੇਤ 40 ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਾਤਕ ਆਗੂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲੜਾਕੂ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ) ਦੱਖਣੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਮਤਭੇਦ ਅਤੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਭੁਲਾ ਕੇ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਤਾਲਿਬਾਨ-ਏ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਤਹਿਰੀਕ ਦਰਅਸਲ, ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਵਿਚ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦੀ ਹੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਤਹਿਰੀਕ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ-ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਦਰੋਹ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਫਾਟਾ ਅਤੇ ਖੈਬਰ ਪਖਤੂਨਵਾ ਸੂਬੇ (ਸੂਬਾ ਸਰਹੱਦ) ਦੇ ਸੱਤ ਕਬਾਇਲੀ ਖਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ

ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਸਵਾਤ ਇਸੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਸਵਾਤ ਵਿਚ ਮੁੱਲਾ ਫਜ਼ਲਉੱਲਾ ਨੇ ਬੜਾ ਜ਼ਾਲਿਮਾਨਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹੀਅਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 400 ਸਕੂਲ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੁਰਕਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਾ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੇਵ ਕਰਨ। ਸੰਗੀਤ, ਵੀਡੀਓਜ਼ ਤੇ ਕੇਬਲ ਨੈਟਵਰਕ ਜਬਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜਹਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਤਾਲਿਬ (ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ) ਨਾਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਬਾਇਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ

ਫਰਹਾਦ ਬੀਬੀ ਜੋ ਘਰ ਉਤੇ ਹੋਏ ਜੈੱਟ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਫੱਟੜ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਧੀ ਸਣੇ 11 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ।

ਮਾਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵੀ ਚਲਾਈ ਗਈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਚੌਕਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤਾਲਿਬਾਨ-ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾਮ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲਾਸ਼ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਉੱਥੇ ਹੀ ਲਟਕੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਰਸ਼ਨ।...ਹਲਕੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਲੱਗੇ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ- '19 ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਡਿਰੇਕਟੋਰੀਅਲੀਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ' ਮਤਲਬ ਜ਼ਮੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀ 19ਵੀਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਚਰਮਪੰਥੀ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੇਂਦਰ। ਇਹ ਬੋਰਡ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ 19ਵੀਂ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਕਰਨਲ ਤਾਰਿਕ ਕਾਦਿਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ, "ਤੁਸੀਂ

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਤੋਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਪੁੱਠ ਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?" ਇਹ ਕਰਨਲ ਸਾਨੂੰ ਸਵਾਤ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰਨਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਧੱਫਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ। ਕਰਨਲ ਸੀ ਵੀ ਬੜਾ ਮਿਲਣਸਾਰ। ਮਜ਼ਾਕ ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ। ਦਰਅਸਲ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਕੋਲ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਜੇਕਰ ਰਸ਼ਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਸਵਾਤ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਇੰਤਹਾਪਸੰਦਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ 'ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਰਿਆਸਤ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਡਿਰੇਕਟੋਰੀਅਲੀਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਰੂਮ ਵਿਚ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਜ਼ਿਆ-ਉਰ-ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ 100 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੰਤਹਾਪਸੰਦੀ ਦਾ ਭੂਤ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਤਿਆਗਣ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਪੁਨਰਵਾਸ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਕਾਰਗਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਨਰਮਪੰਥੀ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਅਫਗਾਨ ਟੋਪੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਕਾਮੀ (ਸਥਾਨਕ) ਮੁੱਲਾ ਵੱਲੋਂ 'ਸਹੀ ਰਸਤੇ' ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੱਜੂ ਸੀ: "ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਜਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਨਾ ਘੋਰ ਗੁਨਾਹ ਹੈ। ਇਸਲਾਮੀ ਅਕੀਦੇ ਅਤੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਅਜਿਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਖੁਦਕੁਸ਼ ਹਮਲੇ ਜਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣਾ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰਾਮ ਹੈ।" ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ 'ਤਾਲਿਬ' (ਵਿਦਿਆਰਥੀ) ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਧਖੜ੍ਹ ਵੀ। ਉਹ ਮੁੱਲਾ ਦੀ ਲੰਬੀ-ਚੌੜੀ ਤਕਰੀਰ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਤਾਲਿਬ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੁਆਲੇ ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੌਫਟਵੇਅਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਲਬਾਂ ਅਤੇ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਛੇਤਛਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਤਰਖਾਣਾ ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਕਲਾਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਰੰਗ-ਰੋਗਨ ਹੋਇਆ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤਾਲਿਬਾਨ' ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਬੂਟ ਵੀ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਖਰੀਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਉੱਥ, ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੱਟਤਪੰਥੀ ਸੋਚ ਦਾ 'ਨਸ਼ਾ' ਉਤਾਰਨ ਅਤੇ ਨਰਮਪੰਥੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਕਾਰਗਰ ਜਾਂ ਅਸਰਦਾਰ ਨਹੀਂ।

ਮਾਰਚ 2011 ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਨਵੀਂ ਸਲਾਈਡ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਹੁਣ

ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਅੱਬਾਸ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, "ਜਿੱਤ ਐਲਾਨਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਵੱਡੀ ਵੰਗਾਰ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਕਬਾਇਲੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਸਾਡੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਤੱਕ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਰਾਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਆ-ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਆਸਣਾ ਅਜੇ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ।"

ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਫਾਟਾ ਅਤੇ ਸਵਾਤ ਵਰਗੇ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤ

ਲੜਾਈ ਦਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟੀ ਢੰਗ

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਸਵਾਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇੰਟਰ-ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਬਿਊਰੋ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਅਤਹਰ ਅੱਬਾਸ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਈਡਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਵਾਤ ਅਤੇ ਫਾਟਾ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੰਤਹਾਪਸੰਦੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਜੂਝਦੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਰ ਇਕਪਾਸਤ ਸੀ।

ਜਨਰਲ ਅੱਬਾਸ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਸੱਯਦ ਅਜ਼ਮਤ ਅਲੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸਲਾਈਡ ਦਿਖਾਈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਸੀ ਕਿ 2009 ਵਿਚ ਫਾਟਾ ਅਤੇ ਸਵਾਤ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤੀ ਕੰਟਰੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਘੱਟ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਸਵਾਤ, ਬਜ਼ੋਰ, ਮੋਹਮੰਦ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕੰਟਰੋਲ ਸੀ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ 1600 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਹਕੂਮਤੀ ਕੰਟਰੋਲ ਸਿਰਫ ਨਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾਉਣ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ: ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰੋ, ਇਲਾਕੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਪੱਕਾ ਕਰੋ, ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਉ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਹਕੂਮਤੀ ਕੰਟਰੋਲ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਤ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਮੁਕਾਮੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੌਂਪ ਦਿਉ।

ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਵਰਗੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫੈਸਲਾਕੂਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਨਰਲ ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਬੜਾ ਕੂਟਨੀਤਕ ਸੀ, "ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸੀਮਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।" ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਕਈ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮੁਹਾਜ਼ਰਾਂ 'ਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਹਾਜ਼ਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ ਤਾਂ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੌਜ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਸਪਲਾਈ ਲਾਈਨ ਕੱਟ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇ।"

ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਜਾਹਿਦੀਨ ਡਾਰੇ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਖੋਂ ਸਵਾਤ ਬੜਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਇਹ ਖਿੱਤਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਲੇ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ (ਫਾਟਾ) ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵੱਲੋਂ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਵੀ ਹੈ। ਫਾਟਾ ਵਿਚ ਦੱਖਣੀ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ, ਖੁਰਮ ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਬਾਇਲੀ ਇਲਾਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹਕੂਮਤੀ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਫ਼ੌਜ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਜਦੋਂ-

ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਠੰਢ-ਠੰਢਾਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਵਲੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰੁਕੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲੀਹ ਉਤੇ ਪਾਉਣ ਦੇ ਗੀਲੇ ਕਰੇ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਲਸ਼ਕਰ ਵਰਗੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਟੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪਿੱਛਲੱਗ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਵੀ ਨਰਮਾਈ ਵਰਤ ਕੇ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਂਜ ਵੀ, ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਪੱਤਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਰਾਸ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਦਹਿਸ਼ਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਇਸ ਪੱਤੇ ਦੀ ਭਾਰਤ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੱਠਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ 'ਮੁਜਾਹਿਦੀਨ' ਨੂੰ ਡਾਹ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹਰਜ ਵੀ ਕੀ ਹੈ?

ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੋਮਾਣਾ

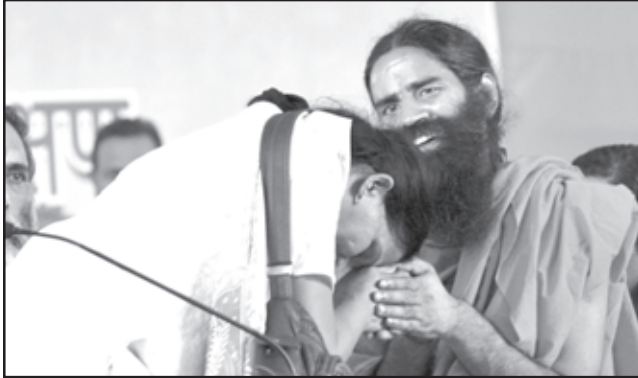
ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਨ-ਸ਼ੰਨ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੋਂ ਫੌਰਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਅੰਨ-ਸ਼ੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਲੇ ਧਨ ਵਰਗੀ ਅਲਾਮਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੱਲ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਮਦੇਵ ਇਸੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਏਨੀ ਕੀ ਕਹਾਣੀ ਸੀ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਰਾਮਲੀਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਲਗਭਗ ਟੁੱਟ ਵੀ ਗਈ। 4 ਜੂਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮਦੇਵ, ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰੱਥਾਂ ਨੂੰ 'ਫੱਟੇ ਕੱਚ ਦਿਓ' ਵਰਗੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਵਰਜਤ ਥਾਂ ਰਾਮਲੀਲਾ ਗਰਾਊਂਡ 'ਚ ਯੋਗ ਕੈਂਪ ਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਚੋਪੜੀਆਂ-ਚੋਪੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ; ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਮਲੀਲਾ ਗਰਾਊਂਡ 'ਚ 6 ਜੂਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬੋਰੀ-ਬਿਸਤਰਾ ਸਮੇਟ ਲਏਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰੱਥਕਾਂ 'ਚ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 4 ਜੂਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਡਬਲ ਗੇਮ ਖੇਡ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਭੇਜ ਕੇ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਉਹ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਮਦੇਵ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੰਤਰੀ ਸਬੋਧ ਕਾਂਤ ਸਹਾਏ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਕੇ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਉਹ ਲਿਖਤ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਜਿਸ 'ਚ ਬਾਬੇ ਨੇ 6 ਜੂਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣਬ ਮੁਖਰਜੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਕਾਲਾ ਧਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ?

ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੇ ਨੋਟ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੋਟ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ 'ਚ ਵਰਤੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੀਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਸੱਭਿਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਸਹਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮਦੇਵ ਇਹ ਮੰਨ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣ 'ਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਇਹ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੱਫ਼ਤਾਮਾ ਦਾ ਬਣਿਆ ਬੰਦਾ ਇੰਨਾ ਚਿਰ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤੀ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਸਾਦਾ ਜਿਹਾ ਮੁਤਾਲਿਆ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰੈਡਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਵਾਰੇ ਚੇਤਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਹਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੀ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਜਨਤਾ ਰਾਮਦੇਵ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੇ ਯੋਗ ਆਸਣ ਕਰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਮਦੇਵ, ਅਚਾਰੀਆ ਰਜਨੀਸ਼ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਸਰਾ ਐਸਾ ਬੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਦੂਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਜਨੀਸ਼ ਨੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਦੀਆਂ ਮਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਧਨ

ਅਤੇ ਸ਼ੋਹਰਤ ਦਾ ਇੰਨਾ ਨਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸਬਰ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਤਿਆਗ ਗਵਾ ਬੈਠਾ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਟੀਸੀਆਂ ਵੱਲ ਉਡਾਣ ਕਰ ਲਈ। ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਫਾਰਮੇਸੀਆਂ ਅਤੇ ਯੋਗ ਕੈਂਪਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਲਗਭਗ ਇਕ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਿਆਸੀ ਤਬਸਰੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਉਸ ਨੇ

ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਹੱਥੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਹੀ ਹਾਈਜੈਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ। ਦਾਲ ਨਹੀਂ ਗਲੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਹੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਆ ਡੇਰੇ ਲਾਏ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਵਾਂਗ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਲਾਲ ਕਿਲੇ 'ਤੇ ਸਲਾਮੀ ਲੈਣ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 'ਆਜ ਤੱਕ' ਚੈਨਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਸੀਧੀ ਬਾਤ' ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਐਮ.ਜੇ. ਅਕਬਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਖਰੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ 'ਨਾਂਹ' ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਸਗੋਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਅਤੇ

ਅਸੀਮ ਇੱਛਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਿੱਧੇ ਅਰਥ 'ਹਾਂ' ਸੀ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਹੁਣ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਉਡਾਰੀਆ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਉਤਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਖਾੜੇ 'ਚ ਜੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੱਕੜ ਉਡਾਲੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੋਤੜੇ ਵੀ ਫਰੇਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਵਾਲੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਨੇਤਾ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਬੁਝਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਖੁਦ ਵੀ ਤਹੱਮਲ ਗਵਾ ਕੇ ਕਨੌਰ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੇ ਦਾ ਖਾਸ ਸਹਾਇਕ ਬਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਸਲ 'ਚ ਨੇਪਾਲੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਗੁਨਾਹ ਕਰਕੇ ਦੌੜਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਭਾਰਤੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਅਲੀ ਹਨ। ਹਰਿਦਵਾਰ ਵਿਖੇ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਆਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਉਦਾਸੀਨ ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਹੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਕੇਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਉਸਦੇ ਟਰੱਸਟ ਦੀ 1152 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਸਕਾਟਲੈਂਡ ਵਿਖੇ 33 ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਕੀਮਤ ਦਾ ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ 38 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ ਸਭ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਲ 'ਚ ਕਾਲਾ ਧਨ ਹੀ ਹੈ। ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰਾਮਦੇਵ ਇਕੋ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮੂਲ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਸ ਦੇ ਯੋਗ ਸੈਸ਼ਨਾਂ

ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਉਹ ਅਗਲੀ ਲਾਈਨ 'ਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਤੋਂ 50-50 ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਲਾਈਨ 'ਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੱਕ ਇਹ ਫੀਸ ਘਟਦੀ-ਘਟਦੀ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦੇਈਏ ਕ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਆਈਏ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੱਕ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗਲਤ ਰਾਹੋਂ ਟੁਰ ਜਾਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਵੱਧ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅੰਦੋਲਨ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਹਿੰਸਕ ਹੋ ਜਾਏ। ਕੇ.ਐਨ. ਗੋਬਿੰਦਾਚਾਰੀਆ, ਅਜੀਤ ਦੋਵਿਲ ਅਤੇ ਵੇਦ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੈਦਿਕ ਵਰਗੇ ਕੱਟੜ ਭਗਵੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰਸ਼ੀਦ ਦੇ ਅਸ਼ੋਕ ਸਿੰਘਲ ਅਤੇ ਸਾਧਵੀ ਚਿਤੰਬਰਾ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਸ਼ੇਭਤ ਸਨ। ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਦੇ ਤਰੁਣ ਵਿਜੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਮਦੇਵ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਵਰਗਾ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੰਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਮਦੇਵ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਤਰਜ਼ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਵੱਧ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਰੰਗ 'ਚ ਰੰਗ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਗੱਦਾਰ ਗਰਦਾਨਣ 'ਚ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਫਿਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ 'ਚ ਉਹ ਲੋਕ ਆ ਵੜਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਸਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਗਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਘੜਮੱਸ ਮੱਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਏਜੰਸੀਆਂ ਲਈ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਧਕੇਲ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਕੋਲ ਐਸੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਧਨ-ਦੌਲਤ, ਹਥਿਆਰ, ਸ਼ੋਹਰਤ ਆਦਿ ਸਭ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਖਾਸੇ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਘਾੜਦੀ ਹੈ। ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਐਲਾਨਿਆ ਮਕਸਦ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ, ਸੰਜੀਦਗੀ ਅਤੇ ਗੁੱਝੇ ਟੀਚਿਆਂ ਬਾਬਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੁਆਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ। ਅਮਨਪਸੰਦ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਉੱਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਧਾੜ ਵੱਲੋਂ ਡਾਂਗਾਂ ਅਤੇ ਅੱਥਰੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਸਹੇੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਲੱਖ ਅਧ-ਸੁੱਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਭਗਦਤ ਮੱਚਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ, ਜਾਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਅੱਥਰੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਮਿਆਨੇ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਘਾਤਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਸਹੇੜ ਕੇ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੱਕ ਦਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਸਾਡੇ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਤੇ ਰੋਹ-ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਰਾਹ

ਮੁਲਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਧਨ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਖੋਜੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬੀਤੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥਾਂ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤਾਂ ਘਪਲਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬੇਪਰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ, ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ, ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ-ਅਰਬ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ, 2ਜੀ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ, ਪੁਲਾੜ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਅਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਹਾਊਸਿੰਗ ਵਰਗੇ ਘਪਲਿਆਂ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ 'ਮਿਆਰ' ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸੜ ਰਹੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਅੱਗ, ਕੌਮੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਭੁੱਖਮਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਖੁਣੋਂ ਅਨਾਜ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੜ ਗਏ ਅਨਾਜ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਅਤੇ ਮਿਆਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲ ਇਸ 'ਆਪ ਸਹੇੜੇ ਹਾਦਸੇ' ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਗੇ। ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਖਮਾਣੋਂ ਲਾਗੇ ਅਨਾਜ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਡਦੀ ਸੂਸਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਬੂ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਦਿਵਾਉਣਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਨਾਜ ਦੇ ਸੜਦੇ ਢੇਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਬਦਬੂ ਅਤੇ ਉਡਦੀ ਸੂਸਰੀ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਲਕ ਦੇ 77 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕ 20 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਅਵਾਮ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੌਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸਿਹਤ ਸਰਵੇਖਣ-3 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਬਾਬਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ 34.7 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲੀਹੋਂ ਲੱਥਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬਾਲ ਮੌਤ ਦਰ 10.2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 23.6 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 15 ਤੋਂ 49 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 13.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੀਬੀਆਂ ਅਤੇ 12 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਮਿਆਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਛੇ ਤੋਂ ਪੈਂਤੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ 80.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਪੰਦਰਾਂ ਤੋਂ 49 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ 38.3 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੀਬੀਆਂ ਅਤੇ 12.6 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮਰਦ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੀਆਂ 41.6 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤਾਂ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦਾ ਘੇਰਾ ਮੌਕਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ 1998-99 ਦੌਰਾਨ 12 ਤੋਂ 23 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ 72.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਟੀਕਾਕਰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ 2005-06 ਵਿਚ ਘਟ ਕੇ 60.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਘੇਰਾ ਤੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਦੀ ਮੰਗ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਸਭਾ, ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਇਜਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਖਲਲ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਕੰਮ ਠੱਪ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਇਜਲਾਸ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰੇ 2ਜੀ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਸਾਂਝੀ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਲੇਖਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਪਟ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕਾਇਮੇ ਛਿੱਕੇ ਉੱਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹਿਮਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਨਾਲ ਲੋਕ ਲੇਖਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਜੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਕੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਪਟ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪੁਲਾੜ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਘਪਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਅੰਤਰਿਕਸ਼' ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬੇਪਰਦ ਹੋਇਆ ਘਪਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਘਪਲਾ ਬੇਪਰਦ ਹੋਇਆ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਟੇਢਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਬਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਸਵਾਲ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਦਾਗ਼ ਸਾਖ਼ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤਬਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਦਾਗ਼ ਦਿੱਖ ਦੀ ਚਰਚਾ ਇਲਹਾਮ ਵਾਂਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਬਾਬਤ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਪਾਲ ਬਿੱਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਮੰਗ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸਰਕਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਫੇਦ-ਪੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਪਾਲ ਬਿੱਲ ਦੇ ਖਰੜੇ ਬਾਬਤ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਤਵੱਜੋਂ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ? ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਧਰਨੇ-ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਇੰਨੀ ਤਵੱਜੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ.-4 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਵੱਜੋਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਹਿਜ਼ ਨੁਮਾਇਸ਼ੀ ਹੀ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਵ-

(ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾਰੀ)

ਭੌਰੇ ਦੀ ਅਨੂਠੀ ਭੇਟ-ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਦੂਕੜੀ

ਕੁੱਲ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੋਹ, ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਝ ਗੱਲ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਗ-ਰਗ ਵਿਚ, ਨਸ-ਨਸ ਵਿਚ ਗੀਤ ਵੀ ਰਮਿਆ ਹੋਇਐ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵੀ। ਪੈਦਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਹਾਂ ਤੱਕ, ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਯਾਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਤਿਆ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾ, ਪੰਜ-ਸੱਤ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸੇ ਹੋਟਲ-ਢਾਬੇ ਵਿਚ ਖਾਣੇ ਦੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਸਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਜ਼ ਵਜਾਉਣਾ ਇਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਤਬਲੇ ਦਾ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਆਏ ਹੋਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੈਰੀਂ ਪਾਈਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਤਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਮਾਰ ਆ ਕੇ ਢੋਲਕੀ ਦੀਆਂ ਤਾਲਾਂ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਮੌਕੇ ਸੁਹਾਗ-ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਥਾਲ, ਪਰਾਤ ਜਾਂ ਘੜੇ-ਗਾਗਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮੂਧਾ ਮਾਰ ਕੇ ਢੋਲਕੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸੁਰ-ਸਾਂਝ ਮਨੋਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਮੇਲੇ-ਮਸ਼ੁਵੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਖੜਕਵੀਂ ਢੱਡ ਤੇ ਸੁਰੀਲੀ ਸਾਰੰਗੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ 'ਵਾਜ਼ਾਂ' ਕੰਨੀ ਪੈਣ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਢਾਡੀ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੱਸੇ ਰੰਘੜ ਦੀ ਧੌਣ ਲਾਹ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਲਾ ਜਮਰੌਦ ਵੱਲ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਕੂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁੰਬੀ ਅਲਗੋਜ਼ੇ ਦੀ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈਅ-ਬੋਧ ਢੋਲਕੀ ਵੱਜ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਅਖਾੜੇ 'ਚ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ, ਸੋਹਣੀ-ਮਹੀਵਾਲ ਜਾਂ ਹੀਰ-

ਰਾਂਝੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਦੈਂਗੜ-ਦੈਂਗੜ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਢੋਲ, ਅਲਬੇਲੇ ਨਾਚ ਭੰਗੜੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਕਲਚਰ ਦੀਆਂ ਸੂਕਦੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮੋਤ ਹਨੇਰੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਭੇਟ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ!, ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਤੌਖਲੇ ਤੋਂ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਸੁਹਿਰਦ ਕਲਮਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹਿਤ ਬਣਦਾ-ਸਰਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਸਾ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਘਾ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਤੁਆਰਫ਼ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਰਬਾੰਗੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਘਰਾ, ਇਸ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸ੍ਰੀ ਭੌਰਾ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਚੌਹਠ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ 'ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼' ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਚੌਵੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਵੀ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੌਰਾ ਵੱਲੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੌਵੀ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਝਲਕਾਂ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮੁੱਖਬੰਧ ਲਿਖਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਖੁਦ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸਾਇਰ ਸ. ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਭੌਰਾ ਨੇ (ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਢਾਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਭੌਰਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਕਾਢ, ਦੋ ਸਾਜ਼ਾਂ 'ਕਾਟੋ' ਤੇ 'ਸੱਪ' ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਡੱਫ (ਖੰਜਰੀ), ਸਾਰੰਗੀ, ਬੀਨ, ਦੋ-ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਜਿਹੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ ਵੀ ਫਰੋਲਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਭਾਵੇਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਖੋਜ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ ਇਤਿਹਾਸ-ਆਚਾਰਯ ਵਾਂਗ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਸਲਨ 'ਨਗਾਰੇ' ਬਾਬਤ ਦੱਸਦਿਆਂ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

“ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ‘ਰਣਜੀਤ ਨਗਾਰਾ’ ਬਣਾਇਆ, ਉਹ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਵੱਜਿਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਸਕੋਤ ਮੰਡੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਨਗਾਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਜੋ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਲੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਹਿਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਗਾਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ...” ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨਗਾਰੇ ਬਾਬਤ ਸੀਨਾ-ਬਸੀਨਾ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈਰਾਨਕੁਨ ‘ਮਨੌਤ’ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ-ਧੁਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਗਾਏ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਘੜਾ, ਅਲਗੋਜ਼ਾ, ਚਿਮਟਾ, ਤਬਲਾ, ਤੁੰਬੀ, ਢੱਡ, ਡੱਫ ਜਾਂ ਬੁਗਦੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਵਾਦਨ-ਜੁਗਤਿ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇੰਜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਧੁਰ ਤੇ ਰਸੀਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋਈਏ!

ਇਰਾਨੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਸ਼ੇਖ ਸਾਅਦੀ ਦੇ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਿਅਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉਲੱਥਾ ਇੰਜ ਦਾ ਹੈ: ਰੱਖਣਾ ਯਾਦ ਚਾਹੁੰਨਾ ਏ

ਲਿਖਤਮ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਫੋਨ: 408-903-9952

ਜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੱਲਾਂ ਨੂੰ।
(ਤਾਂ) ਕਦੀ-ਕਦੀ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰ,
ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ।
ਇਸ ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ਿਅਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਭੌਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭੂਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਦਿ-ਜੁਗਾਦਿ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ ਨਿਵੇਕਲੀ ਕਿਤਾਬ ਆਪਣੀ ਪਰਲੋਕਵਾਸੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਕੇ, ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ।
ਆਧੁਨਿਕ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ-ਦਾਦੀਆਂ ਦਾ ‘ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਮਾਨ’ ਹੀ ਸੰਦੂਕਾਂ ਜਾਂ ਸੰਦੂਕੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਸ੍ਰੀ ਭੌਰੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਦੂਕੜੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਪਾਰਖੂ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਜਨ-ਸਮੂਹ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਰੂਪੀ ‘ਸੰਦੂਕੜੀ’ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਖੇਗਾ! ਆਮੀਨ!!

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਤੇ ਰੋਹ-ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਰਾਹ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਅਤੇ ਪੈਸਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਕਾਗ਼ਜ਼ੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਲੋਕਪਾਲ ਦੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੋਰ ਹੀ ਮਸਲੇ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਦੇਵ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਭਾਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਅਤੇ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵਿਚਲੇ ਇਤਫ਼ਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇਗੀ ਤੇ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਉਭਾਰੇਗੀ।

ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਵੱਲੋਂ ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤਿਆ। ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉੱਤੇ ਚਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁੱਜਣਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਅਹਿਮੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਦੂਰ ਸੰਚਾਰ ਮੰਤਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਧਲ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਿੱਠੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸੇ ਦੇਚਿੱਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਗ਼ੈਰ-ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁਨ ਮੰਤਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੇ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਵਿੱਕੋਲਿਤਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਮਸ਼ਕ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪੁਲੀਸ ਦੀ

ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਪੈਂਤੜਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਬਤ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨੁਕਤਾ ਤਾਂ ਇਹੋ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਬਾਬਤ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਤਬਕੇ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਬਾਬਤ ਦਲੀਲਬੋਧ ਬਹਿਸ ਲਈ ਬੁਹਾ ਭੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਦਲੀਲੇ ਉਭਾਰ ਲਈ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਤੱਕ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰਕੇ ‘ਸਿਆਸੀ ਸਰਵਸੰਮਤੀ’ ਲਈ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਆਪਣੀ ‘ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ’ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਲੈਣ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਲੱਭੇਗੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ‘ਜਮਹੂਰੀ ਖਾਸੇ’ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 64 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮੁਲਕ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਬਾਬਤ ਸਿਆਸੀ ਨਗਾਰਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮੱਚਿਆ ਸ਼ੋਰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਉੱਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਦਾ ‘ਬਦਲ’ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਤੰਤਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ‘ਰੋਹ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ’ ਦਾ ਕਾਰਗਰ ਰਾਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਗਾਰਖ਼ਾਨੇ ਕਾਰਨ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਨਾਬਰਾਬਰੀ, ਗ਼ਰੁਬਤ, ਜਹਾਲਤ ਅਤੇ ਤਸਦੱਦ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ‘ਸਿਆਸੀ ਮੰਚ’ ਤੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ!

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 90ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ‘ਚ ਹੋਈ ਸੈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਕੈਂਸਰ ‘ਤੇ ਖੋਜ ਬਾਰੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਏਜੰਸੀ (ਆਈ.ਏ.ਆਰ.ਸੀ.) ਨੇ ਸੈਲ ਫੋਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ., ਪੈਟਰੋਲ ਇੰਜਣ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ‘ਤੇ ਕੌਫੀ ਵਾਲੇ ਵਰਗ ‘ਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਭਾਰਤੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਰੇਡੀਓ-ਫਰੀਕੁਐਂਸੀ ਦਾ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਾਹਮਣਾ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ‘ਚ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ‘ਚ ਕੜੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਚਿੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟਾ ਮੈਡੀਸਿਟੀ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਅਸ਼ੋਕ ਵੈਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਫੋਨੀ ਸੈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਿਤਾਵਨੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ‘ਚ ਇਸ ਵੇਲੇ 81 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਟਾਟਾ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸੈਂਟਰ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਨਿਲ ਡੀ. ਕਰੁਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਹਾਲੇ ਨਿਰਣਾਤਮਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਊਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਵਜੋਂ ਹੈਡ ਫੋਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ‘ਚ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਦਫ਼ਤਰ ਨੇ ਆਈ.ਏ.ਆਰ.ਸੀ. ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2012 ਤਕ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਤੇ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਕਰਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ।

ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਓ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਚਾਰ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ

ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੈਂਸਰ ‘ਤੇ ਖੋਜ ਸਬੰਧੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਲਿਓਨ, ਫਰਾਂਸ ‘ਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਯੰਤਰਾਂ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋ-ਮੈਗਨੇਟਿਕ ਫੀਲਡ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। 14 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ 31 ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਗਰੁਪ ਨੇ ਇਹ ਖੁਲਾਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ

ਭਰ ‘ਚ ਪੰਜ ਅਰਬ ਲੋਕ ਇਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਖਣੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਜੋਨਾਥਨ ਸਾਮੇਟ ਜੋ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਗਰੁਪ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨਾਂ ਵਿਚਲੇ ਇਸ ਕੜੀ ‘ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ।

ਤਾ ਕਾ ਦਰਸੁ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ-5
ਤਾ ਕਾ ਦਰਸੁ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ॥
ਜਾ ਕੀ ਰਾਮਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ॥
ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹੀ॥
ਤਾ ਕਉ ਦੁਖੁ ਸੁਪਨੈ ਭੀ ਨਾਹੀ॥ਰਹਾਉ॥
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਰਾਖੇ ਜਨ ਮਾਹੀ॥
ਤਾ ਕੈ ਸੰਗ ਕਿਲਵਿਖ ਦੁਖ ਜਾਹਿ॥
ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਬੀ ਨ ਜਾਇ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਉ ਸੁਨੀਜੈ॥
ਦਾਸ ਕੀ ਧੂਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਜੈ॥
ਇਸ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਠਦੇ-ਬੈਠਦੇ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਡਰਾ ਸਕਦੇ; ਭਾਵ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤੇ ਹੋ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤਤਫ਼ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਰਾਖੇ ਜਨ ਮਾਹੀ॥ ਤਾ ਕੈ ਸੰਗ ਕਿਲਵਿਖ ਦੁਖ ਜਾਹਿ॥ ਜਨ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਬੀ ਨ ਜਾਇ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥
ਹੋ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਤਮਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵੀ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਜੀਵ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਪ੍ਰਭੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ! ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਿਫ਼ਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਤਾਂ ਉਥੇ ਆਪ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਉ ਸੁਨੀਜੈ॥
ਦਾਸ ਕੀ ਧੂਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਜੈ॥
ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਭਾਈ! ਅਰਦਾਸ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਹੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੋ। ਮਿਹਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਇਸ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਸਕੀਏ। ਆਓ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਤੱਜ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ।

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਸ਼ਿਕਾਗੋ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਰੋਸ ਮੁਜਾਹਰਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਇੰਡੀਆਨਾ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੇ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 1984 ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਦੇ ਬਾਹਰ 3 ਜੂਨ ਨੂੰ ਰੋਸ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੁਜਾਹਰੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਇਕਾਈ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਮੁਜਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬੈਨਰ ਤੇ ਤਖਤੀਆਂ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੈਨਰ ਅਤੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਮੌਕੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੈਨਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋ. ਦਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲਾ ਬੈਨਰ ਵੀ

ਮੁਜਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਰੋਸ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਦਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਵਿਰੁਧ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ 9 ਸਾਲ ਦਬਾਈ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਜਬਰੀ ਲਏ ਗਏ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਮੁਜਾਹਰੇ ਦੇ ਆਯੋਜਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਰੋਸ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਰੋਸ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੌਂਸਲੇਟ ਨੇ ਵਲੋਂ ਇਹ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਅੰਬੈਸੀ ਵਾਲੇ ਨਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੋਸ ਪੱਤਰ ਲੈਣ ਆਉਣਗੇ। ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁਜਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪ ਆ ਕੇ ਰੋਸ ਪੱਤਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ 'ਚ ਖੇਡ ਮੇਲਾ 23 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ: ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਵਲੋਂ ਇਕ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਆਉਂਦੀ 23 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਇਥੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਲੱਬ ਦੇ ਇਕ ਬੁਲਾਰੇ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ, ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ, ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਣ ਆਦਿ ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਬੱਡੀ ਅਤੇ ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਦੇ ਮੈਚ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਚਾਂ ਵਿਚ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੀਆਂ ਨਾਮੀ ਕਬੱਡੀ ਅਤੇ ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਟੀਮਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਲਈ ਕੋਈ ਟਿਕਟ ਜਾਂ ਪਾਰਕਿੰਗ ਫੀਸ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਫੋਨ 317-625-1954 ਜਾਂ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਜਰ ਨਾਲ ਫੋਨ 916-416-2499 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਡੇਅ ਪਰੇਡ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਖਿਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਹੀ

ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ, ਓਹਾਇਓ (ਬਿਊਰੋ): ਇਥੇ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਡੇਅ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ, ਵੈਟਰਨ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। 87 ਸਾਲ ਦੇ ਵੈਟਰਨ ਵਿਲੀਅਮ ਗੈਪਰਟ ਜੋ ਕਿ

ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਡੇਅ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਤੇ ਹੋਰ

ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਹੀ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਦੇ ਐਗਜ਼ੈਕਿਊਟਿਵ ਇਨ ਮੋਟਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਝੰਡੀਆਂ ਤੇ ਬੈਨਰਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਈ ਕਾਰ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੀ, ਨਿਵੇਕਲੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਕੰਢੇ ਖੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹਿਲਾ ਕੇ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੁਮਟਾਲਾ, ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਡੇਅਟਨ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਵਜੋਤ ਕੌਰ ਸਨ।

ਪਰੇਡ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਟਾਊਨ ਹਾਲ ਤੋਂ

ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ 14 ਅਗਸਤ 1944 ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਇਆ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪੋਸਟਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਰੇਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਲਾਰਕ ਕਾਊਂਟੀ ਵੈਟਰਨ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ 5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ।

ਪੀ ਐਚ ਓ ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ 'ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ' ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤੀ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਾਸਤ ਸੰਸਥਾ (ਪੀ ਐਚ ਓ) ਵਲੋਂ ਸਨਿਚਰਵਾਰ 4 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਾਲਾਨਾ ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਓਪਨ

ਟਿਊਨਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਰ ਭਾਓ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਬਰਬ ਇਤਾਸਕਾ ਦੇ ਪਾਰਕ

ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਸਨ।

ਪਹਿਲਾ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਅਤੇ ਨਿਊ ਬੁਆਏਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਖੇਡ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ 55-36 ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਦੂਜਾ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਅਤੇ ਨਾਉ ਫੂਡਜ਼ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਫਸਵਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਟੀਮ ਨੇ ਓਵਰ ਟਾਈਮ 'ਚ ਨਾਉ ਫੂਡਜ਼ ਨੂੰ 48-44 ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਜਿੱਤਿਆ। 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਵਰਗ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 16 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀਆਂ 2 ਟੀਮਾਂ ਸੁਪਰਨੋਵਾ ਅਤੇ ਸੁਪਰਮੈਨ ਰੈਡ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਸੁਪਰਨੋਵਾ ਰੈਡ ਨੇ ਸੁਪਰਮੈਨ ਕਲੱਬ 24 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 26 ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤਿਆ।

ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਅਤੇ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਟੀਮ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਕਾਂਟੇ ਦੀ ਇਸ ਟੱਕਰ ਵਿਚ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਟੀਮ ਨੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ 63 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 66 ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿੱਤ ਲਈ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਨਵੀਂ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੀ ਐਚ ਓ ਨੇ ਉਚੇਚੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਾਸਤ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ 11 ਜੂਨ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ

ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਸੂਰਜ ਢੱਲਣ ਤੱਕ ਬਸੀਵੁਡ ਐਲਕ ਗਰੇਵ ਦੀ ਗਰੂਵ#20 ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਵੈਬ ਸਾਈਟ www.phochicago.org ਤੋਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਜੇਤੂ ਟੀਮ

ਵਰਗ ਵਿਚ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਨਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਅਤੇ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿੱਤ ਲਈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਦਰਸ਼ਕ ਇਹ ਟਿਚਰ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਕਿ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾਂ ਹੋਇਆ-ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਦਰ ਭਾਓ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਥੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਕਲੱਬ ਤੇ ਕਿਥੇ ਨੋ ਰਿਸਪੈਕਟ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ

ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਸਪੋਰਟਸ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੁਲ 10 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਨਿਊ ਬੁਆਏਜ਼ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਟੀਮਾਂ 16 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 18

ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਈ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਕਲੱਬ ਦੀ ਟੀਮ

ਨਾਓ ਫੂਡਜ਼, ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੀ ਟੀਮ

ਜੂਨੀਅਰ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਟੀਮ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕਰਮਚਾਰੀ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨ ਕੇ ਐਪਰਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣ 'ਤੇ ਲਾਈ ਰੋਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 7 ਜੂਨ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕਰਮਚਾਰੀ ਛੇ ਇੰਚ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨ ਕੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਅੱਠ ਜੂਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਧਰਨਾ ਰੋਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੇ.ਐਸ. ਪੰਨੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ

ਅੱਡੇ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ 7 ਜੂਨ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ. ਵੱਲੋਂ 26 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਐਪਰਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨ ਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਈ ਗਈ ਇਹ ਰੋਕ ਖਤਮ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ।

ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਇਲਾਜ ਸਿੱਧੀ ਕਾਲ ਕਰੋ 630-479-0031

- ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਨਹੀਂ? ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। 20-40% ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ Invisalign (Clear Braces) ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ? ਮੁਫਤ ਮਸ਼ਵਰਾ ਲਓ।
- ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਸ਼ੂਤਿਆਂ ਦੀ ਬਦਬੂ, ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ? ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਵੀਨ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ, ਸਾਫ਼
ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਚਮਕਦੇ
ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ
ਅੱਜ ਹੀ
ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ
ਬਣਾਓ

Fillings,
Dentures,
Crowns,
Bridge,
Veneers,
Extractions,
Cleaning,

Dr. Harjinder Khaira DMD & Associates

Lakestreet Dental
490 W. Lake Street, Suite 107 Roselle, IL 60172
630-894-8008

Lakeland Dental
115 E. State Rd., Island Lake, IL 60042
847-526-1920

Bring Your Beauty Back to Life

We do Threading, waxing, Manicures, Pedicures, Haircuts, Hair color, Hi-lites, Lo-lites, Creative color, updos, Hairstyle, Hair and Body Treatments, Mehendi, Bridal makeup-hair, occasional makeup and 3D Eyelash extensions.

ਅਮਨ ਢਿਲੋਂ

ਅਸੀਂ ਮਹਿੰਦੀ, ਸਪਾ ਅਤੇ
ਦੁਲਹਨ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ
ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ

ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ
ਅਮਨ ਢਿਲੋਂ 847-529-4569

Website: www.amandhillon.com

visit us: www.punjabtimesusa.com

New India Carry-out & Sweets

Address: 773 N. Quinton Rd., Palatine, IL 60067

ਕੈਟਰਿੰਗ: ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾ,
ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੇ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ
ਵਿਚ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ
ਲਈ ਕੈਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ

ਕੇ ਕੇ ਪੰਮਾ

ਫੋਨ: 847-219-7432

847-359-9630

ਸਾਡੀ ਖਾਸੀਅਤ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ

DOSTI BAR & RESTAURANT

- Ladies do not cook at home. Let us host your next party!
- Special Lunch Buffet's available on Friday, Saturday & Sunday
- Dinner through A-la-Carte Menu from Tuesday thru Sunday
- Our Chef's cooking expertise will bring you one step closer to the "Authentic Cuisine of India"
- Our friendly staff is ready to Cater you on your next occasion

WE CATER ON ALL OCCASIONS

Call: 847-895-0199 or 847-630-4916

Email: info@dostibar.com

855 S Roselle Rd, Schaumburg, IL 60193

Avalon University
School of Medicine

Curaçao

Formerly Xavier University School
of Medicine, Bonaire

Excellence in Education -Affordable Tuition

Do You Want to Study Medicine?

Become an MD in 4 or 5 years by attending
AVALON UNIVERSITY SCHOOL OF MEDICINE

U.S. Clinical Rotations

Historic Willemstad District
of Curaçao

Safe pleasant island environment

INFORMATIONAL SEMINAR

Sunday, July 3rd, 2011

Time: 12:30pm-3:30pm

Holiday Inn Chicago O'Hare

1.78 miles from Rosemont Convention Ctr.
5615 N. Cumberland Ave., Chicago, IL 60631

Ph: (773)-693-5800

Associate Dean of Clinical Affairs

Dr. Ashish Ansal (847)329-1222

For more information visit: www.avalonu.org

or call 1-855-AVALON U (282-5668)

refreshments offered

WE OFFER:

- 4 Year MD Program for college graduates
- 5 year Pre-Med/MD program for high school graduates
- Guaranteed Clinical Rotation placement in the United States
- WHO, ECFMG & IMED Listed
- Financial Aid Available
- Tuition fees low in comparison to US medical schools
- Kaplan Review included

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ

ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਸਵੀਰਾਂ

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਪੰਨਵਾਦ

*ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਬੇਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸ਼ਿਵਾ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਭਾਈ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।
*ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀਬੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਗਰਾ, ਬੀਬੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧਰ, ਬੀਬੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਰਾਜ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਸਾਵਨ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਨਿਭਾਈ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਏਵਨ ਕਾਰਪੋਟਸ (773-988-6181), ਹੈਪੀ ਸਿੰਘ ਹੀਰ (630-205-6575), ਲਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ (847-674-9074)
ਨਿੱਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ (630-688-3570), ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (847-226-2515), e-mail:chicagosikhprade@yahoo.com

ਦੇਰ ਤੱਕ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਗੇ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਦੇ ਸਰੋਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ: ਇਥੇ ਬੀਤੀ 21 ਮਈ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਪੈਲੇਸ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਗਾਇਕ ਬਲਬੀਰ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਜੱਸੀ ਸੋਹਲ, ਨਰਿੰਦਰ ਮਾਵੀ ਅਤੇ ਲਾਡੀ ਬਸਰਾ ਨੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਉਹ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਰੋਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੇਰ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੇ। ਦਰਅਸਲ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਣਾ ਸਿੰਧੂ) ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਅਟਵਾਲ (ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਢਾਬਾ) ਨੇ ਦੇਬੀ ਮਖਸੂਸਪੁਰੀ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੋਅ ਤੋਂ ਐਨ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਰਾਣਾ ਸਿੰਧੂ ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਬੀ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਰੱਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੋਈ

ਸੀ ਕਿ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ ਪਰ ਬਲਬੀਰ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਜੱਸੀ ਸੋਹਲ, ਨਰਿੰਦਰ ਮਾਵੀ ਅਤੇ ਲਾਡੀ ਬਸਰਾ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਉਂਗਲੀਆਂ 'ਤੇ ਨਚਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਬੀ ਦਾ ਸ਼ੋਅ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਗਮ ਗਿਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡੀਆ ਪੈਲੇਸ ਵਾਲੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਮਰਾ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸਗੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਖਦੇਵ ਸਮਰਾ ਦਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਹਾਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ 500 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਹਿਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 500 ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੀ।

ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮੰਨਵਾਇਆ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੱਚਣ ਲਈ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਬਲਬੀਰ ਬੋਪਾਰਾਏ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਗੀਤ 'ਦੇ ਦੇ ਗੇੜਾ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਸਰੋਤਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਉਠ ਕੇ ਨੱਚਣ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਖਾਸ ਕਰ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਹੀ ਘਸਾ ਲਈਆਂ। ਜੱਸੀ ਸੋਹਲ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗੀਤ 'ਮੈਂ ਹੋ ਜੂੰ ਸਾਧਣੀ' ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ।

ਘੱਟ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮਾਵੀ ਅਤੇ ਲਾਡੀ ਬਸਰਾ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬੀ, ਜੱਸੀ ਸਿੰਘ ਇੰਡੀ ਹਾਂਡਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ, ਪ੍ਰਿਥਵੀਪਾਲ ਘੋਤਤਾ, ਮਨਜੀਤ ਨਾਗਰਾ, ਜੱਸੀ ਲਾਲੀ, ਜੱਸੀ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਅਟਵਾਲ, ਭੁੱਟੇ ਅਟਵਾਲ

ਅਤੇ ਪੰਮਾ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਪੱਪੀ ਜੌਹਲ ਅਤੇ ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਿਆਟਲ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪੈਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇੰਡੀਆ ਪੈਲੇਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਮੁਫਤ ਖਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ: ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਚੁਰਾਸੀ ਦੀ ਚੀਸ

27 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜ਼ਖਮ ਅੱਲੇ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਉਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ 27 ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਹੋਏ ਜ਼ਖਮ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅੱਲੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਹਮਲੇ ਦਾ ਬਦਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਹੀ ਇਹ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੀੜ ਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ਾਵੀਏ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਵੀ ਕਦਮ ਵਧਾਉਣੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਜ਼ਾਵੀਏ ਤੋਂ ਸੋਚਣਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਹੀ ਇਸ ਰਾਹ ਦੇ ਰੋੜੇ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਪੈਂਡਾ ਬਹੁਤ ਬਿਖੜਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਦਿਲ-ਗੁਰਦਾ ਦਰਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿਤਮ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਲੀਹ ਤੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਲੀਹ ਉਤੇ ਪਾਉਣਾ ਅੱਜ ਅੱਲੇ ਫੱਟਾਂ ਉਤੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਉਣ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਜ਼ ਭਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਤਾਕਤ ਭਰੇਗੀ।

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਰਦ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ: ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਜੂਨ 1984 'ਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੰਗ ਪਾਏ ਗਏ ਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸਹੀ ਕਦਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੌਮੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ

ਜੂਨ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ

ਜੂਨ '84 ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਪੰਥਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ।

ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਂ ਸੰਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵੱਸਦੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨ

ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 27 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜਾਬਰ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਵੱਲੋਂ ਤੋਪਾਂ, ਟੈਂਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਅੱਜ ਵੀ ਅੱਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਲੰਕ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਲੱਗਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਇਸ ਦਰਦ ਨੂੰ ਭੁੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਫਾਂਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਨੌਜਵਾਨ ਬੂਨੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਰਿਹਾਈ ਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਉਜਲ

ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਨਿੱਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਪਾਖੰਡੀ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਡੰਮ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖੀ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪਾ ਕੇ ਅੱਜ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਤਿਹਾਸ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਹਰਮੀਤ ਕੌਰ, ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਹੀਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ਅਰਦਾਸ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਫੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸਹੀ ਕਦਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਆਗੂ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 72 ਘੰਟੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਰੱਖੀ ਸੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਉਪਰੰਤ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ-ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1984 ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਜਲਦ ਹੀ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗੀ ਉਪਰੰਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਨੀਯਤ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾਏਗੀ। ਜਥੇ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਸਮੁੱਚਾ ਮਾਹੌਲ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੌਰਾਨ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਗੁੰਜ ਉਠਿਆ। ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਮਹਿਤਾ ਦੇ ਆਗੂ ਸ. ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢੋਟ, ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਗੂ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਮਾ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦਾ

ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ 27 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾ ਉਸਾਰਨ ਖ਼ਿਲਾਫ ਪੰਥਕ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਕਾਫੀ ਗੁੱਸਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 9 ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਲਟਕਾਏ ਜਾਣ

ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ

ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 20 ਫਰਵਰੀ 2002 ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅੰਤ੍ਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 27 ਮਈ 2005 ਨੂੰ ਮੁੜ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸਮੇਂ ਹੀ ਅੰਤ੍ਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤ੍ਯੁਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਮੀਨਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 1984 ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਲੰਗਰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ 6 ਜੂਨ 2005 ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਐਨ ਆਖਰੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇਗੀ ਕਿ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ। ਉਘੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਅਸ਼ੋਕ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀਆਂ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ 84 ਫੁੱਟ ਉਚਾ ਖੰਡਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਫੌਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਾਰੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕਤ ਵੱਲੋਂ ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ 'ਦੇਰ ਨਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸਹੀ ਕਦਮ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ ਮਗਰੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਆਗੂ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਕੇ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੱਲ ਇਕ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ ਹੈ।

ਖਾਲਸਾ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣੇ ਇਕਰਾਰ ਤੋਂ ਭੱਜੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਏਗੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਦੇ ਆਗੂ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਵੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਾਬਾ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ 27 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਸਹੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਹੈ।

...ਤੇ ਹੁਣ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਵਾਦੀ?

ਮਸਲਾ ਇਕੱਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਨਹੀਂ...

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ (ਕੇ.ਐਲ.ਐਫ.) ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਰਕੁਨ ਪ੍ਰੋ. ਦਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਲਈ ਇਕ ਲਿਹਾਜ਼ ਰਾਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਤੁੜਵਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਮੁਹਿੰਮ ਭਰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਅਪੀਲ ਰੱਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦੀ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਮੁਹੰਮਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਉਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਲੜਨ ਲਈ ਵਕੀਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਬਲਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਕੀਲ ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਮੁਹੰਮਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਬੀਵੀ ਤਬੱਸੁਮ ਦੀ ਉਹ ਅਪੀਲ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਟਾਈਮਜ਼' (ਸ੍ਰੀਨਗਰ) ਦੇ 21 ਅਕਤੂਬਰ, 2004 ਵਾਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ।—ਸੰਪਾਦਕ

ਮੈਂ ਮੁਹੰਮਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਬੀਵੀ ਤਬੱਸੁਮ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ 'ਤੇ 13 ਦਸੰਬਰ 2001 ਨੂੰ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਐਸ.ਐਨ. ਚੀਗਰਾ ਨੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੇਸ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚਿਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਹਮਲਾ ਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਮੁਹੰਮਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਕਿ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਕਹਾਣੀ ਉਸ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਵੀ 1990 ਵਿਚ ਜੇ.ਕੇ.ਐਲ.ਐਫ. ਵੱਲੋਂ ਛੇਤੇ ਐਂਦੋਲਨ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਕੁਝ ਵਕਤ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਮੋਹ-ਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਰਤ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਾਤਰ ਦਿੱਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਸਦਾ ਰੁਚੀ ਰਹੀ। ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੇਰਾ ਖਾਵੰਦ ਹੁਣ ਫਿਰ ਆਮ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ। ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੇ ਕਮਾਂਡੋ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨ ਤੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਦੇ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਨੇ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਖਾਤਕੂ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਖਾਤਕੂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਕਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਸਮੇਤ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। 1997 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ

ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਬੀਵੀ ਤਬੱਸੁਮ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਰਜਰੀ ਦੇ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਵਾਲਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸਾਡਾ ਨਿਕਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਉਹ 28 ਅਤੇ ਮੈਂ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾ, ਭਾਰਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਮ ਸ਼ ਕ ਯ ਕ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦਾਂ ਦੀ ਜਸੂਸੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। 22 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਈਫਲਜ਼ ਦੇ ਮੇਜਰ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਚਾਹਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ 'ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਰੰਟ ਲਾਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੰਨਿਆ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਕੈਪਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਸ 'ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਬਕਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਰਾਤ ਭਾਰਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਦੁਰ-ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੈਪ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. (ਸਟੇਟ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ) ਦੇ ਪਲਹਾਲਣ ਪਟਣ ਕੈਪ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਦੇ ਹੁਮਹਮਾ ਕੈਪ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਕੈਪ ਵਿਚ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਨੈ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੰਗੇ। ਸਾਡੇ ਟੱਬਰ ਕੋਲ ਪੈਸਾ-ਪੋਲਾ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਤਸੱਦਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਨਿਕਾਹ ਵੇਲੇ ਪਾਏ ਸੋਨੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵੇਚਣਾ ਪਿਆ।

ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੋਬਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗੁਦਾ ਵਿਚ ਪੈਟਰੋਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਅਫ਼ਸਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ ਠੰਢ ਵਿਚ ਕਈ ਘੰਟੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਲਿੰਗ 'ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਜ਼ਰੂਰ

ਹੀ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਸੂਚਨਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਗੂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਹਰ ਬੰਦੇ, ਤ੍ਰੀਮਤ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੁਖਬਰ ਬਣਾ ਕੇ, ਭਰਾ ਨੂੰ ਭਰਾ ਦਾ,

ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਨੇ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਫੜਿਆ।

ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਨੇ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਕੈਪ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ (ਅਫ਼ਜ਼ਲ) ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਤਾਰਿਕ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ

ਮੁਹੰਮਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਬੀਵੀ ਤਬੱਸੁਮ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ਦ ਨਾਲ

ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ, ਕੁੱਟਿਆ ਮਾਰਿਆ, ਤਸੱਦਦ ਚਾਹਿਆ, ਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਮੂਤਿਆਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਂਸਲਾ ਜੁਟਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਬਾਰੇ ਬੋਲੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਕਹੋਗੇ? ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਾਵੰਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੱਬਾ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀ ਹਾਂ; ਪਰ ਮੈਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਔਰਤ ਵਜੋਂ ਵੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਖਾਵੰਦ ਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਵਖ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਿਆ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨ ਲਈ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਕਿੰਨੀ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮੁਫਤੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਈਦ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਰੀ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਫੋਰਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਤਸੱਦਦ ਚਾਹੁਣ ਸਮੇਤ ਮਾਨਵੀ ਹਕੂਕ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬਦਨਾਮ ਹੈ।

ਇਹੀ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਅਤੇ ਟੱਬਰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਢਿੱਡ ਨੂੰ ਝੁਲਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਚਹੁੰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗਾਲਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਮੰਗਵਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਿਵਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਜੋਂ ਵਧਦੇ-ਫੁੱਲਦੇ ਦੇਖਣ ਦੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਲਏ ਸਨ। ਇਹ ਸੁਫ਼ਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੀਤਾ-ਫੀਤਾ

ਵੀ ਇਲਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ, ਪਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੱਧਾ ਕੁ ਹੀ ਮੰਨਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਉੱਕਾ ਹੀ ਗੋਲੀ ਨਾ ਗਈ ਕਿ

ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਕ ਵਕੀਲ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਵਕੀਲ ਨੇ ਨਾ ਕਦੀ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦੱਸੀ-ਪੁੱਛੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਵਕੀਲ ਫਿਰਕੂ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਡੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਲਈ ਪੈਰ-ਪੈਰ 'ਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਜੱਜ ਵੀਗਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਜੱਜ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਅਸਲ, ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਦਾ ਪੱਖ ਉੱਕਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਜੱਜ ਨੇ ਅਣਸੁਣਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੱਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਿਰਕੂ ਤਅੱਸਬ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸ਼ਰੂਆਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ।

ਮਾਨਵੀ ਹਕੂਕ (ਅਧਿਕਾਰਾਂ) ਵਾਲੇ ਇਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ, ਪਰ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਪੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਨਾ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਟੀਕਾ ਲਾ ਕੇ

ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਐਸ.ਟੀ.ਐਫ. ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ। ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਹੱਕ-ਬੱਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕੀਲ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਉਸ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਖ਼ਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੀ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਪੱਖ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵਕੀਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਲਈ ਵਕੀਲ ਕਰਨਾ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੀ। ਆਖਰਕਾਰ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਨੇ ਗਿਲਾਨੀ ਲਈ ਬਣਾਈ ਡਿਫੈਂਸੀ ਕਮੇਟੀ (ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਫਾਰ ਐਸ.ਏ.ਆਰ. ਗਿਲਾਨੀ) ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

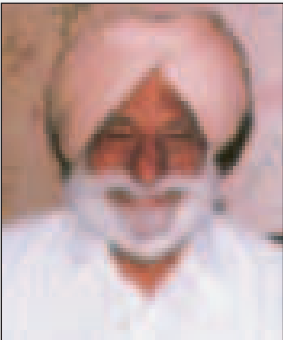
ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੁਣਾਵੀ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਮੀਰ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪੱਖ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਸੁਣਵਾਈ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਤਾਂ ਮੀਡੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਦਿਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ (ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ, ਕੁੱਟਿਆ ਮਾਰਿਆ, ਤਸੱਦਦ ਚਾਹਿਆ, ਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਮੂਤਿਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਆਉਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਸ਼ਰਮ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਂਸਲਾ ਜੁਟਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਦਿਲ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਖਾਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਛੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਬਾਰੇ ਬੋਲੋਗੇ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਕਹੋਗੇ? ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਾਵੰਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੱਬਾ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀ ਹਾਂ; ਪਰ ਮੈਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਔਰਤ ਵਜੋਂ ਵੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

—ਤਬੱਸੁਮ, ਸ੍ਰੀਨਗਰ, ਸਤੰਬਰ 2004

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਮਿਡਵੈਸਟ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ)

9ਵਾਂ ਕਬੱਡੀ ਅਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਕੱਪ

ਸੂਬੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰਾਫੀ
ਵਲੋਂ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਐਤਵਾਰ 3 ਜੁਲਾਈ 2011

ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਤਕ

Busse Woods Forest Preserve

(At intersection of Higgins and Arlighton Heights Rd. in Elk Grove Village, Illinois)

ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਕਬੱਡੀ ਅਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਟੀਮਾਂ ਮਿਡਵੈਸਟ ਕੱਪ ਲਈ ਭਿੜਨਗੀਆਂ

ਕੋਈ ਦਾਖਲਾ ਫੀਸ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪਾਰਕਿੰਗ ਫੀਸ ਨਹੀਂ

ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਸ਼ਿਕਾਗੋ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ
ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਡਿਆਲਾ ਕਰਨਗੇ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

PunjabSportsClubMidwest.Com

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ (ਪ੍ਰਧਾਨ), ਫੋਨ:312-404-3590
ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖੇੜਾ (ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ), ਫੋਨ:224-588-1317
ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ (ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਕੱਤਰ), ਫੋਨ:630-957-8243
ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ (ਖਜ਼ਾਨਚੀ), ਫੋਨ:630-330-8286
ਹਾਬੀ ਗਰੇਵਾਲ (ਜੁਆਇੰਟ ਸਕੱਤਰ), ਫੋਨ:630-336-4691
ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਸਕੱਤਰ: ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਤੇ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਕਰ

midwestkabaddi@gmail.com

ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਰੋਇਲ ਸਵੀਟਸ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਗਰਮ
ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ: ਸੰਨੀ ਧੂੜ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ

ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਤੇ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕ
ਬਲਜੀਤ ਮਾਲਵਾ ਆਪਣੀ
ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ
ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰੇਗਾ

ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ

ਕਰਨਲ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਾ, ਮਿੱਕੀ ਕਾਹਲੋਂ,
ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ:ਲੱਕੀ ਸਹੋਤਾ ਤੇ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਜੱਸੀ ਸਹੋਤਾ, ਚੇਅਰਮੈਨ, ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ
ਆਨਰੇਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ: ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਮੈਂਬਰ:

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੈਦਵਾਣ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਰੰਧਾਵਾ, ਜੋਧ ਸਿੰਘ
ਸਿੱਧੂ, ਗੁਰਮੀਤ ਬਾਠ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਭਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਜਗਦੀਪ
ਸਿੰਘ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਦਾ, ਸੋਨੂੰ ਖਹਿਰਾ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਵਿਰਕ, ਅਜੇਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਕੁਲਵੰਤ
ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ, ਕੁਲਜੀਤਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੈਂਡਰ, ਨੀਟੂ ਗਰੇਵਾਲ,
ਦਿਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ, ਤਲਵਿੰਦਰ (ਤਾਲੀ) ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ,
ਛਿੰਦਾ ਮੱਲੀ ਭਲਵਾਨ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਸੰਨੀ ਸੇਖੋਂ,
ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ
ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ?

■ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਟਰਗਲ-ਏ ਨਾਨ ਮੂਵਮੈਂਟ’ ਰਿਲੀਜ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਟਰਗਲ-ਏ ਨਾਨ ਮੂਵਮੈਂਟ’ (ਲਹਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ) ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ, ਇਸ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਬਾਰੇ ਭਰਵਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਜੇ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਮੁਢਲਾ ਭਾਸ਼ਨ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਤਾ।

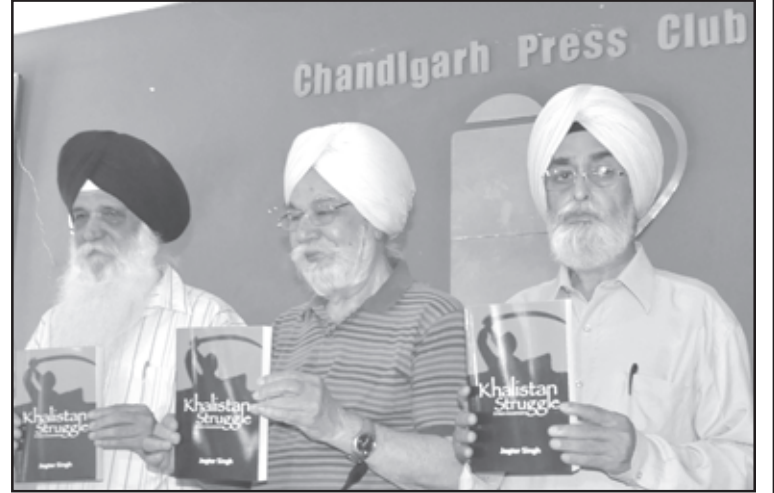
ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਭਰੇ ਕਿ ਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਸੀ?, ਕਿ ਇਹ ਲਹਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ?, ਕਿ ‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਚੈਨ ਹੋਏ ਵਕਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਬਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚ ਜੈਕਾਰੇ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਉਭਾਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਤੱਥਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ।

ਡਾ. ਜੇ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੇ ਸ਼ਬਦ ‘ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ’, ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’ ਅਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਸਲਨ, ‘ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ’ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵੇਲੇ ਦੇ ‘ਸੋਸ਼ਲ ਆਰਡਰ’ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ, ‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰਦਿਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਗਲ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸਵਾਲ

ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 1940 ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਏ ‘ਆਜ਼ਾਦ ਪੰਜਾਬ’, 1944 ਵਿਚ ਲੱਗੇ ‘ਸਿੱਖ ਹੋਮਲੈਂਡ’ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਅਤੇ 1945 ਵਿਚ ‘ਸੋਵਰਨ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ’ ਬਾਰੇ ਚੱਲੀ ਚਰਚਾ ਦੀ ਗੱਲ ਛੇਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਮਸਲਾ ਇਕ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1947 ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ। ਇਕ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਉੱਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੰਗ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਵੱਧ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧੀ ਸਪਾਟ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਜਾਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਦੱਬ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਖੁਬਸੂਰਤ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੌਰ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਸੂਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਟਰਗਲ-ਏ ਨਾਨ ਮੂਵਮੈਂਟ’ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਜੇ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਤੇ ਲੇਖਕ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ।

ਲੇਖਕ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ-

ਬੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ‘ਤੇ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਕੇ ਅਗਾਂਹ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜ ਸਕਣ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਰਹੀ।

‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਟਰਗਲ: ਏ ਨਾਨ-ਮੂਵਮੈਂਟ’ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਤਰਬੋਲੀ ਮਚਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਉਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ ਵੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚਲੇ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਾੱਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਗਾਉਣਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਸਾਲਾਂਬੋਧੀ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪੰਥਕ ਏਜੰਡੇ ਨੇ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਲੂਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ-ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਵਲੋਂ ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਕਾਂਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਕੋਈ ਭੂਗੋਲਿਕ-ਰਾਜਸੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਮੰਗ ਸਦਕਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਮਾਨਿਕਸਕਤਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ।

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ 1978 ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਖੂਨੀ ਟਕਰਾਅ ਨਾਲ ਇਸ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ 1978 ਵਿਚ ਹੀ ‘ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ’ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਸਦੀ ਦੇ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਉਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚਲੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੇ ਘਟਨਾ-ਚੱਕਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਇਸ ਅਖਬਾਰ ਲਈ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਜਿਹੀ ਹਨੇਰੀ ਸੁਰੰਗ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਸਿਰਾ ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਇਹ ਜਦੋਂਜਹਿਦ, ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ “ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਣਖ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ” ਲਈ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਕੰਟਰੋਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ

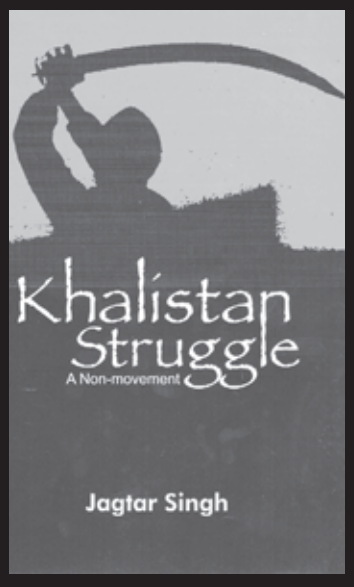
ਹਮਾਇਤ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਸਿਆਸੀ ਫਰੰਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਬਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਵਲੋਂ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਹਮਾਇਤ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰ ਤਲੀ ਉੱਤੇ ਧਰ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੂਟਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸੰਤ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇਣ ਲਈ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ।

ਸਿਆਸੀ ਹਿੰਸਾ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਤੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਲਹਿਰ ਦਬਾਅ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੁਲਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਵੇਲੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਭ ਰਿਕਾਰਡ ਟੁੱਟ ਗਏ। ਉਂਜ, ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਰਿਹਾ ਕਿ ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਇਕ ਵੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਨਾਲੇ, ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ

ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਿਆਸੀ ਵਿਤਕਰਾ ਬਣਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲਾ ਸਿੱਖ ਖਾਤਕੂਵਾਦ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਕੇ.ਜੀ.ਬੀ. ਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਜਨਤਕ

ਸਿਆਸੀ ਹਿੰਸਾ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਤੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਲਹਿਰ ਦਬਾਅ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੁਲਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਪਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਵੇਲੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਭ ਰਿਕਾਰਡ ਟੁੱਟ ਗਏ। ਉਂਜ, ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਰਿਹਾ ਕਿ ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਇਕ ਵੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕੀ।

ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਉੱਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਤਬਤੀ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਸਨ। ਇਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸਿਆਸਤ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਈ.ਏ.; ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਅਤੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਸੂਤ ਬੈਠਦੀ ਸੀ? ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚਲੀ ਇਕ ਹੋਰ ਖਾਤਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਕਿਆ। “ਹਿੰਦੂ ਇੰਡੀਆ” ਅਤੇ “ਮੁਸਲਿਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ” ਦਰਮਿਆਨ ਬਫਰ ਸਟੇਟ ਵਜੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ, ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੇਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ 1973 ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ

ਖਤਰਾ ਕਹਿਕੇ ਉਸ ਧਰਮ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਭੰਡਿਆ ਜਿਹੜਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ 1982 ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਲ ਰਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਫੇਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਵੀ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬਕਾਇਦਾ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ, ਨੇ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚਲੇ ਰਾਜਸੀ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ 1974 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਾਮੂਲੀ ਫੇਰ-ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝ ਲਿਆ।

1966 ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖਸਤਾਨ ਦੇ ਮਤੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੀ ਬਾਅਦ ਸੋਧ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ 1967 ਵਿਚ ਵੀ ਚੋਣ ਲੜੀ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਸਿਆਸੀ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੋਂਣ ਤੱਤਾਂ ਵਲੋਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਲੋਂ ਦਸੰਬਰ 1984 ਦੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਵੱਖਵਾਦੀ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਊਏ ਸਹਾਰੇ ਲੜੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ 1967 ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੋਣ ਲੜ ਚੁਕਿਆ ਸੀ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬਕਾਇਦਾ ਮੰਗ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨੇ 1986 ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਬਣੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਣ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ

ਬਣੀ ਹੋਈ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਰੱਖਿਆ ਬਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ।

ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇਕ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਯਤਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਲੋਂ ਸਮਝੌਤੇ ਉੱਤੇ ਦਸਤਖਤ। ਇਸ ਨੂੰ “ਪੰਜਾਬ ਸਮਝੌਤਾ” ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਪਿੱਛੇ ਡੂੰਘੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਗੁਪਤ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੱਖ ਬਾਰੇ ਇੱਕਸਾਫ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਫੇਲ੍ਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਧਿਰ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖਾਤਕੂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਖਾਤਕੂ ਨੌਜਵਾਨ, ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਿੱਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗਾ; ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਚਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਖਿਲਾਫ ਲੁਕਵੀਂ ਜੰਗ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰ, ਗੋਲੀ ਸਿੱਕਾ ਤੇ ਠਾਹਰਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਉੱਤੇ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ 1997 ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਖੁਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣੇ, ਪਰ ਸਚਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨੈਣ-ਨਕਸ਼

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

“ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸਰਦਾਰਾ।” ਨਹਾ ਕੇ ਪਿੰਡੇ ‘ਤੇ ਸਾਫ਼ਾ ਫੇਰਦੇ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਨੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾਈ।

“ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। ਬਈ ਮਰਾਸੀਆ, ਬੜੀ ਟੋਹਰ ਕੱਢੀ ਐ, ਏਨੀ ਤਾਂ ਸ਼ਰੀਫਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਕੱਢੀ ਹੋਣੀ? ਕਿਵੇਂ ਆਉਣੇ ਹੋਏ?”

“ਰਾਜਸਥਾਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਤੇ ਚੱਲਿਆ। ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਦਿਨ ਲੱਗ ਜਾਣੇ ਆਂ, ਸੋਚਿਆ ਸਲਾਮ ਦੁਆ ਕਰ ਚਲੀਏ। ਪਿੱਛੋਂ ਮੀਲੇ ਨੂੰ ਮਣ ਪੱਕੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਦਵੀਂ, ਹਾੜੀ ਚੱਕਣ ਵਾਲੀ ਐ।”

“ਦਾਣੇ ਤਾਂ ਚੱਲ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ। ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਤਿੰਨ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੀਲਾ, ਸੀਲਾ ਤੇ ਤੇਲੂ। ਦੋ ਬਹੁਆਂ ਨੇ, ਕੁੜੀ ਇਕ ਈ ਵਿਆਹੀ ਐ। ਦੂਜੀ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਤਕੜੀ ਐ। ਸ਼ਰੀਫਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਐ। ਵੱਢੇ ਖਾਂ ਮੇਰੇ ਨਿਆਈਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਿੱਲੇ। ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਛੇਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਜੋਗੇ ਦਾਣੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਆਂ।”

ਤੇ ਗੱਲ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਈ, ਪਈ ਸਾਲਾ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਵਿਹਲਾ ਖਾਂਦਾ। ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਦਤ ਵੀ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ, ਤੇ ਉਨ੍ਹੇ ਹਾਂ ‘ਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ‘ਤਾ। ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਕੱਣਕ ਵੱਢਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਬਹਿ ਗਿਆ ਰੇਲੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਨੂੰ।

ਤੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤਿਆਰੀ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ‘ਚ, ਲੜਾਈ ਵਾਂਗੂੰ ਹਥਿਆਰ ‘ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ। ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾੜੀਆਂ ਲੈਣ ਚਲੇ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਬੋਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਲਈ ਬਾਲਟੀ ਲੱਭੇ। ਸੀਲਾ ਕਹੇ, “ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਫਾਤਿਮਾ ਵੀ ਆਈ ਹੋਈ ਐ ਰੁੱਸ ਕੇ, ਇਹ ਵੀ ਦੋ ਸੋਰ ਦਾਣੇ ਕਰ ਲਊ।” ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਛਾਹ ਵੇਲਾ, ਦੁਪਹਿਰਾ ਤੇ ਆਬਣ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਵੀ ਮਾੜੇ ਹੋਟਲ ਵਾਂਗ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈਆਂ।

ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ ਦਿਨ ਛਿਪਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆ ਗਿਆ, ਰੁੱਸ ਕੇ ਆਈ ਮੀਲੇ, ਸੀਲੇ ਦੀ ਭੈਣ

ਬੜੇ ਮਾਸੂਮ ਨੇ ਸਾਜਨ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ

ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਛੋਟੇ ਦਿਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਹਾਲਾਤ ਜਦੋਂ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਕ ਨਾਕੇ ‘ਤੇ ਹੌਲਦਾਰ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਉੱਘਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਸਰ ਅੱਜ ਗੱਲ ਕੀ ਐ?”

“ਪਤੰਦਰਾ ਭੁੱਕੀ ਦੇ ਦੋ ਕੁ ਚਮਚੇ ਸਵੇਰੇ ਚਾਹ ਨਾਲ ਲੈਨਾ ਹੁੰਨਾ। ਅੱਜ ਮਿਲੇ ਨੂੰ।” ਤੇ ਏਨੇ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਟੈਂਪੂ ਦੇਖ ਕੇ ਚੋਕ ਲਿਆ ਦੋਹਾਂ ਨੇ। ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ ਕਿ ਟੈਂਪੂ ਦੀ ਛੱਤ ‘ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਟਿਕਾਈ ਖੜ੍ਹੇ ਮਰਾਸੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਡਰ ਨਾਲ ਇਹ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਪਿਆ। ਵਿਚੋਂ ਭੁੱਕੀ ਖਿੱਲਰ ਗਈ। ਹੌਲਦਾਰ ਦਾ ਭਰ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੂੰਹ। ਵਿਚੋਂ ਅੱਧ ਕੁ ਪਾਅ ਨਸ਼ਾ ਨਿਕਲ ਹੀ ਆਇਆ। ਟੈਂਪੂ ਤੋਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਚਮਚੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟੇ ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ ਮਰਾਸੀ ਨੂੰ, “ਕਿਧਰੋਂ ਆਇਆਂ ਓਏ?”

“ਜਨਾਬ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਕੇ ਆਇਐਂ।”

ਨੂੰ ਲੈਣ। ਮਰਾਸੀ ‘ਕੱਠੇ ਹੋ ਸੋਚਣ, ਨਾਲੇ ਸਾਡੀ ਕੁੜੀ ਕੁੱਟਦਾ, ਹੁਣ ਮਾਰੂ ਸਾਡੇ ਰਿਜਕ ‘ਚ ਲੱਤ। ਸੀਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਦੇਖ ਭਾਈ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆ, ਤੋਰਾਂਗੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਚਹੁੰ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਤੀਏ ਦਿਨ ਭੈਣ ਸਾਡੀ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਕੇ ਤੋਰ ਦੇਨੈਂ। ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਆਈ।”

ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਟੁੱਟ ਕੇ, “ਸਾਲਿਓ ਮੇਰੀ ਤੀਵੀਂ ਤੋਂ ਕਣਕ ਵਢਾਉਂਗੇ ਏਨੀ ਗਰਮੀ ‘ਚ। ਰੰਗ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਫਿੱਕਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ।”

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕਲੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਗਾਲੇ-ਗਾਲੀ, ਮਿਹਣੇ-ਮਿਹਣੀ। ਮੀਲਾ ਕਹੇ, “ਕੰਜਰ ਦੇ ਦਾ ਚਾੜ੍ਹੀਏ ਕੁਟਾਪਾ ਪੁਲਿਸ ਵਾਂਗ?” ਸ਼ਰੀਫਾਂ ਮੂਹਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜਦਿਆਂ ਕਹੇ, “ਜੁਆਈ ਭਾਈ ਐ, ਹਾਲਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਰਾਬ ਐ। ਇਹਦਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲ ਉਠਣਾ-ਬਹਿਣਾ, ਟੱਬਰ ਮਾਰ ਦਊ।”

ਖਹਿਬਤਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਉਦੋਂ ਟੁੱਟ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਗੁੱਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗਾ। ਹੋ ਗਈ ਲਾ ਲਾ...ਲਾ ਲਾ...। ਮਰਾਸੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢ ਲਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹਥਿਆਰ। ਮੀਲੇ ਕੋਲ ਫੁਕਨਾ, ਸੀਲੇ ਕੋਲ ਵੇਲਣਾ ਤੇ ਤੇਲੂ ਦੇ ਹੱਥ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਡਗ।

ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਕਹੇ, ਕਿਤੇ ਫੁਕਨਾ ਨਾ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਮਾਰ ਦੇਣ। ਉਹ ਭੱਜ ਪਿਆ ਮੂਹਰੇ। ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣ, “ਅੱਜ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਪੁੱਤ ਸੁੱਕਾ।”

ਮੂਹਰੇ ਬੀਹਲਿਆਂ ਦਾ ਫੱਗੂ ਅਮਲੀ ਕੱਢੇ ਧਾਰ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਦਗੜ-ਦਗੜ ਕਰਦੇ ਸਾਰੇ ਹਵੇਲੀ ‘ਚ ਵੜੇ ਤਾਂ ਮੱਝ ਡਰ ਕੇ ਟੱਪ ਗਈ। ਮੱਝ ਨੇ ਮਾਰੀ ਲੱਤ, ਫੱਗੂ ਅਮਲੀ ਵੀ ਖਿਲਾਰਤਾ, ਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਛੱਪੜ।

ਫੱਗੂ ਕੱਢੇ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਗਾਲਾਂ, “ਸਾਲਿਓ ਮਰਾਸੀਓ! ਮੇਰਾ ਕਰ‘ਤਾ ਸੌ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ। ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਚਕਲੇ-ਵੇਲਣਿਆਂ ਨਾਲ। ਨੱਠ ਜਾਓ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੜੋ ਜਾ ਕੇ।”

ਤੇ ਮੀਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੋਟ ਖੀਸੇ ‘ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਫੱਗੂ ਨੂੰ ਫੜਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਲਾਲੀ ਲੱਥੀ। ਚਲੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਇਧਰ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਦਾ ਉਦਾਸਿਆ ਟੱਬਰ ਫਿਰ ਦਾੜੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੱਲ ਪਿਆ ਕਣਕ ਵੱਢਣ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚਾਅ ‘ਚ ਲੱਗ ਪਏ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਛਾਹ ਵੇਲਾ ਖਾ ਕੇ ਹਟੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਵੀ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅੱਗ ਉਗਲਣ। ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗਾਂ ‘ਤੇ ਧੁੱਪ ਵੀ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਵਰ੍ਹੇ। ਦੋ ਕੁ ਸੱਥਰੀਆਂ ਵੱਢ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਰਹਿ ਗਈ। ਗਰਮੀ ‘ਚ ਨਿਗਾਹ ਦੋ ਕਿਲਿਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੱਕ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ ਜਿੰਡੀ ਦੂਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਭੱਜ ਕੇ ਆਤ ‘ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁੱਕ ਪੀ ਲਿਆ ਕਰਨ।

ਮੀਲਾ ਆਖੇ, “ਉਹ ਸੀਲਿਆ, ਦੇਖ ਵਜਾਉਣਾ ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਕਿੰਨਾ ਸੌਖਾ ਏ। ਕਿਥੇ ਬੁੜੇ ਨੇ ਪਾ‘ਤਾ ਪੰਗਾ। ਆਪ ਤਾਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਬੀਕਾਨੇਰ ਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ ਝੋਕ ਗਿਆ ਤਪਦੀ ਭੱਠੀ ‘ਚ।”

ਤੇਲੂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੇਰੇ ਮਨ ‘ਚ ਇਕ ਸਕੀਮ ਆਉਂਦੀ ਐ। ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜੂ।”

“ਦੱਸ ਦੱਸ ਛੇਤੀ, ਛੁਡਾ ਹੱਡ।” ਸੀਲੇ, ਮੀਲੇ ਨੇ ਚੱਕ ਲਏ ਕੰਨ।

“ਬੋਬੇ ਆ ਗਈ ਐ ਦੁਪਹਿਰਾ ਲੈ ਕੇ। ਇਹਨੂੰ ਜਾ ਲੈਣ ਦੇ, ਫੇਰ ਦੱਸਦਾ।”

ਦੁਖੀ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾ ਲਈ ਜਗੋਲ-ਜਗੂਲ ਕੇ। ਉਂ ਬੋਬੇ ਨੂੰ ਆਖੀ ਜਾਣ,

“ਮਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਐ, ਕਿਥੇ ਬੁੜੇ ਨੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਬਾਜਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਚ ਫਸਾ‘ਤੇ।”

“ਖਾਣ ਜੋਗੇ ਦਾਣੇ ਆ ਜੂ‘ਗੇ, ਭੜੋਲਾ ਭਰ ਲਾਂਗੇ।”

“ਨਾ ਅੱਗੇ ਕਿਤੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦੇ ਆਏ ਨੇ ਦਾਦੇ-ਪੜਦਾਦੇ।”

ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਸਾਰ ਛੋਟੇ ਤੇਲੂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬਿੰਦ ਨਾ ਲਾ, ਦੱਸ ਦੇ ਪਈ ਖਹਿਤਾ ਕਿਵੇਂ ਛੁੱਟਾ?”

ਗੁਰਦੁਆਰਿਚੋਂ ਚਾਨਣੀ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਆਂ, ਬਰਾਤਾਂ ਹੇਠ ਬਿਠਾਉਣ ਵਾਲੀ।

“ਭਾਈ ਬੜੇ ਨਾਲ ਰਾਗਾਂ ‘ਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੇ ਕਿਥੇ ਦੇਣੀ ਆ ਸਾਨੂੰ।”

“ਫੇ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਆਂ। ਕਿਰਾਇਆ ਈ ਪੈ ਜੂ ਸਾਲਾ ਤੀਹ-ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ।”

“ਆਹ ਗੱਲ ਜਚਦੀ ਐ।” ਤੇ ਮਸ਼ਵਰਾ ਇਥੇ ਈ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮੀਲੇ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ ਸਾਇਕਲ ਤੇ ਭਜਾ ਲਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ। ਘੰਟੇ ਕੁ ਪਿੱਛੋਂ ਲੱਦੀ ਆਵੇ ਬਾਂਸ ਤੇ ਚਾਨਣੀ ਰਿਕਸ਼ੇ ‘ਤੇ।

ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਆਏਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਕਣਕ ‘ਚ ਡੰਡੇ ਗੱਡਣ। ਚਾਰ ਕੁ ਭਰੀਆਂ ਵੱਢਿਆ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਫਿਰ ਢਲ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਖ਼ਬਰ ਚਲੇ ਗਈ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਤੱਕ।

ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਪਰ ਚਾਨਣੀ ਹੇਠ ਕਣਕ ਵੱਢਦੇ ਮਰਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹਾਸਾ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕਿਆ, “ਓਏ ਮਰਾਸੀਓ! ਮੇਰੇ ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਆਏ ਓ ਕਿ ਅਖਾੜਾ ਲਾਉਣ?”

“ਤਾਇਆ ਬਾਪੂ ਦੇ ਬੋਲ ਪੁਗਾਉਣੇ ਆਂ, ਸਿਰ ਪਈ ਆ ਕੱਟਣ ਦੇਹ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੁੜਾ ਬਲੁੰਗੜੇ ਬਘਿਆੜਾਂ ਮੂਹਰੇ ਸੁੱਟ ਗਿਐ।”

ਜੱਟ ਦਾ ਬਾਕੀ ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਰਾਸੀ ਲੀੜਿਆਂ ‘ਚ ਸਾਜ ਬੜਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਲਪੇਟਦੇ ਆ, ਕਣਕ ਦਾ ਤੀਲਾ ਨਾ ਖਿਲਰਨ ਦੇਣ।

ਲੰਘਦੇ-ਵੜਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਨੇ ਚਾਨਣੀ ਹੇਠ ਕਣਕ ਵੱਢ ਹੁੰਦੀ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ‘ਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਲੰਘੇ, ਖੜ੍ਹ ਖੜ੍ਹ ਦੇਖੇ। ਉਧਰ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਮਰਾਸੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਸਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਮਲੀ ਫੱਗੂ ਵੀ ਖੇਤ ਦੁਆਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਣ ਖਲੋਇਆ। ਮੀਲੇ, ਸੀਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਕੋਈ ਮਦਦ ਕਰਾਵਾਂ ਬੋਝੀ?”

“ਬੱਸ ਤਾਇਆ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਪਿਤ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਈ ਐ।”

“ਖੁਸ਼ ਕਰਤਾ ਬਈ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਦਿਓ ਮੁੰਡਿਓ। ਟੜੇ-ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਪਈ ਗਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਂ, ਆਹ ਵੀ ਜਲਵਾ ਦੇਖੋ ਸਾਡਾ।”

“ਤਾਇਆ ਇਹ ਤਾਂ ਜੁਗਲ-ਮੇਲਾ ਆ, ਪਈ ਲੋਕ ਆਏਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ।”

“ਦਾਣਾ ‘ਫੀਮ ਦਾ ਨੂੰ ਖਾਣਾ?”

“ਮੀਲੇ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਧਾ ਸੀ, ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ। ਭਾਖੜੇ ਵਾਂਗ ਬੰਨ੍ਹ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।”

“ਮੈਂ ਚੱਲਦਾਂ ਬਈ ਮੁੰਡਿਓ, ਚੰਗਾ ਐ ਤੁਹਾਡਾ ਰੌਣਕ ਮੇਲਾ।”

ਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕਣਕ ਵੱਢ ਕੇ ਝੰਡੀ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਸੀ ਤਾਂ ਨੇਰੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ, ਨਿਆਣੇ ਸੱਥਰੀਆਂ ਤੇ

“ਭੁੱਕੀ ਖਾਨੈਂ?”

“ਜਨਾਬ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਮਸਾਂ ਛਟਾਂਕ।”

“ਭੱਜ ਜਾਹ, ਅਸੀਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਦੈ ਤਾਂ ਛੱਡ ‘ਤਾ।”

“ਜਨਾਬ ਅੱਧਾ ਕੁ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਓ?”

“ਉਰ੍ਹੇ ਆ...।” ਤੇ ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਵੱਟ ਕੇ ਲੱਫੜ ਮਾਰਿਆ ਮੂੰਹ ‘ਤੇ, “ਸਾਲਿਆ ਹੱਡਾਰੋੜੀ ‘ਚੋਂ ਮਾਸ ਭਾਲਦੈਂ?”

“ਜਨਾਬ ਚੰਗ ਪੱਕਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਪਰ ਏਨੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਲੱਫੜ ਕਿਉਂ ਮਾਰਿਐ?”

“ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵਾਜੇ ‘ਚੋਂ ਸੁਰਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਸਨ, ਭੁੱਕੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਿਕਲਦੀ ਦੇਖੀ ਐ।” ਮਰਾਸੀ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਆਹ ਭਾਣਾ ਵੀ ਦੇਖੋ...

ਕਣਕ ਉਪਰ ਲੰਮੇ ਪੈ-ਪੈ ਕੇ ਬਚਾਉਣ।

ਤੇ ਇਸ ਭੱਜ-ਨੱਸ ‘ਚ ਕਣਕ ਤਾਂ ਬਚ ਗਈ ਪਰ ਬਾਸਾਂ, ਰੱਸਿਆਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹ-ਬੰਨ੍ਹਾਈ, ਖੋਲ੍ਹ-ਖੁਲ੍ਹਾਈ ‘ਚ ਚਾਨਣੀ ਲੀਰਾਂ ਹੋ ਗਈ।

ਮਰਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਈ, ਪਰ ਏਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ‘ਕਹੱਤਰ ਦੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਕੇ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਊ, ਜਿੰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਕੇ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਚਲੇ ਲਾਗੀ-ਚਾਗੀ ਐ, ਦੋ ਬੋਰੀਆਂ ਕਣਕ ਬਣਦੀ ਐ। ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਪਤੰਦਰਾਂ ਨੇ ਚੰਗਾ-ਚੰਗ ਕੀਤੀ ਐ, ਪੰਜਾਹ ਕਿਲੋ ਹੋਰ ਦੇ ਦੇਨੇ ਆਂ। ਉਹ ਢਾਈ ਬੋਰੀਆਂ ਕਣਕ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਦੇ ਘਰੇ ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਉਧਰ, ਸਤਾਰੀਂ-ਅਠਾਰੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬੀਕਾਨੇਰੋਂ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਹੜੇ ‘ਚ ਕਣਕ ਦਾ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 30 ‘ਤੇ)

ਉਡ ਜਾਹ ਵੇ ਕਾਂਵਾਂ ਇਹੇ ਪੇਕਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਨਹੀਓਂ, ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਚੂਰੀਆਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀਆਂ...

ਕਈ ਬੰਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ‘ਚ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਮਾਸੂਮ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਬੀ ਮਖਸੂਸਪੁਰੀ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ

ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਨੇੜਤਾ ਉਹਦੇ

ਚੁੱਪੇ ਬੈਠੀਆਂ ਯਾਦਾਂ

ਸਮਰੱਥ ਸ਼ਾਇਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਗਾਇਕ ਕਰਕੇ ਘੱਟ। ਦੂਜਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਮਿੱਤਰ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬੋਲ ਸੰਘਣੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ, ਤੇ ਸੰਘਣੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਹੇਠ ਨੀਂਦ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ‘ਚ ਇਕ ਫੋਟੋ ਜਿਹਦੀ ਸਾਂਝ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿੱਤਰ ਹਿਊਸਟਨ ਰਹਿੰਦੇ ਕੁਲਵੰਤ ਨਾਗਰਾ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਕੰਪਾਏ ਚੜ੍ਹਾ

ਤੇਰੇ ਲਈ ਤਨ ਮਨ ਵੇ...। ਉਦੋਂ ਹੀ ਚਰਨਜੀਤ ਆਹੂਜਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਸਫਲ ਗੋਤੀ ਸੀ।

‘ਬਾਬਲ ਮਰਿਆ ਭਾਬੀਏ’ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਗਾਂ

ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪਾਉਣ ਚਿੰਠੀਆਂ’ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਏ ਤਾਂ ਦੇਬੀ ਦੇਬੀ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਸਰਦੂਲ ਨੇ ‘ਲਵ ਮੈਰਿਜ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੋ ਗਿਆ’, ਹੰਸ ਨੇ ‘ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਕਾਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ’, ਅਮਰਜੋਤ ਨੇ ‘ਤਾਰੇ ਗੁੱਜਰੀ ਦੀ ਅੱਖ ਦੇ ਛੁਪਾਏ ਵੇਰਨੇ’ ਤੇ ਫਿਰ ਵਾਰਿਸ ਤੱਕ ਚੱਲ ਸੇ ਚੱਲ। ਦੇਬੀ ਯਮਨਾ ਪਾਰ ਵਾਲੇ ਸਟੂਡੀਓ ‘ਸੋਨੇਟੋਨ’ ‘ਚ ਮਿਲਦਾ

ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ‘ਬਲੈਕ ਐਂਡ ਵਾਈਟ’ ਫਿਲਮ ਬਿਨਾਂ ‘ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਖੇਦ’ ਤੋਂ ਚੱਲ ਪਈ। ਦਿੱਲੀ ਅਕਾਦਮੀ ‘ਚ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰਿਆ ਨਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਲਵੰਤ ਨਾਗਰਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੇ ਚੇਤੇ ‘ਚੋਂ ਕਈ ਕੁਝ ਖਿਸਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੁਲਵੰਤ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਸਾਂਝ ਬਣੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਦਾ ਭਾਈਆ ਜੀ ਅਤੇ ਨੰਡੂ ਰਾਮ ਵਾਲਾ ਦਿਹਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਵਿਵਿਧ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਵਾਲੇ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਕੁਲਵੰਤ ਨਾਗਰਾ ਤੇ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਕਰਕੇ ਸਰਦੂਲ ਅਤੇ ਨੂਰੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਗੀਤ ਕੱਚੀ ਉਮਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ‘ਸੱਪ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਸਾਹ ਦੇਵੇ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਕਬਰ ਨਾ ਰਾਹ ਦੇਵੇ’ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀਆਂ ਸਨ, ‘ਭੋਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾ ਹਾਰ ਮੰਨ ਵੇ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਸਦਾ, ਸਾਡਾ

ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਸ਼ੋਕੀ ਮੇਲੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਕਦੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਨਾਲ। ਬੋਰ! ਕੁਲਵੰਤ ਬਹੁਤ ਨਿੱਘਾ, ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਬੰਦੇ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਿਲੇ-ਸ਼ਿਕਵਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਬੋਧਤ ਹੋਣਾ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਅਤੇ ਤਾਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹੇ, ਭੱਜ ਭੱਜ ਕੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਆਉਣ, ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮਾਣ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਉਥੋਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਐ। ਮਾਣ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂਰਪੁਰੀ, ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਦੇਵ ਬਰੀਕੇ ਵਾਲਾ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਫਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੀਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਨਾਂ ਬੜੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਚੇਤੇ ਅਗਲੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਦੇਬੀ ਹੀ ਆਵੇਗਾ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਸਿਰਫ ਜਵਾਨੀ ‘ਚ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਖਿੰਚਾ-ਧੂਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਹੁਰਿਆ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕਾਂ ਚੂਰੀ ਲਈ ਤਰਸਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

—ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ

ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ

ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਬੜੀ ਸੀ
ਫਰਕ ਸੀ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਦਾ
ਬਾਪੂ ਤੋਂ ਡਰ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ
ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ

ਜੇ ਗਲਤੀ ਹੋ ਵੀ ਜਾਣੀ
ਪਛਤਾਵਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਸੀ
ਝੁਕਿਆ ਸਿਰ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ
ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਬੜੀ ਨਿਡਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੀ
ਭੋਰਾ ਨਹੀਂ ਖੋਫ ਮਰਨੇ ਦਾ
ਜਦੋਂ ਡਰਦੇ-ਡਰਾਉਂਦੇ ਸਾਂ
ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਚੁੰਨੀ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੱਬ ਗਈ ਏ
ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਰਹਿ ਗਈ
ਜਦੋਂ ਬੜਾ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਸਾਂ
ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਨਹੀਂ ਪਿਆਰ ਉਹ ਰਿਹਾ
ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਮੁੱਕ ਚੱਲਿਆ
ਜਦੋਂ ਝੁਕ-ਝੁਕ ਕੇ ਅਸੀਂ
ਬੜਾ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ
ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਵਰ੍ਹੇ

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਝਰੋਖਾ

ਹਿਮਤ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕ ਜਵਾਂ ਮਰਦ ਯੁਵਕ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਵਲ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ (ਸ਼ੁਕਰਚਕੀਆ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹੋਏ ਗਵਾਂਢੀ ਮਿਸਲਦਾਰਾਂ, ਅਫਗਾਨਾਂ ਤੇ ਨਵਾਬਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਹ ਲੱਦਾਖ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ (ਸਿੰਧ) ਅਤੇ ਬੈਬਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਤਲੁਜ ਤਕ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਭੋਗੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 59 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਪਰ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਵੀ ਉਹ ਸਦਾ ਭੱਜ-ਦੌੜ (ਕੈਪ ਜੀਵਨ) ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਤੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਕਿਤੇ ਲਗਦਾ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਠਣਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨਾ, ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਉਣਾ, ਆਏ ਗਏ ਏਲਚੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਫੌਜੀ ਪਰੇਡ ਦੇਖਣੀ, ਨਵੇਂ ਫੌਜੀ ਭਰਤੀ ਕਰਨੇ ਆਦਿ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵੀ ਸਨ: ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਅਫੀਮ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖੋਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਮੌਤ (27 ਜੂਨ 1839) ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲਕਵੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਠ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧੂਹੀ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਹੋਇਆ ਇਉਂ ਕਿ 1934 ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਪੜਾਓ ਕੀਤਾ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਫਲ (ਹਦਵਾਣਾ) ਖਾਧਾ ਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖੋਜੀਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਕਵਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲਕਵੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਖਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਉਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਣਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਏਨੀ ਘਾਲਣਾ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ (ਖੜਕ ਸਿੰਘ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਅਫੀਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਮਲੀ ਸੀ।

1808 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ “ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਹਿਦਨਾਮਾ” ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਖਾਸ ਖੈਰ-ਖਾਹ, ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਉਸਰਦੀਏ ਤੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂ-ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲਾਟ ਮੈਟਕਾਫ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਨਾ ਕਰੇ, ਸਗੋਂ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪਾਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਏ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਭੈ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਧਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਅਫਗਾਨ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ ਰੁਚਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਖਫਾ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਹੁੱਸ ਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਪਾਸ ਉਨੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬੇ ਬੇਦੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾ-ਬੁਝਾ ਕੇ ਮੁੜ ਉਸ ਦਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਾਜੀਨਾਵਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ ਦੇ ਤੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਗੱਲ ਉਹੀ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਫਗਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਘੁਲਦਾ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ (ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ) ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਉਰਾਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਾ ਲਿਆ ਤੇ 1838 ਵਿਚ ਲਾਰਡ ਆਕਲੈਂਡ ਨੇ ਕਾਬਲ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਾਘੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਰਿਆਇਤ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ। ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਖੋਖਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਲਾਰਡ ਆਕਲੈਂਡ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਨ-ਪਾਣੀ, ਪੜਾਓ-ਠਹਿਰਾਓ, ਸ਼ਾਦੀ, ਆਓ-ਭਗਤ ਵਾਲੀ ਰੋਖ-ਦੇਖ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਪਈ। ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਕਲੈਂਡ ਨੂੰ ਸਾਫ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੱਛਮੀ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇ ਘਰ ਬਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੁਦ-ਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ

ਦੇਵੇਗਾ। ਉਂਜ ਆਪਣੇ ਇਕੋ ਇਕ “ਸਿੱਖ” ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹੀ ਹੈ। (ਵਧੇਰੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ “ਸਿੱਖ ਰੀਵਿਊ” (ਮਾਸਿਕ) ਕਲਕੱਤਾ, ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ 1980,

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਚਿੱਤਰ

ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਐਮ.ਐਲ. ਆਰਲੂਵਾਲੀਆ ਦਾ ਲੇਖ, ਪੰਨੇ 132-33)।

ਸੋ, ਸਰੀਰਕ ਲਕਵਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲਕਵਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਲਈ ਜਾਨ-ਲੇਵਾ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਹੋਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਿਆ, ਜਦ 31 ਦਸੰਬਰ 1838 ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਲਾਰਡ ਆਕਲੈਂਡ ਨੂੰ ਕਾਬਲ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੰਤਿਮ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਸੰਧਿਆ ਮਨਾਈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਯੱਗ, ਮੰਤਰ-ਜਾਪ, ਪਾਠ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੀ ਲਾਏ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਭ ਆਸ਼ਰਮਾਂ, ਧਰਮ-ਸਥਾਨਾਂ, ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵਿਚ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਉਠ, ਗਊਆਂ, ਮੱਝਾਂ, ਨਕਦ ਰਕਮਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਯੱਗ ਤੇ ਜਾਪ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ‘ਗੁਰੂ’ ਰਾਮ ਰਾਏ ਦੇ ਧਰਮ ਸਥਾਨ, ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਾਤਾ ਗੰਜ ਬਖਸ਼ (ਲਾਹੌਰ) ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ। ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ

ਹੀ ਇਕ ਪਿੰਡ (ਸਿਉਰੀਆਂ) ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਨਾਗੇ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਭੇਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਘੋੜੀ ‘ਨੀਲੀ’ ਉਤੇ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਲਈ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਭਾਸਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਫਕੀਰ ਦੀ ਅਸੀਸ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਉਸ ਫਕੀਰ ਉਤੇ ਇਤਨਾ ਦਿਆਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰ “ਨੀਲੀ” ਘੋੜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਭੈਂਟਾ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਤੋਪਖਾਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਹੁਕਮ ਸਾਦਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਚਲਾ ਕੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦੀ ਸਲਾਮੀ ਉਤਾਰੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼-ਫਹਿਮੀਆਂ ਕਿਸੇ ਡੁੱਬਦੇ ਹੋਏ ਲਈ ਤੀਲੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।

ਮੌਤ ਤੋਂ ਛੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 21 ਜੂਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖ ਦਰਬਾਰੀਆਂ, ਵਜ਼ੀਰਾਂ, ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰੌਸ਼ਨਾਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਡੋਗਰੇ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ (ਵਜ਼ੀਰ-ਆਜ਼ਮ) ਥਾਪ ਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਉਪਾਧੀ “ਨਾਇਬ-ਏ-ਸਲਤਨਤ-ਏ-ਅਜ਼ਮਤ” ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸਾਦਰ ਕਰੇਗਾ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਸਤਰ, ਹੀਰੇ-ਜਵਾਹਰਾਤ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੇ ਦਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਪਣਾ ਕੋਹੋ-ਨੂਰ ਹੀਰਾ ਵੀ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਖੇ ਦਾਨ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਹਿ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਆਖਰ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮਿਸਰ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿ ਕੋਹੋ-ਨੂਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਆਖਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹੀਰੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਨਕਦੀ ਲਿਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅੱਗੇ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਛੂਹਾ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਮੜੀ ਹੋਈ ਅਰਬੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬੇਹੋਸ਼

ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਏਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ 27 ਜੂਨ 1839 ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਪਰ ਸਸਕਾਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 28 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਚਿਤਾ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਸਤੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਤ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ‘ਹਰਮ’ (ਜਨਾਨਾ) ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਇਸ ‘ਹਰਮ’ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 46 ਔਰਤਾਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੌਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨੌਂ ਹੋਰ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਵਾ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ‘ਹਰਮ’ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵਿਜੇਤਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਡੋਲੀ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ‘ਚਾਦਰ’ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਚਿਤਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਗੁੱਡਾਂ ਸੀ ਜੋ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਕਟੌਚ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਉਂਜ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕੌਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਥਾਨ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਰਾਣੀ ਕਟੌਚਣ ਮਹਿਤਾਬ ਦੇਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ‘ਚ ‘ਗੁੱਡਾਂ’ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ‘ਗੁੱਡਾਂ’ ਦੀ ਭੈਣ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਬੈਸ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਸੀ ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਨ੍ਰਿਤ ਕਲਾ ਅਤੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਫੈਸ਼ਨ ‘ਬੈਸੋ’ ਦੀ ਹੀ ਕਾਢ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਬੈਸੋ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੋਹਰਾਂ (ਮੋਰਾਂ) ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੋਹਰਾਂ ਉਹੀ ਨਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਬਦਲੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਰੀ ਗੁੱਲ ਬੇਗਮ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਬੇਗਮ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮਸੀਤ ਵੀ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਰਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਾਂ ਸੀ ਜੋ ਸਿਰਫ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਤੇ ਫਿਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਜ਼ਿੰਦਾਂ (ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਦੀ ਲੜਕੀ) ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਬੜਾ ਰੰਗੀਨ-ਮਿਜ਼ਾਜ, ਚੁਸਤ, ਮਖੌਲੀਆ, ਦਲੇਰ, ਹਾਜ਼ਰ-ਜਵਾਬ, ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ, ਸੁਤੰਤਰ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਿੱਖ-ਵਿਰੋਧੀ ਮਨੋਤਾਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਏਤਰਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਯਾਰੋ, ਨਾ ਕਰੋ! ਨਾ ਕਰੋ!! ਨਾ ਕਰੋ ਏਤਰਾਂ!!!

ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ

ਅਮੋਲਕ ਪਿਆਰੇ

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੁੜ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਜਜ਼ਬੇ ਅਤੇ ਜਥੇ ਨਾਲ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੀ ਗੱਡੀ ਰੋੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਧਾਈ ਮੇਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਤਿ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਸੂਰ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਹਸਤੀ-ਹੋਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਤੂੰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡਮੁੱਲੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਤੇਰੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਕਾਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ‘20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ’ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਬਹਿਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਅਗਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਜ਼ਰਗ ਚਿੰਤਕ ਡਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਿਰ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸੂਰ ਵਿਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾ

ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਰਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਹਿਰੀ ਸੂਰ ਨਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਮਸਲਾ ਨਿਖਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕਹਿਰੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹੱਕ ਤੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਸਲ ਇਤਰਾਜ਼ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੱਜਣ ਦੂਸਰੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਯਰਕਾਊ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਕੰਡੇ ਅਪਨਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ।

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ 31 ਮਾਰਚ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ‘ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਖੇਤੀ’ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੋੜਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਿਰ ਨੇ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰਤਾ ਕੂ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਠਰੱਮੇ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਤਾਂ ਕੀ

ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਲਟਾ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਾਂਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੀ ਕਠੌਰਤਾ ਨਾਲ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੀ ਜਵਾਬਤਲਬੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਲਾਰ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਅਤੇ ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਰਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਜੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ। ਸ. ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਿਆਨੀ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਉਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਿਰ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਗਰਮ ਭਰਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਖਬਾਰ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿਚ ‘ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਦਾਨੀ’ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਡਬਲ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਨਵੀਂ ਚੁਣੌਤੀ ਸੁਟਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਖੰਡੀ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ

ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੀ ਉਹੋ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਤੱਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੋਹਤ ਕਿਰਲੀ ਵਰਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੇਕਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ‘ਚ ਨੁਕਸ ਗਿਣਾਵੇ ਤਾਂ ‘ਕੋਹਤੀ’ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ‘ਅੰਨ੍ਹਾ’ ਕਹਿਲਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਨਰਦਾਂ ਵਿਛਾ ਹੀ ਇੰਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਛੋਹਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇੰਜੇ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਥੇ ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅੱਗੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਨੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਅਮੀਰ, ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀ-ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕੋ ਘਾਟ ‘ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਸਨ।

ਫਿਰ ਵੀ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਜ ਜ਼ਰਾ ਵਧੇਰੇ ਸੁਚੱਜੀ ਜਗੀਰਦਾਰਾਨਾ ਰਾਜਕੀ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ‘ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਮਰਹੱਟਾ ਮਾਰਕਾ ਹਕੂਮਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।...ਫਿਰ ਮੰਨ ਲਓ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤੁਅਸਬੀ ਸੂਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਤ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੂਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਚਿੰਠੀ ਵਿਚ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨੁਕਤਾ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਇਹ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹਾਲੀਆ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਤਾਂ

(ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ ਜਾਰੀ)

ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ

ਏਤਰਾਂ ਨਾ ਕਰੋ...

ਆਮ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਸ਼ਾਇਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿਚ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਦਰਅਸਲ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਜੇਕਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਉੱਜ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਣ ਰਾਏ, ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ, ਅਰਵਿੰਦੋ ਘੋਸ਼ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਗਮੋਹਣ, ਅਰੁਣ ਸ਼ੇਰੀ ਅਤੇ ਗਿਰੀ ਲਾਲ ਜੈਨ ਤੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਹਿੰਦੂ ਚਿੰਤਕ ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਤੁਰੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਪੱਛਮ ਬਾਰੇ ਬਾਹਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਚੱਕਰ ਮੁਸੋਲੀਨੀ ਨੇ ਵੀ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ‘ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ’ ਵੀ ਮਿਲੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਹਸਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਉਧ ਤਾਂ ਪੁੱਗ ਗਈ ਹੈ- ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਰੂ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਆਸਦਿਆਂ ਖੋਫ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਅਜਿਹਾ ਖੋਫ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਤੇਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਖਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਖੋਫ ਅਤੇ ਖਦਸ਼ੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਵੀ ਬਚਿਆ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹੇ- ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ-ਉਹ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬਣਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬਣੇ।

ਵੇਖੋ, ਜੇਕਰ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਦਾਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੁਖ ਸਚਮੁੱਚ ਰਜਿੰਦਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਖੁਦ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਡਾਢੀ ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ “ਨਾਦਾਨੀ” ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਖੋਫ ਖਾਧਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ “ਏਤਰਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਯਾਰੋ, ਨਾ ਕਰੋ ਏਤਰਾਂ! ਨਾ ਕਰੋ, ਨਾ ਕਰੋ!! ਨਾ ਕਰੋ ਏਤਰਾਂ!!!”

ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ

**-ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।**

ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ

ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ‘ਤੇ ਜਦੋਂ ਰਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ ... ਬਰਸਟ ਯਾਨਿ...ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਦੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਮ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣ ਅਤੇ ਛਿੱਲ ਲਾਹੁਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੇਲ ਤੇ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ‘ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਬੇਵੱਸ ਸਿੱਖਾਂ ‘ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲੱਖ ਅਪੀਲਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਰਘੁਪਤ ਕਪੂਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋ ਨੇ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ‘ਤੇ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਲੱਗ ਹਨ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਅਲੱਗ; ਭਾਵ ਦੇਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਰਾਜ ਤਿੱਕਣੇ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ ਸਿੱਖਤੋਂ ਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ 28 ਮਈ 2011 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ? ਇਹ ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ “ਨਾ ਅਸੀਂ ਅਲੱਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਵਪਾਰੀ, ਅਖਾਉਤੀ ਸੈਕੂਲਰ ਲੀਡਰ ਦੇਸ਼-ਬਦਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।”

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਂਦਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇ। (ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਹੈ) (ਨੇਪਾਲ ਹੁਣ ਹਿੰਦੂ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ, ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਪਬਲਿਕ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ-ਸੰ.) ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ... ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਏਜੰਟ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਜਿੱਡਾ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਹੁਣ ਹੈ, ਉਨਾ ਨਾ ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਵੇਲੇ ਸੀ, ਨਾ ਮੁਗਲਾਂ ਵੇਲੇ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ 25 ਸਾਲ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ, 28 ਸਾਲ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ। ਕਦੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬਗਾਵਤ, ਕਦੇ ਮਰਾਠਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਗਾ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਕੁਦਰਤੀ ਹੱਦਾਂ ਰਹੀਆਂ। ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਰਹੱਦਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਬੋਝਾ ਚਿਰ। ਅੱਗੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਛਿਪਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ? ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਬੱਲੇ ਹੀ ਜੀਅ ਰਿਹਾ

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਬਹਿਸ ਉਸਾਰੂ ਬਹਿਸ-ਮੁਬਹਿਸੇ ਯਾਨਿ ਵਿਚਾਰ ਚਿੰਤਨ ਲਈ ਅਰੰਭੀ ਸੀ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬੈਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਇੰਸਤਗੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ। ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉਤੇ ਹੋਵੇ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਉਤੇ। ਨਿਜੀ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੁਝ ਲੇਖਕ ਸਾਇੰਸਤਗੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਉਲੰਘਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਿਜੀ ਹਮਲੇ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਤਲਖੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਬਾਰ ਮਿਥ ਕੇ ਲੇਖ ਛਾਪਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਚਿੱਠੀ-ਲੇਖਕ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਟਕ ਨੇ ਸਾਇੰਸਤਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਖਸੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਕੱਟਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਬੁਰੀਆਂ ਲੱਗਣੀਆਂ ਸਨ। ਚਿੱਠੀ-ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੁਹਜਹੀਣ ਸ਼ਬਦ ਇਥੇ ਛਾਪੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ, ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ-ਅਸਹਿਮਤੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੈਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਨਹਿਰੂ-ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੀ ਤਾਕਤ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਇਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਹਨ। ਇਹ 1000 ਸਾਲ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸਿੱਖਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਈਸਾਈਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ‘ਤੇ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਨਹਿਰੂ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਪਾਸ ਸਿਰਫ਼ ਰੇਲਵੇ, ਡਾਕ, ਫੌਜ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੂਬੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾ ਬਣਦਾ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਜਿਨਾਹ ਨੇ ਮੌਕਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ, ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁੰਝਾ ਲਿਆ।

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ “ਨਰਕ ਵਾਸੀ” ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਥਿਓਂ ਮਿੱਠੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਸ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕੌੜਾ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿੰਨੀ ਨਫਰਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ, ਦਿੱਲੀ; ਭਾਵ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ ‘ਘੱਗਰ ਦੇ ਕੰਢੇ’ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 1962 ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਸੀ। ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਲਟਣ ਨੇੜਾ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ‘ਤੇ ਸੀ। ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਲਾਡਲੇ ਵਾਰਸ ਮਰਹੱਟੇ ਚੌਛਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਛ ਲੈ ਕੇ ਭੱਜ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ‘ਹਕੀਕਤ’ ਫਿਲਮ ਬਣੀ ਤਾਂ ਜਾਟਾਂ ਦੀ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਦੇ

ਮਨ ‘ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਡਰਪੋਕ ਮਰਹੱਟਾ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਨੇ 1985-1986 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਰਕਸ਼ਕ।

ਸ਼ਾਇਦ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਨੂੰ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ 1761 ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਪਾਣੀਪਤ ਦੀ ਤੀਜੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਛਤਰਪਤੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਰਹੱਟਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗਜ਼ਨੀ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਛੁਡਵਾ ਕੇ ਘਰੇ-ਘਰੀ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਅਹਿਸਾਨ-ਫਰਾਮੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੱਭਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ‘ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ’ ਪੜ੍ਹਨ। ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ। ਮਿਸਟਰ ਜਿਨਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਲਿਖਾ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਘੱਟ। ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ...ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ...ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ-ਹਾ ਹਾ ਹਾ, ਹੀ ਹੀ ਹੀ। ਕਾਸ਼! ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ ਲੀਡਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਧੋਤੀ ਟੋਪੀ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਹੁੰਦੀ।

ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਰਜ਼ ‘ਤੇ ਖੁਦਾ ਨਾ ਖਾਸਤਾ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖਸਤਾਨ ਬਣ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਆਮ ਗਰੀਬ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਸਿੱਖਸਤਾਨ ਬਣੇ। ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ

ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਕੀ ਕਰਨ। ਅੱਗੇ ਮਹਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਹਿਰ ਉਗਲ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਿੱਖਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਹਿਰ ਉਗਲ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ...ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨਾਲ ਦਗਾ ਕਮਾਉਣਾ ਮਹਾਸ਼ਿਆਂ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਟੋਲੇ ਨੇ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਵਕ ਮੋਰਚਾ ਸੀ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਬੱਸਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨੀ, ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਕੱਟਣੀਆਂ, ਸ਼ਿਮਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਲਾਹੁਣੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਅਬਰੂ ਗੈਸ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। 1971 ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਢਾਕੇ ਲੱਖਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜੀ ਜਿਉਂਦੇ ਫੜੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਚਮ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਉਤੇ ਨਿਹੱਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਮਾਰਨਾ ਤੇ 22 ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਬਿਪਰਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਖਾਰ ਹੈ। ਅਗਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕੌੜਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਸਿੱਖ ਵੀ ਨਿਗਲਿਆ ਗਿਆ’ (ਮੁਤਾਬਕ) ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਡਾ. ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰਵਪਲੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਬਾਨੀ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਹਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ‘ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ‘ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲੱਗਣ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅੰਬੈਸੀਆਂ ਹੋਣ। ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਪਾਈ ਹਿੰਦੂ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ਸਕਦਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਰਮ...ਨੇ ਕਈ ਕਲਮੀ ਵਾਰ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ‘ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ ਜੋ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ‘ਅਜੀਤ’ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ‘ਅਜੀਤ’ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ, ਫਿਰ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’। ‘ਅਜੀਤ’ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਨਾਬ ਆਸਿਫ਼ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਨਾਲ ਮੇਜ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।

**-ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਟਕ
ਸਟਾਕਟਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।**

ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਨੇਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ

ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਿਹ॥

ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ‘ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਛਾਪ ਕੇ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਛਾਪ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਿਰਪੱਖ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਹਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਨੁਕਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਆਈਆਂ ਤਿੰਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ‘ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾ. ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਨੁਕਤੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਕਪਾਸਤ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ

ਲੇਖ ਨਾਲ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਇਆ, ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਦਰਸਾਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਗਿਆਸਾ ਵਧ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਾਥੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ 30 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਿਰਦ, ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿੜ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸੂਰ ਇੰਨੀ ਤਿੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੇਚੈਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਕਿ ਗੱਡੀ ਕਿਤੇ ਲੀਹੋਂ ਨਾ ਲਹਿ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸਾਡੇ ਇਕ ਹੋਰ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਨੇ ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਸੂਰ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ; ਪਰ ਬਹਿਸ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅੱਗੇ ਵਧੀ, ਕਰਮ ਬਰਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਿਚ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵਧਦੀ ਗਈ।

ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਸ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧੜੱਕੇ ਨਾਲ ਹੋਏ, ਪਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਉਲਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਫੜਵੇ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇੰਨਾ ਪਾਣੀ ਪੁਲਾਂ ਹੇਠੋਂ ਵਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਇਤਨੇ ਪੁੱਤ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਲੇਖ ਸ. ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਨੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਅਤੇ ਨਿਰਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ। ਸ. ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿਚ ਹੀ ਛਪਿਆ ਹੈ ਪਰ 4 ਜੂਨ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ‘ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿੰਨ ਟਿੱਕੀਏ? ਇਸ ਮਹਾਂ ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਕਿਹੜੇ ਸਬਕ ਲਏ ਜਾਣ’ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ,

ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਵਾਪਰੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧੂਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ (ਗੋਸ਼ਟਾਂ) ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਆਪਣਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ; ਜਦ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਹਿਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦੋਵੇਂ ਮਿਸਾਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਸਨ। ਕੀ 10-15 ਵਰ੍ਹੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ, ਬਾਹਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਸਨ, ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਸਹਿਮਿਆ, ਡਰਿਆ ਅਤੇ ਤ੍ਰਭਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਬਹੁਤਾ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮਾਰਚ-ਅਪਰੈਲ 1984 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ-ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਖਿਤਿਆਰ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱਝ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ

ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ‘ਆਪ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਉ’ ਤਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਇਹ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਉ’ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਕੀ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ‘ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸਰਗਰਮੀਆਂ’ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ? ਪਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੋ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚਿੰਤਕ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਰਹੇ।

**-ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ
ਟੋਰਾਂਟੋ, ਕੈਨੇਡਾ।**

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੇਅਰ*

ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਘੁਮੰਡੀ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਘੁਮੰਡ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਤ-ਦਰ-ਪੁਸ਼ਤ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ੈਲਦਾਰੀ ਦਾ ਘੁਮੰਡ ਸੀ। ਉਹ 1200 ਘੁਮਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਸੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਪੁੱਛ-ਪਰਤੀਤ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਸ਼ਰੂਆਤ ਮੁੱਲੀਆਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਕਿ ਉਜਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘੁਮੰਡ ਸੀ ਆਪਣੇ ਸਾਹਨ ਘੋੜੇ 'ਨਵਾਬ' 'ਤੇ। ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਲਵਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਢੇਰੇ-ਵਢੇਰੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕੇ।

ਇੰਨੇ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਣ, ਧਨ ਦੌਲਤ ਤੇ ਸ਼ਹਰਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਇਕਲੌਤੇ ਪੁੱਤਰ ਕਾਕਾ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਔਲਾਦ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੂਰਬੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਬੜੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਰੱਬ ਦੀ ਕਰਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਨੂੰ ਪੋਤੇ ਦੀ ਘਾਟ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸੂਰਬੀਰ ਵੀ ਗ਼ਮ ਗਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਅਕਸਰ ਉਹ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ, ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਰੱਜਿਆ ਘਰ ਮੁੜਦਾ।

ਸੂਰਬੀਰ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪਤਨੀ ਨਸੀਬ ਦਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਐਫ.ਏ. ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਦਾ ਹੀ ਵਿਆਹ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਘਰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੂਰਬੀਰ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਸੀਬ ਦਾ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਦਮ ਘੁੱਟਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਸੰਨ '47 ਦੀ ਭਾਦਰੋਂ ਕਹਿਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਮਾਰ-ਧਾੜ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਹੁੰਮਸ ਭਰੀ ਰਾਤ ਜਦ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਰੱਜੇ ਸੂਰਬੀਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ "ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ" ਤਾਂ, ਅੱਕੀ ਹੋਈ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ "ਭੈਂ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਏ ਜੇ ਬੀਜ ਪਵੇਗਾ ਫ਼ਸਲ ਤਾਂ ਹੀ ਉਗ੍ਰਾ।" ਸੂਰਬੀਰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਲੋਹਾ ਲਾਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲਿਆ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਜਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹੇ। ਉਸ ਨੇ ਨਸੀਬ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਜੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਰੌਂਦੀ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਨੂੰ ਘੜੀਸ ਕੇ ਹਵੇਲੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਨਸੀਬ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਸੁੱਝੇ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ। ਡੁਸਕੀਆਂ ਭਰਦੀ ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ। ਕੋਠੀਓਂ ਉਚੇ ਕਮਾਦਾਂ, ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਬਾਜਰਿਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਕਪਾਹਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਸਿਰਤ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਗਈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਨਾ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਦੋਂ ਅੱਠ ਕੋਹ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਸਰਹੰਦ ਨਹਿਰ ਦੀ ਬਠਿੰਡਾ ਬਰਾਚ ਦੇ ਚੱਕ ਦੇ ਘਰਾਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲ 'ਤੇ ਅੱਪੜ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੇ ਅੱਜੇ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਦੂਰ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪੁਲ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਰੁਕੀ। ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਡਿੱਗਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਿਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ, "ਮਨਾ ਪੇਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਮਦਦ ਮਿਲਣੀ ਏ। ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਕੈਦ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਫੇਰ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ। ਇਸ ਕੈਦ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਹੈ 'ਮੌਤ'।" ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਓਂ ਦੇਖਿਆ ਨਾ ਤਾਓਂ, ਪੁਲ ਦੀ ਮੌਣ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਧਾਰ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਹਮੀਦ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੁਲ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਰੋਂ ਚੱਲਿਆ, ਪਰ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਆ ਕੇ ਧਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਇਬ

ਮਾੜੇ ਦਿਨ, ਚੰਗੇ ਦਿਨ

ਹੋ ਗਿਆ। ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਦਾ ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਪੁਲ ਤੋਂ ਧਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਧਾਰ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਬੁੜ੍ਹਕਾ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਬੰਦਾ ਤਰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਡੁੱਬਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਫੌਰਨ ਹੀ ਖੁਦ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਅਣਜਾਣ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ।

ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਔਰਤ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਦਮੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਨਸੀਬ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਡੌਰ-ਡੌਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਮੈਨੂੰ ਨਸੀਬਾਂ ਮਾਰੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਬਚਾਇਆ? ਮੈਂ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਜਿਉਣਾ?"

"ਕੀ ਤੇਰੇ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਤੇਰੀ ਪੱਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਲੁੱਟੀ ਹੈ?"

"ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਡੁੱਬ ਮਰਾਂ।"

"ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮਰੇਂ ਫਿਰ?" ਹਮੀਦ ਬੋਲਿਆ। "ਮਰਨ ਤੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਧੱਕਣ ਵਾਲੇ, ਤੂੰ ਜੀ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਵੱਢ ਕੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੱਚਾ-ਬੁੱਢਾ ਕੋਈ ਨੀ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਕੁਆਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਟੰਡੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਪਾਪੀਆਂ ਨੇ ਬਾਬੇ ਮੋਹਰ 'ਤੇ ਵੀ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਕਿਹਾ, 'ਓਏ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੋਡੇ ਵਿਚ ਕੱਟੀ ਆ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਢਕ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਗਲ ਵੱਢਿਆ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਹਯਾ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਵੀ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਬਰਫਾ ਖੁਭੇ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਬਚ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਤਿਆਂ ਦੇ ਬੂਝਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਲੁਕਿਆ।"

ਹਮੀਦ ਦੀ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਨਸੀਬ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੰਬਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਢਾਹਸ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਆਖਿਆ, "ਮੈਂ ਜੀਵਾਂਗੀ ਹੁਣ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਜੀਵਾਂਗੀ, ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬਣਾਂਗੀ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸੋਹਣੀ ਬਣਾਂਗੀ। ਮਹੀਵਾਲ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸੋਹਣੀ ਨੂੰ ਝਨਾਂ 'ਚ ਡੁੱਬਣੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਚਾ ਸਕਿਆ ਪਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲੱਖੇ ਲਾ ਦਿਆਂਗੀ।"

ਕੋਲ ਹੀ ਘਰਾਣਾ 'ਚੋਂ ਕੁੱਕੜ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਹੁ ਫੁਟਾਲਾ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਸੂਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੜਤਾ ਹੀ ਲਿਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਨਹਿਰ ਲਾਗੇ ਪੁਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕੇ। ਭਾਵੇਂ ਦਾ ਵੱਟ ਸੰਘਣੇ ਸਲਵਾੜ 'ਚੋਂ ਉਠਦਾ ਹੁੰਮਸ, ਭੁੱਖ ਤੇ ਤ੍ਰੇਹ ਦਾ ਜ਼ੋਰ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਡਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤਕਲੀਫਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਸੀਬ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਰਦ ਭਰੀ ਕਹਾਣੀ ਹਮੀਦ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੀਦ ਦੇ ਸਾਥ ਤੋਂ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ 'ਚੋਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹਮਦਰਦੀ ਦਿਸੀ। ਨਸੀਬ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਮੰਗ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਨਾਲ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਪਾਹ ਚੁਗਦੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੱਗਦੀ ਏ, ਔਰਤਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜੇ।"

ਨਸੀਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖਾਲ ਦੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅੱਧਖੜ੍ਹ ਔਰਤ ਕਪਾਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਨਸੀਬ ਡਰਦੀ-ਡਰਦੀ ਉਸ ਪਾਸ ਗਈ ਤੇ ਆਖਿਆ, "ਬੇਬੇ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਭੁੱਖੀ ਤਿਹਾਈ ਹਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਮਾਰੀ ਹਾਂ, ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰ।"

ਨਿਹਾਲ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਬਦਕਿਸਮਤ ਔਰਤ ਸੱਦੇਵਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। "ਆ ਜਾ ਬੀਬੀ, ਕਲਯੁੱਗ ਆ ਗਿਆ ਏ, ਭਰਾ-ਭਰਾ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏ,

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ 'ਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਤਿਹਾਏ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਭਲਾਂ ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਧਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਕੀ ਉਹ ਫੇਰ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ? ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਆਹ ਲੈ ਰੋਟੀ ਖਾ, ਲੱਸੀ ਪੀ। ਮੇਰਾ ਦਿਓਰ ਸਰਵਣ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸ ਨੰਬਰੀਆ ਬਦਮਾਸ਼ ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਸ ਭਾਈ ਬੰਦੂਕ ਵੀ ਆ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰਾਏਕੋਟ ਕੈਂਪ 'ਚ ਛੱਡ ਆਇਆ। ਉਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦੂੰ।"

ਉਸ ਰਾਤ ਸਰਵਣ ਹਮੀਦ ਤੇ ਨਸੀਬ ਨੂੰ ਰਾਏਕੋਟ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਇਆ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰਹੇ ਨਿਹਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਆਟਾ ਗੁੜ ਤੇ ਘਿਓ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਰਹੀ।

ਅੱਸੂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਵਾਹਗੇ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਘੁਮੰਡ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨਸੀਬ ਹਮੀਦ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਗੇ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੀ ਗਈ।

ਹਮੀਦ ਤੇ ਨਸੀਬ ਦਾ ਮੇਲ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਮੁਸਕਲ ਵਕਤ ਜਦ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮੌਤ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੌਤ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਦਾ ਵਾਹ ਪਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀ ਅਜੀਬ ਸੀ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹੀ ਰੱਬ ਨੇ ਬਣਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸੀ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਪਹਿਚਾਣ ਤੇ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ। ਇਸ ਪਿਆਰ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਮੁਲਕ ਤੇ ਮੁਆਸਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਇੱਕੋ ਲਾਘ ਵਿਚ ਪਾਰ ਕਰ ਲਏ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਸ ਗਏ। ਹਮੀਦ ਦਾ ਜੱਦੀ ਪੁਸ਼ਤੀ ਕੰਮ ਲੁਹਾਰੇ-ਤਰਖਾਣੇ ਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਚੰਗਾ ਕਾਰੀਗਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਸੀਬ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਸੁਖ ਚੈਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਇੱਕ ਸੋਹਣਾ ਪੁੱਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕਬਾਲ ਰੱਖਿਆ। ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਵੀ ਬੁਲੰਦ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਹ ਬੜਾ ਹੋਣਹਾਰ ਸੀ, ਚੰਗੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦੀ ਏਅਰੋਨੌਟੀਕਲ ਬਰਾਚ ਵਿਚ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਲਾਈਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਜ਼ੀਫਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਟੈਕਸਸ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹਿਊਸਟਨ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਈਸ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ। ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਪੇਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ 'ਨਾਸਾ' ਵਿਚ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਫੇਰ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਸ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਲਿੰਡਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ। ਲਿੰਡਾ ਟੈਕਸਸ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲੱਗ ਗਈ।

ਇਕਬਾਲ ਤੇ ਲਿੰਡਾ ਇੱਕ ਦੋ ਵਾਰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਏ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਸਲਮ ਤੇ ਸੋਫੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਜਦ ਹਮੀਦ ਤੇ ਨਸੀਬ 70ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿਊਸਟਨ ਚਲ ਪੈਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀ ਪਾਸ ਰਹਿ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਪੂਰਬੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਪਰਿਵਾਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਸਮੋਪਾਲੀਟਨ ਸੀ। ਹਮੀਦ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਨਸੀਬ ਸਿੱਖ, ਇਕਬਾਲ ਦੋਨਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ, ਲਿੰਡਾ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਅਤੇ ਅਸਲਮ ਤੇ ਸੋਫੀਆ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ, ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ। ਧਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਅੜਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

ਇੱਕ ਐਤਵਾਰ ਉਹ ਪਿਕਨਿਕ ਮਨਾਉਣ ਬੀਚ 'ਤੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਨੌਜਵਾਨ ਜੋੜੇ, ਅੱਧਖੜ੍ਹ ਜੋੜੇ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਈ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਗਲਵੱਕਤੀ ਪਾਈ ਸ਼ਰੂਆਤ ਚੁੰਮਣ ਚੱਟਣ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋਫੀਆ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਨਸੀਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕ੍ਰੈਂਡ ਮਾਂ ਪਲੀਜ਼ ਟੈਲ ਅਸ ਅਬਾਊਟ ਯੂਅਰ ਕੋਰਟਸ਼ਿਪ ਐਂਡ ਮੈਰਿਜ"। ਨਸੀਬ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਨਿਕਲ ਪਏ। ਉਸ ਨੇ ਹਮੀਦ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ

ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇੱਥੇ 'ਲਿਵ ਇਨ ਕਪਲ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਦਾਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਤਜਰਬਾ 50 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਅਸੀਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

ਲਿੰਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਹਾਓ ਇਨਟਰਸਟਿੰਗ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਐਂਡ ਇੰਡੀਆ ਆਰ ਸੈਲੀਬਰੇਟਿੰਗ ਦਾ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਆਫ ਦਾ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਦਿਸ ਯੀਅਰ, ਲੈਟ ਅਸ ਸੈਲੀਬਰੇਟ ਦਾ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਆਫ ਯੂਅਰ ਯੂਨੀਅਨ ਐਟ ਦਾ ਕੈਨਾਲ ਬੈਂਕ ਵੇਅਰ ਯੂ ਫਸਟ ਮੈਟ।"

ਸਤੰਬਰ 1997 ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਤੇ ਅਨੋਖਾ ਪਰਿਵਾਰ ਚੱਕ ਦੇ ਘਰਾਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲ 'ਤੇ ਆਇਆ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਸੀਬ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਫ਼ਸਲਾਂ ਵੀ ਹੋਰ ਹੀ ਸਨ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਕਪਾਹ, ਨਾ ਮੱਕੀ, ਨਾ ਬਾਜਰਾ, ਨਾ ਕਮਾਦ। ਜਿਧਰ ਵੇਖੋ ਝੋਨਾ ਹੀ ਝੋਨਾ। ਨਹਿਰ ਕਿਨਾਰੇ ਟਾਹਲੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਥੇ ਹੁਣ ਸਫੈਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਸਰਕੰਡੇ ਦੇ ਬੂਝੇ ਵੀ ਗਾਇਬ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਸੱਦੇਵਾਲ ਦੇ ਮਾਸੂਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਡੁੱਲਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਗੁਲਾਬ ਤੇ ਬੋਗਨਵਿਲੀਆ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਹਮੀਦ ਕਦੇ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੂਮਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸਦਕਾ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਦਾਸ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਸੀ। ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਦੁਪੱਟੇ 'ਤੇ ਨਾਭੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਸ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਸੋਫੀਆ ਨੇ ਉਹ ਧਾਰ ਵੇਖਣੀ ਚਾਹੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਸੀਬ ਕੁੱਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਨਸੀਬ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਧਾਰ ਵੀ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਛੇ ਧਾਰਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰਾਣਾਂ ਦੀ 100 ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਸੀਬ ਤੇ ਹਮੀਦ ਨੂੰ ਪੁਲ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਾ ਕੇ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਈ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੋਂ ਨਸੀਬ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਬੇਬੇ ਨਿਹਾਲ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋਣਹਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਨਸੀਬ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਚੰਨਣਵਾਲ ਵੀ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਣੇ ਜੀਪ ਮੂਮਾਂ ਵਾਲੇ ਮੌੜ 'ਤੇ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਘੁਮੰਡ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਦਮਾ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਿਆ। ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਹਵੇਲੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਛੱਤਰੀਆਂ 'ਤੇ ਚੀਨੇ ਕਬੂਤਰ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਢੰਨੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਗੋਲੇ ਕਬੂਤਰ ਗੁਟਕਰੀਂ ਗੁਟਕਰੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਵੇਲੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਕਤ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਦਿਨ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*ਮੋਬਾਈਲ: 94170-06625

ਗੀਤ

ਮਾਪੇ

ਮਾਪੇ ਨਾ ਕਦੇ ਮਿਲਣ ਦੁਬਾਰਾ
ਨਾ ਮੁੱਲ ਮਿਲਦੇ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੱਜ ਰੱਜ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ਏ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।
ਜਿਹੜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜੱਗ ਵਿਖਾਇਆ ਏ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।

ਲੱਖ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਬਣ ਜੇ,
ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਪੇ ਵੱਡੇ ਰਹਿਣੇ ਨੇ।
ਮਾਪੇ ਤਾਂ ਸੁਣੇ ਵੀਰ ਮੇਰਿਓ!
ਬੜੇ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣੇ ਨੇ।
ਕਈਆਂ ਕੋਡੀ ਮੁੱਲ ਦਾ ਪਾਇਆ ਏ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।
ਜਿਹੜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜੱਗ ਵਿਖਾਇਆ ਏ...।

ਜੰਮਿਆ, ਪਾਲਿਆ ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਨੇ,
ਆਪਣਾ ਸੀਰ ਚੁੱਖਾਇਆ ਏ।
ਉਂਗਲੀ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਬਾਪ ਨੇ,

ਯਾਰੇ ਤੁਰਨ ਸਿਖਾਇਆ ਏ।
ਕਰ ਮਿਹਨਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਏ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।
ਜਿਹੜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜੱਗ ਵਿਖਾਇਆ ਏ...।

ਲੱਖਾਂ ਚਾਵਾਂ, ਸੱਧਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ,
ਜੋ ਨੇ ਮਾਪੇ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ।
ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਾਹਤੋਂ ਨੂੰ
ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦੇ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ੁਗਨ ਮਨਾਇਆ ਏ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।
ਜਿਹੜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜੱਗ ਵਿਖਾਇਆ ਏ...।

ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਜੋ
ਬਣਨ ਸਹਾਰੇ ਨਾ।
ਕੱਲ੍ਹ ਬੁਢਾਪਾ ਆਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਕਿਉਂ ਸੋਚਣ ਸਾਰੇ ਨਾ।
ਸੱਚ 'ਨਿੱਮੋ' ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਏ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।
ਜਿਹੜੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜੱਗ ਵਿਖਾਇਆ ਏ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ।

-ਨਿੱਮਾ ਡੱਲੇਵਾਲਾ

ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਏ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਡੇਰੇ

ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸਾਹਿਬ-ਸਲਾਮ ਸਾਂਝੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ, “ਚੰਨ, ਕਿਵੇਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮਾਪੇ?” “ਭਾਈ ਜਾਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ”, ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ। ਅਲੀ ਅੰਗਿਓਂ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਲੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਗੈਸ ਪਟਾ ਕੇ ਲਿਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਲੀ ਜੀਨ, ਚਿੱਟੀ ਕਮੀਜ਼ ਤੇ ਕਾਲੇ ਬੂਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਅਲੀ ਕੋਈ ਫੰਡਾ ਦੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਲਕੋਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਆਇਆ। ਮੀਂਹ, ਹਨੇਰੀ, ਝੱਖੜ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਠੰਢ ਨਾਲ ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਭਾਈ ਜਾਨ, ਅੱਜ ਕੋਫੀ ਪੀ ਕੇ ਜਾਇਓ, ਜੇਕਰ ਚੰਨ ਨਾਲ ਰਤਾ ਕੁ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਦੇ ਹੋ।” ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਨੇਮ ਟੈਗ ਦੇਖ ਕੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਚੰਨ ਕਹਿ ਕੇ ਬਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਲੀ ਨੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਂਹ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੋਫੀ ਦੇ ਦੋ ਕੱਪ ਬਣਾ ਲਿਆਇਆ, ਤੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਚੰਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਦੇ ਕੇ ਅਮਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਮਾਰਿਆ ਹਾਂ ਜੋ ਨਿੱਤ ਮਰਦਾ ਹਾਂ; ਸ਼ਹੀਦ ਤੇ ਅਮਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।” ਅਲੀ ਨੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਜੇ ਚੰਨ, ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਫੜ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀ।” ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਵਿਚੋਂ ਦਰਦ ਸਿਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਜੰਮਿਆ-ਪਲਿਆ ਹਾਂ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਅੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਦਾਦੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਕੇ ਕਬਰੀਂ ਜਾ ਸੁੱਤੀ। ਅੰਮੀ ਦੀ ਮੈਂ ਇਕੋ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮੇਰਾ ਅੱਬਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਅੱਬਾ ਜਹਾਨ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਵਿਚਾਰੀ

ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰੰਡੇਪਾ ਕੱਟਿਆ, ਅੱਬਾ ਨੂੰ ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਔਰਤ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਸਾਈਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਦੁੱਖ ਪੁੱਛ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਵੜਦੇ ਸਗੋਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਦਾਦੀ ਨੇ ਅੱਬਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਆ ਕੇ ਪਟਵਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਬਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਾ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਦਾਦੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੇਰੀ ਅੰਮੀ ਪੰਜ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕਲੀ ਭੈਣ ਸੀ। ਮਾਮਿਆਂ ਵਧੀਆ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦਾਦੀ ਵੀ ਅੰਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਲਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦੀ। ਇਕ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਬਹਾਰ ਆ ਜਾਊਗੀ। ਪੱਤਝੜ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਬੇਰਾ ਖਿਲਾਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਅੰਮੀ ਨੇ ਲੋਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਗਈ। ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਉਨੀਂਦਰਾ ਝੋਲੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਬਾ ਵਿਹੁਣਾ ਪੁੱਤ ਪਾਲਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਮਾਂ ਵਿਹੁਣਾ ਪੋਤਾ ਪਾਲਣਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪਤਝੜ ਨੇ ਫਿਰ ਖਿਲਾਰਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹਾਰ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਬੀਤ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਮਾਮਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਕਿ ਅਲੀ ਨੂੰ ਉਹ ਪੜ੍ਹਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦਾਦੀ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਅੱਬਾ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਨਿਕਾਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਨਾਇਆ। ਮੇਰੇ ਮਾਮਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੱਬਾ ਦਾ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਬਰਾਤੇ ਗਿਆ ਸਾਂ।

ਹੁਣ ਘਰੇ ਮਤਰੇਈ ਅੰਮੀ ਆ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਪਰ ਦਾਦੀ ਨੇ ਅੰਮੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਅੰਮੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੱਲਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਮੀ ਮੋਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਚੰਨ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਮਤਰੇਈ ਅੰਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਕੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਝੋਲੀ ਅਜੇ ਭਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦਾਦੀ ਵੀ ਅੰਮੀ ਵਾਲੇ ਰਾਹੇ ਤੁਰ ਗਈ। ਦਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਇਕ ਮਿੱਟ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ। ਮੈਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ

ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਮੀ ਦਾ ਪੈਰ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਬਾ ਘਰ ਹੁੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਬਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅੰਮੀ ਨੂੰ ਜਣੇਪੇ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀਆਂ। ਅੱਬਾ ਮਸਜਿਦ ਗਿਆ ਸੀ, ਅੰਮੀ ਕੋਲ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਾਂ। ਅੰਮੀ ਨੇ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਅਲੀ, ਜਾ ਰੇਸ਼ਮਾ ਦਾਈ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆ, ਤੇ ਆਖੀਂ, ਅੰਮੀ ਜਾਨ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜਲਦੀ ਆ ਜਾਵੇ।”

ਮੈਂ ਭੱਜ ਕੇ ਰੇਸ਼ਮਾ ਦਾਈ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਿਆਇਆ। ਅੰਮੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਣੇਪੇ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਦਾਈ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਅਲੀ ਲੈ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਜਾਨ ਫੜ ਲੈ। ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਈ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।” ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਜਾਨ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਚੰਦਾਂ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੜੇ ਧੋਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਅੰਮੀ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦਾ, ਅੰਮੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ। ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਜਾਨ ਅਜੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਮੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪੈ ਗਈ। ਫਿਰ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਅੰਮੀ ਨੇ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਅਲੀ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਫੜਾ ਮੈਨੂੰ।” ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਅੰਮੀ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, “ਅਲੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤੈਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਤੇਰਾ ਅੱਬਾ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਬਿਤਾ ਸਕੇ। ਮੈਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਦੇਹ ਕਿ ਤੂੰ ਛੋਟੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੱਖੇਗਾ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਅੰਮੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ” ਪਰ ਅੰਮੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ‘ਹਾਂ’ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਥੇ ਚਲੀ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਗਿਆ ਕੋਈ ਮੁੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਅੰਮੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁੱਲ੍ਹ-ਚੌਂਕਾ ਵੀ ਮੈਂ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਮੈਂ, ਅੱਬਾ ਤੇ ਛੋਟਾ। ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਵੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਵੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅੱਬਾ ਨੇ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਸਾਂ ਸੁਆਹ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ ਨਿਕਲੇ।

ਮੈਂ ਕੁਝ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਾਮਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਛੋਟਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਲੋੜੇਂ ਵੱਧ ਕਰਦਾ। ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਉਲੁਮੇ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਅੱਬਾ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਟਾ ਦਿੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਛੋਟੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮੀ ਦਿਖਾਈ

ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੰਦੀ।

ਮੇਰੇ ਦੋ ਮਾਮੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਕਰਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਛੋਟੇ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਬੈਠਾ। ਪੁਲਿਸ ਫੜ ਕੇ ਥਾਣੇ ਲੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਮਸਾਂ ਅੱਬਾ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਣਿਓਂ ਛੁਡਵਾਇਆ। ਅੱਬਾ ਗੱਲ ਦਿਲ 'ਤੇ ਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਥਾਣਿਓਂ ਲੈ ਕੇ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ, ਮਹੀਨਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਦੋਂ ਅੱਬਾ ਵੀ ਦਾਦੀ ਤੇ ਅੰਮੀ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਸੁੱਤਾ। ਉਪਰੋਂ, ਛੋਟੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਬਦਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਿੰਧੇ ਮੂੰਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਮਨਸੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹ ਭੜਕ ਪਿਆ; ਅਖੇ, “ਤੂੰ ਮਤਰੇਆ ਭਰਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਸਕਾ ਭਰਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਨਾ ਮਾਰਦਾ।” ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਮੈਨੂੰ ਗੋਲੀ ਵਾਂਗ ਲੱਗੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਅੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਲਾਹਣਤਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵੀ ਨਾ ਲਾਇਆ।

ਚੰਨ, ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਮਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ। ਮਾਮੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਸੱਦਦੇ ਹਾਂ। ਆਪੇ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਜਾਊ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਬਾ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਅੱਲਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਚੱਲਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕੀ ਪਤਾ, ਕਿਹੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ। ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਸਹਿਰ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾੜੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਧਰਵਾਸੇ ਦਿੱਤੇ। ਦੋਵੇਂ ਮਾਮੇ ਇੱਥੋਂ ਗਏ। ਮੇਰਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਜਿੰਦ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਦਾ ਵੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਵਾਇਆ। ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਲਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਬਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋ ਕੇ ਆਇਆ।

ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਮਾਮੇ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਮਾਮਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਵਾਇਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੰਮ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ ਪਰ ਛੋਟੇ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀ। ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਉਹੀ ਰਹੀਆਂ। ਮਾਮੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰੇ ਤੰਗ ਹੋ ਗਏ। ਆਖਰ ਮੈਨੂੰ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵੱਖ ਲੈਣਾ ਪਿਆ। ਸਾਲ ਕੁ ਬੀਤਿਆ, ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਪੂਰੇ

ਕਦੇ ਖੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਛੱਲਾਂ

ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਰੰਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ!

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਗਿੱਧਾ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀਆਂ ਤੇ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ 1971 ਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਫੌਜੀ ਛੁੱਟੀਆਂ 'ਤੇ ਸਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਉਹ ਦੰਦ ਖੋਟੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ੁਰਅਤ ਨਾ ਹੋਈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਆ ਸਕੇ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲੜਦਾ-ਲੜਦਾ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫੌਜੀ ਦੇਸ਼ ਖਾਤਰ ਘਰੋਂ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਵਕਤ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਦਾ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਬੜੀ ਸਿਰੜੀ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਿਆ। ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਧੜਕੀ ਨਾ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਦਦ ਸੀ। ਧੀ ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦੀ। ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਜਵਾਨ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਵਾਂਗ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ। ਸਵੇਰ-ਸ਼ਾਮ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੁਟੀਨ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਲੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਰਾਜੀ ਰੱਖੇ ਇਸ ਨੂੰ। ਤੰਤੀ ਵਾਹ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹੇ। ਲੋਕ ਇਹੀ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ!

ਜਦ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਕਹਿ-ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ

ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾ ਆਈ। ਇਕ ਤਾਂ ਭਰਪੂਰ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਬਾਪ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹਰ ਥਾਂ ਕੰਮ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਦੀ-ਮੇਰਾ ‘ਕੱਲਾ’ ਕੱਲਾ ਪੁੱਤ। ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੀ? ਉਹ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਅਖੀਰ ਜੀ, ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰਾਉਣ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਖਦੀ-ਤੂੰ ਮੇਰਾ ‘ਕੱਲਾ’ ਕੱਲਾ ਪੁੱਤ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰਾਉਣ ਗਿਆ ਹੀ ਨਾ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਮੁੰਡੇ ਸਨ, ਉਹ ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਮਾ ਘਰ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਏਂ। ਇਹ ਉਸ ਫੌਜੀ ਦਾ ਪੁੱਤ ਏ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਇਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣੀ ਜਾਂਦੀ ਏਂ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲੋਂ।”

ਮਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਮਾਂ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਔਰਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤੀ ਹੱਥੀਂ ਤੋਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਰਾਹ ਤੋਰ ਦੇਵੇ? ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਭਰਤੀ ਕਰਾਵੇ। ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਭਰਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਫਾਰਮ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਹੋਰ ਸੱਜਣ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ

ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੁੰਡਾ ਭਰਤੀ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਜਲੰਧਰ ਭਰਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਜਿੱਥੇ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਮੇ ਨੇ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਕਰਕੇ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਭਰਾ ਨਾਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੁੱਖ ਰੱਖੇ। ਮੇਰਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਪੁੱਤ ਏ।

“ਦਲੀਪ ਕੁਰੇ, ਦੋਹ-ਚੋਹ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰ, ਸਗੋਂ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਰੀਂ ਉਸ ਨੂੰ।” ਮਾਮੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਨੂੰ ਉਸਤਾਦ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡਦੇ ਤਾਂ ਅੱਧੇ ਤਾਂ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵਿਚੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤ ਜਾਂਦੇ। ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਸਾਰਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੋਹਰੇ ਹੋ-ਹੋ ਨਿਕਲਦਾ, ਤੇ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਵਿਗੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੱਲ ਜੂਨ ਚੁਰਾਸੀ ਦੀ ਹੈ, ਫੌਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਫੌਜਾਂ ਅੰਦਰ ਵੜੀਆਂ ਤਾਂ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦਿਲ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਖ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ ਐਸੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੋਏ ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਿਸਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰੰਗਰੂਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਜਵਾਨ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਭੱਜ ਤੁਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਜਵਾਨਾਂ

ਮੂੰਹ
ਆਈ
ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ

ਫੋਨ: 916-273-2856

www.boparaikalan.com

ਦਸ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਵੀਲੁਚੇਅਰ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬੱਸ ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਮੀ ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਅਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਮੀ ਨੇ ਸਕੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਸਕੀਆਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਲੀ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ, ਦੋ ਭਰਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਸਨ। ਝਗੜਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਬਿੱਘਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸੀ। ਗੱਜਣ ਅਤੇ ਸੱਜਣ-ਦੋਵੇਂ ਜੋੜੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਵਿਆਹੇ ਗਏ ਤਾਂ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਪਿੱਛੇ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਵਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਬੈਠੀ। ਜੇ ਗੱਜਣ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸੱਜਣ ਮੁੱਕਰ ਜਾਂਦਾ। ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿ ਨਾ ਲੱਗਦੀ। ਫਿਰ ਹੋਣੀ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ। ਘਰੇ ਤੂੰ-ਤੂੰ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਗੱਜਣ ਭੱਜ ਕੇ ਘਰੋਂ ਗੰਡਾਸਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੱਜਣ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਕਾ ਕੇ ਗੰਡਾਸੇ ਨਾਲ ਦੋ ਵਾਰ ਸੱਜਣ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਲਹੂ ਦੀ ਤਤੀਰੀ ਨਾਲ ਸੱਜਣ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਆਈ, ਗੱਜਣ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਰੁਲ ਗਏ। ਇਕ ਭਰਾ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਕੋਲ ਇਕ ਬਿੱਘਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵੱਧ ਨਾ ਜ਼ਰ ਸਕਿਆ ਪਰ ਅਲੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਜਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਬੰਦਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੇਵਤੇ ਸਾਡੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਖ਼ਮ ਦੀ ਪੀੜ ਕਿੰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਾਲਾ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿਚ ਦਰਦ ਕਿੰਨਾ ਹੈ? ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ। ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਨ ਦੀ ਪੀੜ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਿਚ ਵਗੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਕੀ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਂ, ਹੁੰਦੀਆਂ ਕੀ ਛੱਲਾਂ, ਕਦੇ ਖੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਂ। ਮੂੰਹ ਦੇ ਸੁਆਦ ਲਈ ਜੋ ਕੀਤੇ ਸੀ ਕਤਲ, ਮਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇ-ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਛੁਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੀਂ। ਦਿਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਗਾਉਣਾ, ਨਾ ਬੇ-ਸੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਂ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਤਾੱਧ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਉਹ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਆਓ ਔਤਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨੀ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ:

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹ ਲਏ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਲਏ ਸਨ। ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਤਾਂ ਬੱਸ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ, ਕਦੋਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਤੁਰ ਗਈਆਂ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦਾ ਘਰ ਵਾਲਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸੀ। ਫੌਜ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਚਰਚੇ ਸਨ ਕਿ ਸੂਬੇਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਏ। ਹਰ ਦਿਨ ਤਿਉਹਾਰ 'ਤੇ ਕਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹਿੰਦੇ। ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦੀ ਇਕ ਧੀ ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਛੁੱਟੀ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਰੌਣਕਾਂ ਹੀ ਲੱਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਸੱਜਣਾਂ

ਜੀਵਨ
ਜਾਚ

ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ

ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੌੜਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਛਲਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਈ ਜਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਕਾਲਜਾ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਡਰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਹੀ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਨਿਰਵੈਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੇਹ ਪਿੰਡ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ‘ਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਕੋਲ ਬਹਿ ਕੇ ਵੈਣ ਪਾਏ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਈਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਹੀ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਉਹ ਵਿਲਕੀ, ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਸਰਕਾਰੋ! ਇਹ ਉਸ ਮਾਂ ਦੀ ਬਦ-ਦੁਆ ਏ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰੱਬ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹੈ!! ਤੇਰਾ ਰਹੇ ਕੱਖ ਨਾ। ਤੇਰਾ ਖੁਰਾ-ਖੋਜ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਤੇਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਉਹ 1984 ਸੀ ਮਹੀਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਜੂਨ, ਜਦੋਂ ਸੂਲੀ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਕਾਨੂੰਨ। ਜਦੋਂ ਸਮੇਂ ਦਿਆਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈ ਆਵਾਜ਼, ਤਾਂ ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕੋ ਬੱਝ ਗਏ ਨੇ ਤਾਜ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤੇਲ ਵੀ ਬੇਬੇਰਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੱਧਮ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦਿਸੇ ਨੇਹਾ।

ਵਿਸਮਾਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਅਸਚਰਜ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਘਟਨਾ, ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ। ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਤੋਂ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆਏ ਗੁਰੂਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵ ਡੁਲ੍ਹ ਡੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਹਲਕਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਉਭਰਦੇ ਹੁਕਮ, ਨਾਮ, ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਸਮਾਦ ਵੀ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਮਾਦ 'ਆਤਮਿਕ ਰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਦਸ਼ਾ ਹੈ।' ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਵਿਸਮਾਦੀ ਪੂੰਜੀ' ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਸਮਾਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਵਿਸਮਾਦ ਕੇਵਲ ਅੰਦਰਲਾ ਰਹੱਸਮਈ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਾਕਾਰ ਜਾਂ ਨਿੱਗਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਹੈ।...ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤੇ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਮਸਤੀ ਹੈ। ਸੰਗੀਤਾਤਮਕਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਲ ਕਾਇਨਾਤ ਬੋਝੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਤੀ ਸੈਭੰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਵਧਦੀ ਫੁਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਸਤੀ ਦਾ ਸੈਭੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ।'

ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਸਮਾਦ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਕਾਫੀ ਵਿਸਮਾਦਮਈ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਬਹੁਰੰਗੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਦੀ ਵਿਸਮਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਹੁਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਾਡਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਪਦਾਰਥਕ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸਮਾਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਮੁਤਬਾਦਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਰਸ ਨੌਕੋਂ ਨੌਕ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਅੱਠ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਦਰਜਨ ਵਾਰ ਵਿਸਮਾਦ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰਸ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਅਦਭੁਤਤਾ, ਵਿਸਮੇ ਜਾਂ ਅਸਚਰਜਤਾ ਹੀ ਇਕ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਉਭਰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਵਿਸਮਾਦ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦ ਵੇਦ

ਵਿਸਮਾਦ ਰੂਪ ਵਿਸਮਾਦ ਰੰਗ

ਵਿਸਮਾਦ ਜੀਅ ਵਿਸਮਾਦ ਭੇਦ...

ਵੇਖ ਵਿਡਾਣ ਰਹਿਆ ਵਿਸਮਾਦ

ਨਾਨਕ ਬੁਝਣ ਪੂਰੈ ਭਾਗ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਪਰਪੰਚ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਬਾਖੂਬੀ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਵਿਸਮਾਦ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਵਜੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਵਰਨਾ ਬਾਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਹ 'ਬਿਸਮਾਦ' ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ:

ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨ ਜਾਣੀਐ

ਨਾਨਕ ਸਭੁ ਬਿਸਮਾਦੁ

...

ਜਾਂਦੇ ਬਿਲਮ ਨਾ ਹੋਵਈ

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਬਿਸਮਾਦੁ

...

ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਬਿਸਮਾਦੁ

ਜਿਉ ਗੁੰਗਾ ਮਨ ਮਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ

-ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ

ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਵਿਸਮਾਦ ਭਾਵ ਉਦੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਸਾਧਾਰਨ ਬਾਹਰੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਵਿਸਮਾਦ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸਮਾਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੂਰਵਵਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ 'ਵਿਸਮਿਤਿ' ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਸਚਰਜ, ਅਦਭੁਤਤਾ, ਹੈਰਾਨੀ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ

ਦਾ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਵਰਤਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਿਸਮਯ, ਵਿਸਿਮ, ਵਿਸਮਯਨ ਆਦਿ। ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸਮਣਾ (ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ), ਵਿਸਮਕ (ਚਿੰਨ) ਆਦਿ ਇਸੇ ਤੋਂ ਵਿਉਤਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੋ ਅੰਸਾਂ ਵਿ+ਸਿਮਤਿ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਧਾਤੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਗਦਾ 'ਵਿ' ਅਗੇਤਰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ: 1. ਅਰਥ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦੇਣਾ ਜਿਵੇਂ 'ਵਿਦੇਸ਼' ਦਾ

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਦੀ ਰੰਗਣ ਵਿਚ ਰੰਗਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿਮ ਧਾਤੂ ਦੇ ਅੱਗ-ਪਿਛਤ ਕਿੰਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਧੇਤਰ ਲੱਗ ਕੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਭਿਸਿਮ, ਅਭਿਯੁਤਸਿਮ, ਉਤਸਿਮ, ਸੰਸਿਮ, ਸਿਮਤਪੂਰਵ, ਸਿਮਤਵਾਚ, ਸਮੇਰ, ਵਿਸਮ ਆਦਿ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਵਿਸਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅੱਪੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ:

ਹਉ ਬਿਸਮ ਭਈ ਜੀ

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਦੇਖ ਅਪਾਰਾ

....

ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਹੀ ਭਈ ਹੈ

ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਰੰਗਾਰੈ

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਰਸੁ ਆਈ ਹੈ

ਜਿਉ ਚਾਖਿ ਗੁੰਗਾ ਮੁਸਕਾਰੈ

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚ 'ਮੁਸਕਾਰੈ' ਸ਼ਬਦ ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਮੰਦ ਹਾਸੇ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਿਮ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲਬਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਐਪਰ ਵਿਸਮਾਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਗਰੀਕ, ਲਾਤੀਨੀ, ਸਲਾਵਿਕ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਢੇਰ ਸਾਰੇ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਕ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ (ਸ) ਮੇਈ (ਸ) mei ਦੀ ਸੁਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ। ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ 'ਸ' ਜਿਥੇ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਅਗੇਤਰ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੂਲ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਹੱਸਣਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਮੂਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦ ਲਾਤੀਨੀ ਦੇ mirus (ਅਸਚਰਜਮਈ) ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ mirus ਇਸੇ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਇਲ (smile = ਮੁਸਕਰਾਉਣਾ) ਇਸ mirus ਤੋਂ ਵਿਉਤਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਰਮਨ ਅਸਲੇ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ 'ਸਮੈਰੀਸ਼ੀਅਨ' ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਇਲ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁੰਜੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਵੀ 'ਸਮੈਰੀਸ਼ੀਅਨ' ਨੇ smirk (ਉਪਹਾਸ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬੱਚਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਹੈ!

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ admiration (ਸ਼ਲਾਘਾ) ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਸੇ ਦਾ ਭਾਈਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ad ਅਗੇਤਰ ਵੱਖ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ miration ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਲਾਤੀਨੀ ਸ਼ਬਦ mirus ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ

ਸ਼ਬਦ

ਝਰੋਖਾ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-454-4958

ਵਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਵਿਸਮਣਾ, ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ, ਸਿਫਤ ਕਰਨਾ! ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਕੇ ਸੋਹਦਰੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਰਰ (mirror = ਸ਼ੀਸ਼ਾ) ਦੀ ਵੀ ਕਰ ਲਈਏ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਧ ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ mirari ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਸਮਣਾ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਕੇਵਲ ਤੱਕਣਾ ਰਹਿ ਗਏ। ਫਾਰਾਸੀਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਅਰਥਾਤ ਦਰਪਣ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ mirror ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। mirage (ਮਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਸੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਮਾਰਵਲ (marvel = ਅਚੰਭਾ, ਕੌਤਕ) ਵੀ ਇਸੇ ਮੂਲ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰਦੇ ਇਕ ਸਰਬ-ਗ੍ਰਾਹੀ ਸੰਕਲਪ 'ਵਿਸਮਾਦ' ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਸੈਮਿਟਿਕ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਰਸੂਲ, ਨਬੀ ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਅਲੌਕਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਸੰਕਲਪ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਮਿਰੇਕਲ (miracle). ਰੱਬ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਪੈਗੰਬਰ ਆਦਿ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਮਿਰੇਕਲ ਅਰਥਾਤ ਮੌਜੂਦਾ ਇਸ ਲਈ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਈ ਵਿਚ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਪਰਮਾਣੀਕਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦ੍ਰਿਤ ਕਰਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਈਸਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਤੁਰਨਾ ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਕਹਿਣੇ 'ਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੈਰਨਾ ਆਦਿ ਮਿਰੇਕਲ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਰੀਸੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੈਮਿਟਿਕ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੱਬ ਆਪਣੀ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਕੁਦਰਤੀ ਪਰਪੰਚ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਤੇ ਬਹੁਰੰਗਤਾ ਦਿਖਾ ਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਖੈਰ, ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਮਿਰੇਕਲ (miracle) ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਸੁਜਾਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੂਰੂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਾਤੀਨੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ miraculum ਤੋਂ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਚਰਚ ਦੀ ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਨ, "ਰੱਬ ਦੀ ਕਰਵਾਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਘਟਨਾ।"

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

‘ਰਣਜੀਤ ਭਾਬੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ’

21 ਮਈ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੋਲ ਦਾ 'ਰਣਜੀਤ ਭਾਬੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ' ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਬੋਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੀ ਭਾਵਪੂਰਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਭਾਬੀ ਦੀਆਂ ਅਜ਼ਲੀ ਮਨੁੱਖ ਵਜੋਂ ਸਲਾਹੁਤਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸਤਰ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਭਾਬੀ ਪ੍ਰਤੀ ਲੇਖਕ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇ ਹਰਫ ਅੱਥਰੂਆਂ ਦੀ ਅਦਿਸ਼ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨੀਰਸ ਅਤੇ ਸਤਿਹੀ ਭਾਵੁਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬੋਲ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਓ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਗਹਿਰਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਵਿਚ ਉਹ ਰਵਾਨੀ ਹੈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਰਮਨ ਚਿੰਤਕ ਵਾਲਟਰ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਦ ਸਟੋਰੀ ਟੈਲਰ' ਵਿਚ ਰੂਸੀ ਅਫਸਾਨਾਨਿਗਾਰ ਲੈਸਕੋਵ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਦਿਆਂ ਚੰਗੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਤਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੋਲ ਦੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਦੀ ਮਾਯੂਸੀ ਦੀਆਂ ਵਜੂਹਾਤ ਸ਼ਾਇਦ ਪੱਛਮੀ ਜਗਤ ਦੇ ਅਫਸਾਨਾਨਿਗਾਰਾਂ ਦੀ ਅਫਸਲਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਣ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਮੌਖਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਲੰਮੀ ਰਵਾਇਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਦੀ ਮਾਯੂਸੀ ਲਈ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੋਲ ਦੀ ਰਣਜੀਤ ਭਾਬੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੋਲ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਬੋਲ ਇਸ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਾ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਨਾਤੇ।

-ਡਾ. ਸਵਰਾਜ ਰਾਜ
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਭਾਗ,
ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ,
ਪਟਿਆਲਾ।

ਨੈਣ-ਨਕਸ਼

(ਸਫਾ 25 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਢੇਰ ਦੇਖ ਕੇ, “ਕਿੱਥੇ ਐਂ ਓਏ ਮੀਲਿਆ, ਸੀਲਿਆ, ਤੇਲੂ। ਲੈ ਲਓ ਪਿਓ ਦਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਈ ਕਰ ‘ਤੀ। ਸੱਚੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਆਂ ਦਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁੰਗਰੂ।”

ਤੇ ਕਲਾਵੇ ‘ਚ ਲੈ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਿਆ, “ਪੁੱਤਰੋ ਕਣਕ ਦੋ ਸੌ ਨੂੰ ਕੁਇੰਟਲ ਲੈ, ਪੰਜ ਸੌ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਿਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਐ।”

ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਹਿਰੋਂ ਇਕ ਲਾਲਾ ਜਿਹਾ ਸਾਈਕਲ ‘ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਆਵੇ।

“ਤੁਹਾਡਾ ਨਾ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਏ?”

“ਆਹੋ, ਦੱਸੋ ਜੀ?”

“ਮੀਲਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁੰਡਾ ਐ?”

“ਮੀਲਾ ਵੀ ਮੇਰਾ, ਸੀਲਾ ਵੀ ਤੇ ਤੇਲੂ ਵੀ, ਗੱਲ ਕੀ ਐ?”

“ਵੀਹ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਨਣੀ ਲਿਆਏ ਸੀ ਸਾਡੇ ਟੈਂਟ ਤੋਂ, ਨਾ ਮੀਲਾ ਦੱਸਦਾ ਸੀ।”

“ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਾਲਾ, ਨਾ ਸਾਡੇ ਕੋਈ ਮਰਗ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਵਿਆਹ ਨਾ ਮੰਗਣੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਨਣੀ ਸਿਰ ‘ਚ ਮਾਰਨੀ ਐ। ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗਦੈ।”

ਤੇ ਜਦ ਨੂੰ ਮੀਲਾ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲ

ਆਇਆ।

“ਆਹ ਲਿਆਇਆ ਸੀ।” ਲਾਲੇ ਨੇ ਸਿਆਣ ਲਿਆ।

“ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਔਖਾ, ਓਏ ਚਾਨਣੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਿਰ ‘ਚ ਮਾਰਨੀ ਸੀ?”

“ਬਾਪੂ ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਨੂੰ ਲਿਆਏ ਸੀ। ਤੇਲੂ ਨੇ ਸਕੀਮ ਦੱਸੀ ਸੀ।”

ਤੇ ਵਿਚਲਾ ਭੋਤ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸਾਰਾ, ਪਈ ਦੇ ਕਿਲੇ ਸਿਰੇ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇ।

“ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਹ ਲਾਲੇ ਨੂੰ ਚਾਨਣੀ। ਲਾਲਾ ਕਿਰਾਇਆ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਐ?”

“ਬਣਦਾ ਤਾਂ ਸੌ ਐ, ਚਲੇ ਸੱਠ ਕੁ ਦੇ ਦਿਓ।”

ਤੇ ਮੀਲੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਚਾਨਣੀ ਪੜਛੱਤੀ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਲਾਲੇ ਮੂਹਰੇ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲੀਰਾਂ-ਲੀਰਾਂ ਹੋਈ ਦੇਖ ਕੇ ਲਾਲਾ ਵੀ ਉਬਲ ਗਿਆ, “ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ, ਨਵੀਂ ਲਿਆ ਦਿਓ ਜਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਦੇ ਦਿਓ।”

ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਦਰੋਂ ਤਬਲਾ ਸੁਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲਿਆਂਦਾ ਵੱਟਾ, ਕੱਢ ਕੇ ਕਰਤਾ ਮੀਲਾ ਵੀ ਸੁਰ ‘ਚ। ਮਾਰਿਆ ਸਿਰ ‘ਚ ਕੱਢ ‘ਤੀ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਪੂਛ ਵਰਗੀ ਧਾਰ। “ਹੈ ਥੋਡਾ ਬਹਿ ਜੇ ਥੋਡਾ, ਪੰਜ ਸੌ ਦੀ ਕਣਕ, ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਦੀ ਚਾਨਣੀ?”

ਤੇ ਮੀਲੇ ਦੇ ਲੱਗੇ ਸਿਰ ‘ਚ ਨੌਂ ਟਾਕੇ।

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਬਿੱਲ ਆ ਗਿਆ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ। ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਸਵਾ ਸੌ ਨੂੰ ਵਿਕਣ ਵਾਲੀ ਕੁਇੰਟਲ ਕਣਕ ਫਜ਼ਲਦੀਨ ਨੂੰ ਕਰੀਬ ਛੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੁਹਾਰ ਨੂੰ ਸੁਨਿਆਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਜਤਾ ਪੈਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਅੰਤਿਕਾ:

ਠੱਗੀ ਠੱਗੀ ਚਲਦੀ

ਟੋਲੇ ਫਿਰਦੇ ਠੱਗਾਂ ਦੇ।

ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਦੀ

ਰੰਗ ਵੀ ਬਦਲਣ ਪੱਗਾਂ ਦੇ।

ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ,

ਕੁਰਸੀ ਨਾਲ ਵੋ ਵੋਟਾਂ ਦੇ।

ਝੰਡੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ

ਢੇਰ ਹੈ ਨੋਟਾਂ ਦੇ।

ਲੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ

ਅੰਨ੍ਹੀ ਪਾਈ ਚੱਲੇ ਜੀ।

ਉਡਦੀ ਧੂੜ ਚੁਫੇਰੇ

ਘੋੜਾ ਭਜਾਈ ਚੱਲੇ ਜੀ।

ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ

ਨਵਾਂ ਹੀ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ

ਵਾਪਿਓ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ।

(‘ਚਾਨਣ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ’ ਵਿਚੋਂ, ਦੇਵ

ਬਰੀਕੇ ਵਾਲਾ)

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲਤਾ-ਚਰਿਤ੍ਰਪਖਿਆਨ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

‘ਚਰਿਤ੍ਰਪਖਿਆਨ’ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਕਵੀ ‘ਤ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਵਖਿਆਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਏਗਾ, ਫਿਰ ਜੋ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਹੋਣ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਕਵੀ ਉਸ ਦਾ ਠੱਠਾ ਨਾ ਕਰਨ, ਭਾਵ ਉਸ ਦਾ ਮਖੌਲ ਨਾ ਉਡਾਉਣ:

ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਨਿ ਤੁਮ ਕੋ ਕਹੋ
ਜਥਾ ਬੁਧਿ ਬਲੁ ਹੋਇ।
ਘਟਿ ਕਥਿਤਾ ਲਖਿ ਕੈ ਕਬਹਿ
ਹਾਸ ਨ ਕਰਿਯਹੁ ਕੋਇ॥45।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਕਵੀ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਮਨ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ‘ਤੇ ਹੱਸਣਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਗੇ? ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸ਼ਬਦ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਕਵੀਆਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ‘ਹੁਕਮ’ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ‘ਇੱਕ’ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਦਰਿਆ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਸ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਵਿਤਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਜਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ‘ਕਲਿਯੁਗ’ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਆਸਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ
ਭਗਤੀ ਖਟਿਆ ਹਰਿ ਉਤਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਾਇਆ
ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ॥(ਪੰਨਾ 513)
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:
ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਇਕ ਨਾਮਿ ਉਧਾਰੁ॥
ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ॥2॥11॥
(ਪੰਨਾ 1138)

ਇਥੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ‘ਕਾਲੀ’ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੁਜਾਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਆਸਰਾ ਹੈ:

ਸੇਵ ਕਰੈ ਤੁਮਰੀ ਤਿਨ ਕੇ
ਛਿਨ ਮੈ ਧਨ ਲਾਗਤ ਧਾਮ ਭਰੋਸੇ।
ਯਾ ਕਲਿ ਮੈ ਸਭਿ ਕਲਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੀ
ਭਾਰੀ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸੇ॥(47)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਮੰਦੀ ਸੀ, ਏਨੀ ਮੰਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਹਾਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਰੋੜਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ‘ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਮਹਿਜ਼ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪਕ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਸ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਧਰਮ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ-ਅਲਿੰਗਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਧਰਮ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਸਥ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਰੋਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਅਤੇ ਨਿਭਾਏ ਜਾਂਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਈ

ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਉਸ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਜਨਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।” ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕਹੇ ਹਨ:

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿਮੀਐ
ਭੰਡਿ ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ॥
ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ
ਭੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ॥
ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ ਭਾਲੀਐ
ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨੁ॥
ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ
ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ॥
ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਉਪਜੈ
ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ ਬਾਹਰਾ
ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ॥
ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ
ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰਿ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ
ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ॥2॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਜਨਮ ਲਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕੁਤਮਾਈ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸਬੰਧ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਇਸਤਰੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਕਿਉਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼, ਜਿਹੜਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਖਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੁਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਲਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ‘ਭੰਡਿ’ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ‘ਭੰਡ’ ਸਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਂਡਾ ਜਾਂ ਬਰਤਨ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ‘ਭੰਡਿ’ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭਾਵਪੂਰਤ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਉਹ ਸਾਂਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਹੀ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੰਜਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਤੱਥ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਬਣਦਾ ਰੁਤਬਾ ਅਤੇ ਆਦਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਹਾਨੀ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਪਰਮ ਸਤਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮ-ਅਨੁਭਵ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹੀ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਾਹਕ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲਦੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਸ

ਪਹੁੰਚੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ-ਪਦਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗੁਰੂ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੌਂਪੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸਮਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਇਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਉਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਖਰੇਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਰੀਰਕ ਵਾਰਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪ ਹਨ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕਾਮ-ਸੁਭ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਦੁਹਰਾਉਣਗੇ? ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਂ

ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ

ਉਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇੱਕ ਸੰਗਤੀ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਉਹ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਵੱਲੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥
ਜਿਥੇ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥
(ਪੰਨਾ 72)

ਸਤਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਹ ਮਦਰੱਸਾ ਭਾਵ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਦਾ ਪਾਠਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਾਟਸਾਲ ਹੈ
ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਿਖਾ॥
ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੁ ਰਸਨਾ ਧੰਨੁ ਕਰ
ਧੰਨੁ ਸੁ ਪਾਧਾ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਲੇਖਾ ਲਿਖਾ॥8॥
(ਪੰਨਾ 1316)

‘ਚਰਿਤ੍ਰਪਖਿਆਨ’ ਵਰਗੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਥਾ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਨੈਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸੱਚੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਮਨਹਨ ਬੁਧੀ ਕੇਤੀਆ
ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰ॥
ਕੇਤੇ ਬੰਧਨ ਜੀਅ ਕੇ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰ॥
ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ
ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥ (ਪੰਨਾ 62)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਏਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ ਦੇ ਰਹੱਸਾਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੁ, ਕੰਤ, ਸਜਣ (ਪਤੀ, ਪਿਆਰਾ) ਅਤੇ ਧਨੁ (ਪਤਨੀ, ਇਸਤਰੀ) ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਗਿਆਸ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਕਾਂਖਿਆ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਢੁਢੇਦੀਏ ਸੁਹਾਗ ਕੂ
ਤਉ ਤਨਿ ਕਾਈ ਕੋਰ॥
ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਉ ਸੁਹਾਗਣੀ

ਤਿਨ੍ਹਾ ਝਾਕ ਨ ਹੋਰ॥
(ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ, ਪੰਨਾ 1384)
ਥਿਰੁ ਸੰਤਨ ਸੋਹਾਗੁ
ਮਰੈ ਨ ਜਾਵਏ॥
ਜਾ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਹਰਿ ਨਾਹੁ
ਸੁ ਸਦ ਹੀ ਰਾਵਏ॥ (ਪੰਨਾ 457)

ਇਥੇ ਜਗਿਆਸ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਕਾਂਖਿਆ ਅਤੇ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਆਮ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੁਹਾਗ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤੀ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੀ ਕੋਟੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਪੁਰਸ਼: ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਿ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਿ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੋਟੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਕੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਈ ‘ਸੁਹਾਗਣ’ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਿ ਲਈ ‘ਦੁਹਾਗਣ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਤਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਭੈਣੇ’, ‘ਸਖੀ’ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਆਉ ਸਖੀ ਸੰਤ ਪਾਸਿ
ਸੇਵਾ ਲਾਗੀਐ॥
ਪੀਸਉ ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ
ਆਪੁ ਤਿਆਗੀਐ॥ (ਪੰਨਾ 457)

ਪਰਮ ਬਿਬੇਕੀ ਭਾਵ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ, ਸੰਤ, ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ‘ਹੰਸ’ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਦਾ ਪਖੰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਢੋਂਗੀ ਨੂੰ ‘ਬਗਲਾ’ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਸੰਤ ਅਤੇ ਪਖੰਡੀ ਵਿਚ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਵਡ ਹੰਸੁ ਹੈ
ਤਾ ਮੈ ਕੀਆ ਸੰਗੁ॥
ਜੇ ਜਾਣਾ ਬਗੁ ਬਪੁਤਾ
ਤਾ ਜਨਮਿ ਨ ਦੇਦੀ ਅੰਗੁ॥
(ਮਹਲਾ 3, ਪੰਨਾ 585)

ਮੈ ਜਾਣਿਆ ਵਡ ਹੰਸੁ ਹੈ
ਤਾ ਮੈ ਕੀਤਾ ਸੰਗੁ॥
ਜੇ ਜਾਣਾ ਬਗੁ ਬਪੁਤਾ
ਜਨਮੁ ਨ ਭੇਤੀ ਅੰਗੁ॥

(ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ, ਪੰਨਾ 1384)

ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਦੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ‘ਧੁਰਿ ਕੀ ਬਾਣੀ’ ਹੈ। ‘ਚਰਿਤ੍ਰਪਖਿਆਨ’ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਉਚਾਰ ਸਕਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਉਦੋਂ ਸਾਜਿਆ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਦੋ-ਵਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਨੌਂ ਗੁਰੂ-ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਾਹੀਂ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਸਜਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ‘ਯੋਗਤਾ’ ਨੂੰ ਕੁਨਾਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪਰਪੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜ ਜਾਂਦੇ? ਏਨੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੀ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਉਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗਾਂ-ਯੁੱਧਾਂ ਸਮੇਂ ਦਿਖਾਇਆ। ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗਲਤ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਬਾਇਬਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

(ਚਲਦਾ....)

ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ

(1) ਕਈ ਵਾਰ ਗੱਲ ਅੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦਿਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਖੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ।

(2) ਜਿਸਮਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤਾਂ ਆਖਰਕਾਰ ਢਲਦੀ ਸ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਕੂੜੇ ਦਾ ਢੇਰ ਹੈ ਪਰ ਰੁਹਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਮਿੱਟ ਤੇ ਅਮੁੱਕ ਸੱਜਰ ਸਵੇਰ ਹੈ, ਸਦੀਵੀ ਸੱਜਰ ਸਵੇਰ ਹੈ।

(3) ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੀਉਣਾ ਝੂਠ ਹੈ ਤੇ ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਹੈ। ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਜੀਣਾ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਸ ਹੈ।

(4) ਨੂੰਹ, ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਮਾਈ ਤੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾਊ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(5) ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੀ ਸੰਤਾਨ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਧ ਬਣ ਕੇ ਤਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(6) ਦਾਜ ਦੇ ਲੋਭੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ, ਕੋਠੀਆਂ, ਕਾਰਾਂ, ਸੋਨੇ ਦੇ ਰਾਣੀਹਾਰਾਂ, ਜੜਾਉ ਜੇਵਰਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ ਅਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਸਹਿਤ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਤੀ ਲਿਖੀ, ਚੱਜ ਅਚਾਰ ਵਾਲੀ, ਘਰ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਸੁਘੜ ਅਤੇ ਸਿਆਣੀ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਦੀ।

(7) ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਪਰ ਦਿਲ ਦੇ ਭਿਖਾਰੀ ਪਤੀ ਕੋਲੋਂ ਬਚਣਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

(8) ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਵਿਧਾਤਾ ਵੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਨਰਕੀ ਜੂਨ ਰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਕਰ ਰਚਾਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਤੇ ਕਾਲੇ ਅਤਿ ਕਾਲੇ ਲੇਖ ਕਿਉਂ ਲਿਖਦਾ ਤੇ ਲਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ?

(9) ਜਿਤਨੇ ਦੁੱਖ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਬਦਨਸੀਬ ਨਾਰੀਆਂ ਨਿਤ ਸਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਤਨੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦਾ।

(10) ਮੇਰੇ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਲਈ ਇੱਕ ਕਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਮਾ ਦੇਣਾ, ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਦੁਖਿਆਰੀ ਅੰਬੜੀ ਮੇਰੀ ਜੁਦਾਈ ਦਾ ਅਸਹਿ ਸਦਮਾ ਸਹਿ ਜਾਏ ਅਤੇ ਮਰਦੀ ਮਰਦੀ ਰਬ ਆਸਰੇ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹਿ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਗਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੰਝੂ ਪੀ ਜਾਵੀਂ, ਉਸ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਅਭਾਗੀ ਅੰਬੜੀ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕੌੜਾ ਨਾ ਬੋਲੀ।

(11) ਮੇਰੇ ਬਾਬਲ, ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਦੁਲਾਰ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਯਾਦ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਰੋਏਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਕੁੱਝ ਨੀ ਸਰਨਾ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰੋ ਰੋ ਮਰਨਾ।

(12) ਬੜੇ ਸੁਭਾਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੇਵਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਮਹਾਨ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਮਾਨ ਭਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪੁਜਨੀਕ ਹਸਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(13) ਜੇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਬੇਟੀ ਵੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਅਭਾਗੀ ਲਈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(14) ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਰਾਜੇ ਬਾਬਲ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਲਵਾਨ ਵੀਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹੂ ਬਲ ਤੇ ਹੀ ਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(15) ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਹੈ ਪਰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ।

(16) ਜਿਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਤਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭੇਖ ਦੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹਨ, ਆਚਰਣ ਦੇ ਨਹੀਂ।

(17) ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਦਹਾੜ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਵੰਗਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(18) ਮਾਂ ਦੇ ਤਾਹਨੇ, ਨਸੀਅਤ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੱਸ ਦੀ ਨਸੀਅਤ ਵੀ ਤਾਹਨੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

(19) ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਕੰਮ ਪੈਣ ਅਵਲੇ, ਉਹੀ ਸੂਰਮਾ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰ ਪਈ ਝੱਲੇ।

(20) ਸਿੱਖ, ਬੱਚੇ ਘਟ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਅੰਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(21) ਬਾਜ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(22) ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਭਿੜਦੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਪਰ ਲੜਦਾ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਹੈ।

(23) ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਘਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਘੋਰ ਨਰਕ ਦੀ ਫਾਹੀ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ, ਕਰਮ, ਮਰਿਯਾਦਾ, ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘਿਨੌਣੀ ਡੁੱਘੀ ਖਾਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਸ਼ਕਾਰ-ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਖਾ
ISBN # 978-0-9781624-9-8

‘ਰੈਪ’ ਦਾ ਤੁੜਕਾ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਵਿਗਾੜਨ ਲੱਗਾ

ਗੀਤਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਐਪਲੀਫਾਇਰ’ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ‘ਬੂਫਰ’ ਆਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਾਇਕੀ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲ ਨੂੰ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੀ ਏ। ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨਾਂ ਦੇ ਭੱਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਗੀਤ ਗਾਇਐ, ‘ਨੀ’ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬੂਫਰ...ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਐਪਲੀਫਾਇਰ’, ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਗੀਤ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਏਨਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਕਸ਼ੈ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਰਕਮ ਲੈ ਲੈ, ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ ਲਈ ਇਹ ਗੀਤ ਦੇ ਦੇ’। ਪਰ ਇਮਰਾਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚਮਤਕਾਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਗੀਤਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਬੀਹਾਂ ਹੀਰਾਂ, ਸਾਹਿਬਾਂ, ਸੱਸੀ, ਜੁਲੈਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਰਜ਼ੇ, ਰਾਝੇ, ਪੁੰਨੂ ਤੇ ਯੂਸਫ਼ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਦੌਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਸਪੀਕਰਾਂ’ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹੜੀ ਮੱਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਏ?

ਅਜਿਹੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ, ‘ਉਟ-ਪਟਾਂਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕਦੇ...ਦੁਨੀਆਂ ਟੈਨਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਏ...ਹੁਣ ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਨਹੀਂ...ਲੋਕ ਬਸ ਝੂਮਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ...ਗਾਣੇ ‘ਚ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਖੋਹ-ਸਵਾਹ ਹੋਵੇ।’ ਇੱਕ ਭੱਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ‘ਫਿਲੇ ਕਰੈਕਟਰ’ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਹਿੱਟ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਦਨਾਮ ਹੋਈ ਮੁੰਨੀ ਦੇ ਗੀਤ ਖੂਬ ਵੱਜਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸ਼ੀਲਾ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਤੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਨੋਟ ਵਾਰਨ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿਚ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮੀ ਗਾਇਆਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ ‘ਤੇ ਬੇਹੁਦਾਪਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਆਂ ਵਿਚ ‘ਰੈਪ’ ਪੈਣ ਲੱਗੇ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਗਾਇਕੀ ਰੂਹਦਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੱਸਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਗਾਣਾ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਆਖਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਰੈਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਯਥਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇੱਕ ਗਾਇਕ ਦਾ ਗੀਤ ਆਇਆ ਸੀ, ਜੀਹਦੇ ਬੋਲ ਸਨ, ‘ਦਿਲ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਚੱਲੀਆਂ ਛੁਰੀਆਂ ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ ਨੀ ਪਰ ਤੂੰ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲਿਆ ਤਕੜੇ ਜੇਰੇ ਕਰਕੇ ਨੇ...।’ ਤੇ ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਰੈਪ ਵਿਚ ਜਟਾਧਾਰੀ ਰੈਪਰ ਨੇ ਜੋ-ਜੋ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਹੱਸਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਗੱਡੀ ‘ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ:

ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰ ਚੱਲੇ ਅਸੀਂ,
ਬਾਪੂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਡਰ ਚੱਲੇ ਅਸੀਂ।
ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਕਰੇ ਬੁਲਾ ਲਵੀਂ ਅਤੀਏ,

ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਕੰਮ ਹੁਣ ਕਰ ਚੱਲੇ ਅਸੀਂ।
ਇਹ ਗੀਤ ਏਨਾ ਕੁ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਟੱਬਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ। ਪਰ ਕਈ ਗੀਤ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਹਨੀ ਸਿੰਘ

ਵਿਚਲਾ ਰੈਪ ਮੁੰਡਿਆਂ-ਖੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੈਪ ਵਾਲੇ ਗਾਣੇ ਹਿੱਟ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਟੀ.ਵੀ. ‘ਤੇ ਰੈਪ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗਾਇਕ ਇਕੱਲਾ ਸਟੇਜ ‘ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਟੀ.ਵੀ. ‘ਤੇ ‘ਘਾਚਾ-ਮਾਚਾ’ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ‘ਰੈਪਰ’ ਭਾਲਦੇ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦੇ, ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਗਾਇਕ ਅਗਾਂਹ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧਦਾ-ਵਧਦਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨ ਲੱਗਦੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਸੈਂਕੜੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਿਹਮੀਆ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੈਪ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਗਾਣੇ ਦਾ ਬੋਤਾ ਗਰਕ ਕਰਾਓ, ਫੇਰ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਓ ਤੇ ਬਾਅਦ ‘ਚ ਪੌਲਿਓ ਐਡ ਕਰਕੇ ਖੁਦ ਨੰਗੇ ਹੋ ਜਾਓ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਕਰਨ ਜਸਵੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੀਤ ਬੜਾ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ‘ਨੀ’ ਹੀਰੀਏ ਜੱਟ ਮੱਝੀਆਂ ਚਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ’ ਤੇ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਰਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਰੈਪ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ :

ਮੇਰੇ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ,
ਤੈਨੂੰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਆਈ,
ਤੇਰੀ ਬਦਲੀ ਜੋ ਅੱਖ,
ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਭਰ ਆਈ।
ਹੁਣ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੀਰੋ ਹਾਡਿਆਂ ਦੀ ਸੈਰ,
ਹੁਣ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਕੌਣ ਚੁੰਮਦਾ ਸੀ ਪੈਰ,

ਬਸ ਬਸ ਹੁਣ ਹੋ ਜਾ ਤੂੰ ਦਫ਼ਾ,
ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਨੂੰ ਸੀਰਾ
ਤੇਰੀ ਬਦਲੂ ਹਵਾ...।

ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਇੰਜ ਸੰਗਲ ਤੁੜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਰ ਖੁੰਢੀ ਮੱਝ ਓਪਰੇ ਕੀਲੇ ‘ਤੇ ਬੱਝਣ ਮੌਕੇ ਤਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਨਾਲ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਹੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਅਸਲ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲਾਭ ਹੋਇਆ?

ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿਚ ਰੈਪ ਭਾਵੇਂ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਰੈਪ’ ਗਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਣੇ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰੈਪ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਜੁ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭੁੱਲਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਨੂੰ ਗੀਤ ਦੀ ਸਮਝ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਉਦੋਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਅਵੱਲੇ-ਅਵੱਲੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ‘ਰੈਪਰ’ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਪਾਚੀ ਇੰਡੀਅਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਜੈਜ਼ੀ ਬੀ ਅਤੇ ਸੁਖਸਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਦੇ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ ਅਪਾਚੀ ਤੋਂ ਰੈਪ ਕਰਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਸ ਕਲੱਬ ਵਿਚ ਉਸ ਕੈਸਿਟ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਰੱਖ ਲਈ। ਉਹਨੇ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ

ਦਿੱਤਾ, ‘ਮੇਰੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ?’ ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪਾਚੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਛਿੱਬਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਜਟਾਧਾਰੀ ਰੈਪਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਜੁ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੋਹਣੇ ਮਕਾਨ ‘ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਬੱਟੂ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਗੀਤ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਬੜਾ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ, ‘ਫੜੋ ਨੀ ਫੜੋ ਨੀ ਮੁੰਡਾ’ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ਰਾਬੀ’ ਤੇ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਬਿਹਮੀਆ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਰੈਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਦੇ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਲਿਖਣ ਲਈ ਦਿਮਾਗ ‘ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਵੋ:

ਫੜੋ ਨੀ ਫੜੋ ਨੀ ਮੁੰਡਾ,
ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਗੁੰਡਾ।
ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਨੂੰ,
ਜੇਲ੍ਹ ਪਾ ਕੇ ਲਾਏ ਗੁੰਡਾ।
ਵੈਰੀ ਇਹਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਨੂੰ,
ਛੱਡਣਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਜਿਉਂਦਾ।
ਫੜੋ ਨੀ ਫੜੋ ਨੀ ਮੁੰਡਾ...
ਫਿਰਦਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਮੁੰਡਾ।
ਫਗਵਾੜੇ ਵੱਲ ਦੇ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ

ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ‘ਕਲਾਕਾਰ’ ਏ ਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ‘ਸਿਰ’ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਦੇ-ਚਾਰ ‘ਚੋਗਿਆਂ’ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਆ ਕੇ ਮਾੜੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਏਸ ਲਈ ਇਹ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ।

ਮਾੜਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਦਿਆਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨਾ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ। ਹਰ ਕੰਮ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜਾਂਗੇ ਤਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇਗਾ।

ਕਈ ਕਲਾਕਾਰ ਚੰਗਾ ਗਾਉਂਦਿਆਂ-ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਮੁੱਕ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਕਈਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਚੰਗਾ ਲਿਖਦੀ-ਲਿਖਦੀ ਰੁਕ ਚੱਲੀ ਏ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਭਟਕ ਵੀ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਕੀਦੇ ‘ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹਿ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਮਲਾਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪਰ ਸਟੇਜਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਡੈਂਡੀ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਦੇ।

ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਜਟਾਧਾਰੀ ਰੈਪਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਜੁ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੋਹਣੇ ਮਕਾਨ ‘ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਬੱਟੂ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਗੀਤ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਬੜਾ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ, ‘ਫੜੋ ਨੀ ਫੜੋ ਨੀ ਮੁੰਡਾ’ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ਰਾਬੀ’ ਤੇ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਬਿਹਮੀਆ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਰੈਪ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਦੇ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਲਿਖਣ ਲਈ ਦਿਮਾਗ ‘ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲਵੋ:

ਫੜੋ ਨੀ ਫੜੋ ਨੀ ਮੁੰਡਾ,
ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਗੁੰਡਾ।
ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਨੂੰ,
ਜੇਲ੍ਹ ਪਾ ਕੇ ਲਾਏ ਗੁੰਡਾ।
ਵੈਰੀ ਇਹਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਨੂੰ,
ਛੱਡਣਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਜਿਉਂਦਾ।
ਫੜੋ ਨੀ ਫੜੋ ਨੀ ਮੁੰਡਾ...
ਫਿਰਦਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਮੁੰਡਾ।
ਫਗਵਾੜੇ ਵੱਲ ਦੇ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ

ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ‘ਕਲਾਕਾਰ’ ਏ ਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ‘ਸਿਰ’ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਦੇ-ਚਾਰ ‘ਚੋਗਿਆਂ’ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਆ ਕੇ ਮਾੜੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਏਸ ਲਈ ਇਹ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ।

ਮਾੜਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਦਿਆਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨਾ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ। ਹਰ ਕੰਮ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜਾਂਗੇ ਤਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕੇਗਾ।

ਕਈ ਕਲਾਕਾਰ ਚੰਗਾ ਗਾਉਂਦਿਆਂ-ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਮੁੱਕ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਕਈਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਚੰਗਾ ਲਿਖਦੀ-ਲਿਖਦੀ ਰੁਕ ਚੱਲੀ ਏ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਭਟਕ ਵੀ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਕੀਦੇ ‘ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹਿ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਮਲਾਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪਰ ਸਟੇਜਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਡੈਂਡੀ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਦੇ।

ਕਈ ਕਲਾਕਾਰ ਚੰਗਾ ਗਾਉਂਦਿਆਂ-ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਮੁੱਕ ਚੱਲੇ ਨੇ, ਕਈਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਚੰਗਾ ਲਿਖਦੀ-ਲਿਖਦੀ ਰੁਕ ਚੱਲੀ ਏ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਭਟਕ ਵੀ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਕੀਦੇ ‘ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਹਿ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਮਲਾਲ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪਰ ਸਟੇਜਾਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਡੈਂਡੀ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਦੇ।

**ਕੀ ਮੈਂ
ਝੂਠ
ਬੋਲਿਆ...**

**ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ
ਟਹਿਣਾ***

***ਫੋਨ: 91-98141-78883**

ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੈਸਿਟ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਦੇ ਛੱਡਿਆ। ਦੋ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਰੈਪ ਵੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਕੈਸਿਟ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਰੈਪ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸੀ। ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਮੂੰਹ ਲੁਕਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਲੱਭੇ ਕਿਉਂਕਿ ਰੈਪ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੀ, ‘ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨਾਲ ਕਲੱਬ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਰਦੈ...ਮੈਂ ਤੇ ਗਾਇਕ...ਦੋਹੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦੈ, ਵਰ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।’

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਗਾਇਕ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਰੈਪ ਨਾ ਪਵਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਗੀਤ ਮੰਡੀ ‘ਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਭਾਣਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਗਾਇਕ ਦੀ ਕੈਸਿਟ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਿਕਸਿੰਗ ਲਈ ਸੀ.ਡੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਸੀ.ਡੀ. ‘ਤੇ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ‘ਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ‘ਜੱਟਾ ਦੇ ਪੁੱਤ’ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਵਿਚ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਬੱਕਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬੁਲਾ ਦੇਣਾ।

ਮਿਕਸਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ.ਡੀ. ਵਾਪਸ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਕੋਲ ਆਈ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਗੀਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ‘ਪੁੱਤ ਜੱਟਾ’ ਦੇ ਵੱਖਰੀ ਟੌਹਰ ਬਣਾ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਆ’ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਮਿਆਂ...ਮਿਆਂ...ਮਿਆਂ...।’

ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੇ ਮਿਕਸਿੰਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਤੂਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਬੱਕਰੇ ਬੁਲਾਉਣੇ ਨੇ...ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮੁਸਕਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੱਕਰਾ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਏਦਾਂ ਬੁਲਵਾਇਆ...।’ ਜਦੋਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਏਸ ਬੱਕਰੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬੁਰਰ...ਆ...ਬੁਰਰ...ਆ...ਕਹਿਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਮੰਦੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ‘ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਏਦਾਂ ਹੀ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ

ਰਾਜਬੀਰ ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ*
‘ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ’ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ‘ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ’ ਸੱਥਾਂ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜੀਵਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਮਾਣ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਬਲ ‘ਤੇ ਅੱਜ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਛੂਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਥ 1991 ਵਿਚ ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਲਾਂਬਤਾ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ) ਵਿਖੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੀਡੀਏ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂ ਦੀ ਦਰਿਆਇਲੀ ਤੋਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਸੱਥ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਲਿਆ, ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਸੱਥ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ‘ਪੰਜ ਨਦ’ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੇਠ 93 ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ, ਨਾਵਲ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਮਾਨਵੀ

ਰਿਸ਼ਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ, ਨਸ਼ੇ, ਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ ਮੁੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੱਥ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਖੂਬੀ ਪਛਾਣਦੀ ਹੋਈ 1947 ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ, ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੀਤਾ ਸੁਅੰਬਰ, ਕਿੱਸਾ ਹੀਰ, ਕਿੱਸਾ ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ, ਕਿੱਸਾ ਹੀਰ ਰਜ਼ੂਰਾ ਸਿੰਘ, ਕਿੱਸਾ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੱਥ ਦੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਸਤੀਆਂ ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜਾਂ ਨਗਦੀ ਪੌੜੀ ਲਾਇਆਂ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੇ ਬਲ ‘ਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਰਾਹਾਂ ‘ਤੇ ਤੌਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਸਲਸਲ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਸਦਕਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾ ਇਸ ਸੱਥ ਵਿਚ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਥ ਦੇ ਉਚੇ ਤੇ ਪਾਕ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਣਨਯੋਗ ਨਾਮ ਸ. ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਏ ਦਾ ਹੈ। ਸ. ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੱਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ

ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸੱਥ ਦੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਇਹ ਸੱਥ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣੀਆਂ 23 ਇਕਾਈਆਂ ਉਸਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਾਝਾ, ਮਾਲਵਾ, ਢਾਹਾ, ਪੁਆਧ, ਰਿਆਤਕੀ, ਮੰਝਕੀ, ਦੋਨਾ, ਹੁਸੈਨੀਵਾਲਾ, ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ, ਸਰਹਿੰਦ, ਜਰਗ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਯੂ.ਕੇ., ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਜਰਮਨੀ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੇ ਯਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਦਕਾ ਕਈ ਭਰਾਤਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਆ ਰਲੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ‘ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ’, ‘ਸਾਵੀ ਧਰਤੀ’, ‘ਚੋਗਿਰਦਾ’ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੇਵਾਲ ਸੱਥ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਮਾਇਤੀ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਤ ਇਕਾਈ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਥ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕਈ ਮਾਣਯੋਗ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸੱਥ ਦੀ ਖਾਸ ਸਿਫਤ ਹੈ, ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਣ ਦੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। 1991 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ

ਸੱਥ ਦਾ ਮੁਖੀ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਜਾਂ ਧਨਾਢ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਨ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਨੇਤਾ ਦੇ ਬੋਝੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ‘ਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਸੱਥ ਸਬੰਧੀ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਸ਼ੰਕੇ ਵੀ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸੱਥ ਵੱਲੋਂ ‘ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੌਣ’, ‘ਮਾਝਾ ਦਰਸ਼ਨ’, ‘ਮੰਝਕੀ ਭੂਮਿ ਰੰਗਵਾਲੀ’ ਵਰਗੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਕ ਸਹੇ, ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਅਧੀਨ ਇਹ ਸੱਥ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

***ਸੰਚਾਲਕ,
ਵੱਡਲੈਂਡ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਥ, ਯੂ.ਐਸ.ਏ.**

ਫਤਿਹ

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਨੇ,
ਕਰਦੇ ਪਿਆਰ ਜਿਹੜੇ,
ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਫਤਿਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇ।
ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਵਾਲਾ
ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਭੇਦ ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਜੋ ਮਿਟਾਵੇ,
ਐਸਾ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ।
ਸਚੁ ਪੜ੍ਹਾਂ, ਸਚੁ ਸੁਣਾਂ, ਸੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ,
ਕਰੀਂ ਮਿਹਰ, ਲਿਖਾਂ ਸਚੁ,
ਦਾਤਾ ਸਚੁ ਵਖਿਆਨ ਹੋਵੇ।
ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਵਾਂ, ਖਾਵਾਂ,
ਹੱਥਾਂ-ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਰੋਏ ਰੱਖੀਂ,
ਐਸੀ ਦਈਂ ਜੀ ਸੁਮੱਤ,
ਤੇਰੇ ਚਰਨੀਂ ਧਿਆਨ ਹੋਵੇ।
ਹੋਣ ਸਾਰੇ ਸੇਵਾਦਾਰ,
ਆਉਣ ਦਰ ‘ਤੇ ਜੋ ਤੇਰੇ,
ਜਥੇਦਾਰ ਨਾ ਜੀ ਕੋਈ,
ਇੱਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇ।
ਸਾਰੇ ਹੋਣ ਸੁੱਖਾਂ ਖੇਡੇ,
ਘੁੰਗ ਵਸੇ ਜੀ ਲੋਕਾਈ,
ਥਰੀਕੇ ਚੀਨ, ਅਮਰੀਕਾ,
ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ, ਜਪਾਨ ਹੋਵੇ।
**-ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਬਰੀਕਿਆਂ ਵਾਲਾ
ਫੋਨ: 916-276-8231**

ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ: ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਦਾ ਸਫ਼ਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਲ ਨਿਰਮਾਤਾ/ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ, ਚੰਗੇ ਤੇ ਵਧੀਆ ਪਟਕਥਾ/ਸੰਵਾਦ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਘਾਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚਲਾ ਦੁਹਰਾਅ, ਵਿਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਫਿਲਮਾਂਕਣ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਦੌਰ ਦੇ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵੀ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨ ਪਾਤਰ ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਗਲੈਮਰ ਹਾਵੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਦਰੀ ਤੇ ਸਦੀਵੀਪਣ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਕਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕੁੱਲੂ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸਥਾਨ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਯੂਰਪ, ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਥਾਨ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਬਜਟ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ', 'ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ-ਮਾਈ ਹੋਮ', 'ਦੇਸ ਹੋਇਆ ਪਰਦੇਸ', 'ਮਜ਼ਾਜ਼', 'ਵਿਰਸਾ', 'ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ' 'ਮਿੱਟੀ' ਤੇ 'ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ' ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵੱਲ ਰੁਝਾਨ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮਾਂ ਮਿਆਰੀ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਂਗ ਚੰਗਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਅਦ 'ਚੰਨ ਪਰਦੇਸੀ' ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ, ਵਿਜੈ ਟੰਡਨ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਇਹ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ', 'ਕਚਹਿਰੀ', 'ਦੇਸ ਹੋਇਆ ਪਰਦੇਸ', 'ਮੈਂ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ', 'ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ' ਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ' ਚਾਰ ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਅਜਿਹੀ ਇਕੋ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ, ਸਰਵੋਤਮ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕ, ਬਿਹਤਰੀਨ ਆਰਟ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਾਸਟਿੰਗ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਈ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲੇ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇਸ਼ਵ ਦੇਵ ਮਿਹਰਾ ਨੇ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਸੇਠ ਸੁਖਲਾਲ ਕਿਰਨਾਨੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ੀਲਾ' ਉਰਫ 'ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁੜੀ' ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਮਲਿਕਾ ਨੂਰਜਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ, ਨਤੀਜਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਈ ਨਵੇਂ ਸਟੂਡੀਓ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ/ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮੀ ਕਲਾਕਾਰ, ਫਿਲਮਸਾਜ਼, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ਨ ਲਾਹੌਰ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਾ ਆਪਟੇ, ਮੋਤੀਲਾਲ, ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ, ਹੀਰਾਲਾਲ, ਮੁਮਤਾਜ਼, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਹੌਰ ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਕੇਸ਼ਵ ਦੇਵ ਮਿਹਰਾ ਨੇ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਸੇਠ ਸੁਖਲਾਲ ਕਿਰਨਾਨੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ੀਲਾ' ਉਰਫ 'ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁੜੀ' ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਮਲਿਕਾ ਨੂਰਜਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ, ਨਤੀਜਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗ ਗਈ। ਕਈ ਨਵੇਂ ਸਟੂਡੀਓ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ/ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮੀ ਕਲਾਕਾਰ, ਫਿਲਮਸਾਜ਼, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ਨ ਲਾਹੌਰ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ।

ਪਲੈਟੀਨਮ ਜੁਬਲੀ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲਾਹੌਰ ਵੱਡੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1941 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਨੇ ਲੰਮੀ ਛਾਲ ਮਾਰੀ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮਾਂ ਜਿਵੇਂ 'ਰਾਵੀ ਪਾਰ', 'ਪਟਵਾਰੀ', 'ਇਕ ਮੁਸਾਫਿਰ', 'ਕਮਲੀ', 'ਗੁਆਂਢੀ', 'ਕੋਇਲ', 'ਅਲੀ ਬਾਬਾ', 'ਮੇਰਾ ਪੰਜਾਬ', 'ਪੂਰਨ ਭਗਤ', 'ਜੱਗ ਡਾਕੂ', 'ਲੈਲਾ ਮਜਨੂ', 'ਚੌਧਰੀ', 'ਚੰਬੇ ਦੀ ਕਲੀ', 'ਮੇਰਾ ਮਾਹੀ', 'ਸਹਿਤੀ ਮੁਰਾਦ', 'ਮੁਬਾਰਕ' ਤੇ 'ਪਰਦੇਸੀ ਢੋਲਾ' ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਉੱਤੇ ਡੂੰਘੀ ਛਾਪ ਛੱਡੀ।

ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਲੱਗ ਗਈ।

ਸਿਆਲ' ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਭਾਖਤੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਉਹੀ ਦੇਣ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਕਪੂਰ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ 'ਤੇ ਹਿੱਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਰਸੀਲੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਮੇਡੀ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਖ ਕਦੀਮੋਂ ਹੀ ਕਾਮੇਡੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ 'ਭੰਗਤਾ', 'ਕੋਡੇ ਸਾਹ', 'ਨਿੱਕੀ', 'ਮਾਮਾ ਜੀ', 'ਦੋ ਲੱਛੀਆਂ', 'ਚੰਬੇ ਦੀ ਕਲੀ', 'ਸੱਤ ਸਾਲੀਆਂ', 'ਕਿੱਕਲੀ' ਤੇ 'ਬੰਤੋ' ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਲਏ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਨ ਪੇਂਡੂ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਹਲਕੀ-ਫੁਲਕੀ ਕਾਮੇਡੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਮਜਨੂ, ਸੁੰਦਰ, ਖਰੌਤੀ ਭੈਂਗਾ, ਗੋਪਾਲ ਸਹਿਗਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਮੇਡੀ ਕਲਾਕਾਰ ਸਨ। ਆਈ.ਐਸ. ਜੌਹਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਫਿਲਮ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' ਦੇ 'ਸੂਕੇ' ਵਜੋਂ ਬਣੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚਲੀ ਕਾਮੇਡੀ ਦੀ ਝੰਡੀ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਹਰ ਮਿੱਤਲ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ। ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ, ਗਰਪੀਤ ਘੁੱਗੀ, ਗੋਪੀ ਭੱਲਾ, ਸੁਦੇਸ਼ ਲਹਿਰੀ, ਵਿਵੇਕ ਸ਼ੋਕ, ਨਾਜ਼ਰ ਜਰਗੀਆਂ ਤੇ ਭੋਟੂ ਸਾਹ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹਲਕੀ-ਫੁਲਕੀ ਕਾਮੇਡੀ ਕਰਦੇ। 'ਮਰ ਜਾਵੇਂ ਗੁੜ ਖਾ ਕੇ' ਅਜਿਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਮੇਡੀਅਨਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡੀ ਪੀੜਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

1964 ਵਿਚ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ, ਨਿਸ਼ੀ, ਵਾਸਤੀ ਤੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਸੱਰਫ ਵਰਗੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਬਜਟ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਮਾਜਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' ਨੂੰ ਸਿਲਵਰ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਬੇਪਨਾਹ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਹਵਾ ਧਮਾਲਾਂ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਵਾਂ ਯੁੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਕਤੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ', 'ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ', 'ਮਨ ਜੀਤੇ ਜੱਗ ਜੀਤ', 'ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ', 'ਦੁੱਖ ਭੰਜਨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ', 'ਪਾਪੀ ਤਾਰੇ ਅਨੇਕੇ', 'ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲਤਾਊ', 'ਸਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਅਤੇ 'ਉੱਚਾ ਦਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ' ਵਰਨਣਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਂਗ ਮਲਟੀ ਸਟਾਰ-ਕਾਸਟ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਆਇਆ ਜਦ 'ਕਣਕ ਦੇ ਓਹਲੇ', 'ਦੇ ਸ਼ੇਰ', 'ਦਾਜ', 'ਗਿੱਧਾ', 'ਸੰਤੋ ਬੰਤੋ', 'ਟਾਕਰਾ', 'ਯਮਲਾ ਜੱਟ', 'ਸਾਲ ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆ', 'ਉਡੀਕਾ', 'ਫੌਜੀ ਚਾਚਾ', 'ਬਲਬੀਰੋ ਭਾਬੀ', 'ਸਰਪੰਚ', 'ਪੁੱਤ ਜੱਟਾਂ ਦੇ' ਅਤੇ 'ਤਿਲ ਤਿਲ ਦਾ ਲੇਖਾ' ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਆਈਆਂ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਧਰਮਜੀਤ', 'ਸੰਤੋ ਬੰਤੋ', 'ਟਾਕਰਾ', 'ਸੈਦਾ ਜੋਗਣ', 'ਲੰਬਤਦਾਰਨੀ', 'ਸਰਪੰਚ', 'ਬਟਵਾਰਾ' ਤੇ 'ਯਾਰੀ ਜੱਟ ਦੀ' ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। 1988 ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਜੱਟ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ' ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੈੱਟ 'ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਵਰਿੰਦਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਨਵੇਂ ਹੀਰੋ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਅਜਮਾਉਣ ਆਏ ਜਿਵੇਂ ਸਤੀਸ਼ ਕੌਲ, ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਗੁੱਗੂ ਗਿੱਲ ਤੇ ਸਵਿੰਦਰ ਮਾਹਲ।

ਕਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਉਸ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸੁੰਦਰ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਗੁਲ ਬਲੋਚ' ਰਾਹੀਂ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1944 ਵਿਚ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਬੇਤਾਜ ਬਾਤਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਹਿੰਦਰ ਕਪੂਰ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੋਹਲੀ ਵੀ ਬਤੌਰ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਬੇਗਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਚਿਤ ਰਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾ ਭੋਂਸਲੇ ਨੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਣੇ ਗਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੌਲ, ਦਿਲਰਾਜ ਕੌਰ, ਮੀਨੂ ਪਰਸੋਤਮ ਤੇ ਸਵਿਤਾ ਸਾਬੀ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। 'ਸੈਦਾ ਜੋਗਣ' ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਾਇਕ ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਗਾਏ ਗਾਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਦੇ 'ਬਲਬੀਰੋ ਭਾਬੀ' ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਗਾਏ ਗਾਏ। ਅੱਜ ਵੀ ਫਿਲਮ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਗਾਇਕ ਤੇ ਨਾਇਕ ਵਜੋਂ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ। ਸੁਰਜੀਤ ਬਿੰਦਰਖੀਆ ਨੇ 'ਬਦਲਾ ਜੱਟੀ ਦਾ', 'ਲਲਕਾਰਾ ਜੱਟੀ ਦਾ' ਤੇ 'ਜੱਟ ਜਿਉਣਾ ਮੌਤ' ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਗਾਇਕ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਪਾਰਖੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਇਕ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ। ਬੱਬੂ ਮਾਨ ਬਤੌਰ ਗਾਇਕ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਪਸੰਦ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ।

ਨੌਜਵਾਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਨੇ 'ਮਿੱਟੀ' ਰਾਹੀਂ ਐਨ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੁਨਹਿਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਕੈਨਵਸ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਕਈ ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵੱਲ ਆਪਣੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਵੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

—ਬੀ ਆਰ ਗਰਗ

ਫਿਲਮ 'ਮੇਲ ਕਰਾਏ ਰੱਬ' ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਲਈ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ। 2010 ਵਿਚ ਇਕੋ ਦਿਨ ਦੋ-ਦੋ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਸੁੱਝ ਸ਼ਗਨ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਟਾਂਵੇਂ-ਟਾਂਵੇਂ ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਇਨਾਮ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 'ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਹੋਣ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ ਮੋਹਿੰਦਰ ਨੂੰ ਫਿਲਮ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1969 ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਤਿਲ ਤਿਲ ਦਾ ਲੇਖਾ' ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਫਿਲਮ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਲਈ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦਸ ਕੁ ਸਾਲਾਂ

ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੀਆਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਤੇ ਸੰਗੀਤਮਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਤੇ ਬੋਲਚਾਲ-ਪਹਿਰਾਵੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਿਲਮਾਂ 'ਹੀਰ ਸਿਆਲ', 'ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਵਾਲ', 'ਸੋਹਣੀ ਕੁਮਹਾਰਨ', 'ਗੁਲ-ਬਕਾਵਾਲੀ', 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ', 'ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂੰ' ਅਤੇ 'ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ' ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਯਮਲਾ ਜੱਟ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਮੇਡੀ/ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਰੌਣਕਾਂ ਕਾਰਨ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਇਕੋ ਸਿਨੇਮਾਘਰ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ।

ਕਮਲਾ ਮੂਵੀਟੋਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੰਗਤੀ',

ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 'ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਹੋਣ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ ਮੋਹਿੰਦਰ ਨੂੰ ਫਿਲਮ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਾਸਤੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1969 ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਤਿਲ ਤਿਲ ਦਾ ਲੇਖਾ' ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਫਿਲਮ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਲਈ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦਸ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ 'ਚੰਨ ਪਰਦੇਸੀ' ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ, ਵਿਜੈ ਟੰਡਨ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਇਹ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ', 'ਕਚਹਿਰੀ', 'ਦੇਸ ਹੋਇਆ ਪਰਦੇਸ', 'ਮੈਂ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ', 'ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ' ਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ' ਚਾਰ ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਅਜਿਹੀ ਇਕੋ ਫਿਲਮ ਹੈ।

1945 ਤੋਂ 1948 ਦੌਰਾਨ ਇਕੋ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਕਮਲੀ' ਬਣੀ। 1947 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਲਾਹੌਰ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ, ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਚਮਨ', 'ਭਾਈਆ ਜੀ', 'ਜੁਗਨੀ', 'ਲੱਛੀ', 'ਮਦਾਰੀ', 'ਪੋਸਤੀ', 'ਪਗੜੀ ਸੰਭਾਲ ਜੱਟਾ', 'ਚੌਧਰੀ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ', 'ਵੰਜਾਰਾ', 'ਖੇਡਣ ਦੇ ਦਿਨ ਚਾਰ', 'ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁੜੀ', 'ਜੱਗਾ', 'ਵਿਸਾਖੀ', 'ਮੁਟਿਆਰ', 'ਮੁਕਲਾਵਾ', 'ਗੁੱਡੀ', 'ਗੀਤ ਬਹਾਰਾਂ ਦੇ', 'ਦੁੱਲਾ-ਭੱਟੀ' ਤੇ 'ਹੀਰ

ਸ਼ੋਹਰਤ ਦੇ ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਖੂਨ ਜਿਗਰ ਦਾ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਕਮਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
ਕਾਮਯਾਬ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ, ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਖੇਡਾਂ

ਕਬੱਡੀ, ਟਗ ਆਫ
ਵਾਰ, ਵਾਲੀਬਾਲ,
ਸੌਕਰ, ਅਥਲੈਟਿਕਸ

ਇਨਾਮ

ਕਬੱਡੀ

ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ-5100 ਡਾਲਰ
ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ-3100 ਡਾਲਰ

ਵਾਲੀਬਾਲ

ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ-1200 ਡਾਲਰ
ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ-800 ਡਾਲਰ

ਸੌਕਰ

ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ-1200 ਡਾਲਰ
ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ-800 ਡਾਲਰ

ਕਬੱਡੀ ਅੰਡਰ-21

(16 ਤੋਂ 21 ਸਾਲ)

ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ-2100 ਡਾਲਰ
ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ-1100 ਡਾਲਰ

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ
ਗਿੱਧਾ-ਭੰਗੜਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਵੇਂ ਪਿਆਰ, ਹੁੰਗਾਰੇ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ
ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕੈਂਟਨ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ

4ਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ

9 ਜੁਲਾਈ 2011 (ਸਵੇਰੇ 8:30 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 7:00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

Independence Park, 1898 Denton Rd., Canton, MI

Family Event: Food and Refreshments Provided.

*ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ ਤੇ ਚਾਹ ਪਕੌੜੇ *ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਯਾਰੋ ਫੜਨੇ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ-ਮਿਰਗ ਦੀ ਲੱਤ, ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨੱਕ, ਉਡਣੇ ਸੱਪ, ਕਬੂਤਰ ਚੀਨੇ।

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ
ਸ. ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਤੇ ਕੁਮੈਂਟਰੀ

ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

Raj Sandhu
www.treatrucker.com

Diamond
Donors &
Supporters
of PSCA

Harpreet Singh
fly2world@hotmail.com

ਪ੍ਰਸਿਧ ਗਾਇਕ
ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦਾ ਅਤੇ
ਜੱਸੀ ਪੰਜਲ ਸਰੋਤਿਆਂ
ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ

PSCA ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਕਰਮਬੀਰ ਸਿੰਘ ਫੋਨ:734-558-3151

ਰਾਜ ਜਾਮਾਰਾਏ ਫੋਨ:734-231-0720

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੋਨ:734-347-1154

ਕਰਨ ਗਿੱਲ ਫੋਨ:734-612-9984

WWW.PSCA-MI.COM

ਖਾ ਲੈ ਖਰਚ ਲੈ ਪੁੰਨ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰ ਲੈ,
ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਈ ਰਹਿਣੀ।
ਤੁਰ ਫਿਰ ਕੇ ਜੱਗ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲੈ,
ਫਿਰ ਬੱਕੀ ਵਿਚ ਤਬੇਲਿਆਂ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿਣੀ।

ਵੈਸਾਖੀ ਮੇਲਾ 2011 VAISAKHI MELA 2011

PUNJABI COMMUNITY ORGANIZATION

Presents

Jelly

Harjeet Harman

Bhupinder Gill

VAISAKHI MELA 2011

Pammi Dhillon

Harmandeep

Jassi

ON 17TH JUNE, 2011

TIME: 8:00 PM

PLACE:	AMERICAN SERB	TICKETS:	VVIP, \$1000	(per table)
	MEMORIAL HALL		VIP, \$750	(per table)
	5101 W OKLAHOMA AVE		VVIP \$100	(per ticket)
	MILWAUKEE, WI 53219		VIP \$75	(per ticket)
(DINNER INCLUDED)				

SHOW ORGANIZED BY: AMARJIT SINGH SANDHAR (M) 414-507-6938

FOR MORE INFORMATION, PLEASE CONTACT:

Pakhar Singh Sidhu(President) 414-640-3870 Jagdishar Singh Kler(Finance) 414-460-7118
 Harjit Sandhar (Vice President) 414-807-5934 Gurpreet Singh Gill (Sports) 414-334-0047
 Kanwaldeep Singh "Vicky"(Cultural Director) 414-737-0570

GRAND SPONSORS: Darshan Singh Dhaliwal & Dr. Bhupinder Singh Saini

CO-SPONSORS: Bachan Singh Gill, Harbhajan Singh Sandhewalia, Balbir Singh Saini, AnupKhullar, SurjitToor, Talwinder Singh Gill, Ajit Singh Walia, Gurdev Singh, Dr. Paramjit Singh Sidhu, Swaran Singh Multani, Dr. G.S. Grewal, Joginder Singh Sandhewalia, Dr. RajinderSandhu, Raghwinder Singh Nat, Harwinder Singh Sidhu, Talwinder Singh Soos, Bahadar Singh Boparai, Sukhwinder Singh Randhawa, Diljit Singh Kler, Sukhjot Singh Dhillon, Kalwant Singh Dhillon, Daljit Singh Khaira, Pawanjit Singh Hothi, Harwinder Singh Chahal, State Bank Of Chilton, North Milwaukee State Bank, Rajesh Gupta, BalbirMultani, Satwinder Singh Pampi, Shamsher Singh Randhawa, Rabinder Singh Kahaira, Kuldip Singh Ahuja, Mohinder Singh, Baljit Singh Gill, Ajit Singh, Sukhwinder Singh Sukha, Davinder Singh Sangha, Pirtpal Singh, Lakhvir Singh Sehra, Paramjit Singh Bilku, Amarjit Singh Virk, Jagjit Singh Cheema, Inderjit Singh Sandhewalia, Manjit Singh Dhillon, Sikandar Singh, Darshan Grewal

ਵੈਸਾਖੀ ਮੇਲਾ 2011 VAISAKHI MELA 2011

ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲਬ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ)

ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ 4 ਸਤੰਬਰ, 2011 (ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ)

at BUSSE WOODS FOREST PRESERVE SOUTH,
Elk Grove Village- IL

ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ

ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਗਿੱਲ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਆਫ ਵਾਕੀਗਨ (ਪਿੰਡ ਗਿੱਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਲੋਂ

ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਸਵਰਗੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀਆ
ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤੇ
ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀਆ ਵਲੋਂ

ਪਲਾਟੀਨਮ ਸਪਾਂਸਰ

ਗੁਰਦੇਵ ਗਿੱਲ, ਵਾਕੀਗਨ
(ਪਿੰਡ ਗਿੱਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
(ਫਸਟ ਚੁਆਇਸ ਕਾਰਪੋਰੇਟਸ)

ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਨਾਮੀ
ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੀ
ਖੇਡ ਦੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਉਣਗੇ

**ਰੰਗਾਰੰਗ
ਸਭਿਆਚਾਰਕ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ
ਹੋਵੇਗਾ**

ਮਿਡਵੈਸਟ ਦਾ ਲੋਕਲ ਇਨਾਮ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਤੇ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
(ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ, ਇੰਡੀਆਨਾ) ਵਲੋਂ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ

RSVP: Board Members:

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ-ਪ੍ਰਧਾਨ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ
ਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ
ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮਿਨਹਾਸ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਡੀ ਸੀ
ਦੀਪਾ ਬਦੇਸ਼ਾ

ਪੀਟਾ ਸਹੋਤਾ
ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ
ਲਾਲੀ ਨਿੰਤਰ
ਲਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁੱਲਤ
ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ-ਮਿਆਣੀ
ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖੰਗੂੜਾ
ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਬੱਬੀ ਬਾਠ
ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ
ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਗੀ
ਜਿੰਦੀ ਦਿਆਲ

e-mail:chicagokabaddicup@yahoo.com

ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ:ਜਿੰਦੀ ਖੰਗੂੜਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ, ਹੈਪੀ ਹੀਰ, ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ: ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੰਦਰਾ, ਡਾ. ਅਮਰਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਡਾ. ਰਸ਼ਪਾਲ ਬਾਜਵਾ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਲਾਲੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਪਾਲ ਖਲੀਲ, ਕਮਲਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੋਤੜਾ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਪੱਪੂ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇਕਾ, ਪਰਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ (ਆਇਓਆ), ਕਿੱਟੂ ਬਾਵਾ

ਲਾਲੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਬੈਟਲ ਕਰੀਕ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ
(ਚੇਅਰਮੈਨ)

Shere Punjab Sports & Cultural Club (Chicago)